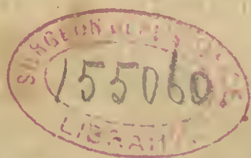

Schullian 92.

LP XI 2/12.95,2

Ἐκ τῶν βιβλίων Σουράνδου τοῦ Πελωκιου ἰατρο
Γάλλου· ἠγόρασε ἐν τῇ ῥώμῃ ἰουλίων ζ.

n./ 104

ℭ EPISTOLA BARTHOLOMEI PHYSICI DE PISIS AD PETRVM SODERINVM PATRITIVM FLORENTINVM.

PVDEret me mei/ Vir optime Petre Soderine/inhac mea competitione medicinalis lecturę theoricę .uꝫ. ordinarię passum eē repulsaꝫ: pserti patrocinante te mihi tātę auctoritatis uiro: nisi aliquo uel ingenio uel argumēto pro uiribus tentarem: si non apud alios/saltē apud te tam graui iudicio uirum ab his quę mihi ab aduersariis iniecta sunt purgare me ipsuꝫ. Existimareꝫ.n.maiori mihi fore dedecori sic penes te manere tacitum & nullam saltem purgationis uiam tentauisse/q̃ tanta sub mole agitantibus aduersariis pręceps & nullo retinente cecidisse. Cogitanti itaq; mihi quonam pacto abillata culpa diluere me possem/nulla tandē aptior uisa est uia nullum purgationis genus accōmdatius q̃ ea/que ab aduersariis obiecta sunt/nō inanibus uerbis & alieno fauore sed re/ sed scriptis & rationibus refellere. Duo sunt/que ipsi mihi obiiciunt & in quibus accusauerunt me cum & apud nobiles quosq; ciuitatis/tum & apud illos Quinq; uiros/quos dicūt officiales: ignorantia .s.ñ soluꝫ medicinę/quā ipse in primis ꝓfiteor

ſed ceterarū bonaꝝ artiū omniū: & arrogantia.
Quare non ſolnm me non ſufficere aiebant ad il
lam ſuſtinendaꝫ medicine theoricę/quam tenta
ui /ordinariaꝫ lecturam: ſed neqꝫ ad aliam ex mi
noribus ullam: ut pote qui/ut illi autumāt/nec
dialecticam quidem/circa quaꝫ uerſantur iunio
res/ ne dicam philoſophiam/circa quā uerſan/
tur paulo prouectiores/aliquādo olfecerim. De
niqꝫ ita mihi per inuidiam & doluꝫ detrahere co
nati ſunt/ut uel monſtrum hominum quoddam
me eſſe fingerent/ uł inſenſato trunco perſimi.
lem. Exquo facile inferebant arrogantē eſſe me:
qui cum nihili homo ſim/ ea tamen attentare au
ſim/que uix ipſi/qui doctiſſimi haberi uolunt
& credi/ferre poſſunt: non aduertens quale ſit
onꝰ/quod ſubire curaui: nec quales ſint uiri/q
bus cum eſſet agendum/ſi uoti compos fierē nul
lo rei diſcrimine habito/ ſed tantum amicorum
patrociniis adnixꝰ quaſi quadam illata ui tanq̄
per tyramnidē id ipſum quod cōcupiuerim con
ſequi tentaueriꝫ. Id aūt totum q̄ falſiſſimum ſit
cum p̄ſenti epitomate/ quod ad te nunc micto:
tum & aliis operibus pluribus/quę deo fauente
breui prodibunt in publicum uel iiſdeꝫ ipſis ob
trectatoribus meis & aliis quibus de me ob locu
ti ſunt/apertiſſimis rationibꝰ &manifeſtiſſimis
argumentis monſtraturum me confido: rem /ut

arbitror/haud ingratam faciẽs etiã ceteris qui bus ueritatem placet audire/sed presertim medicinę professoribus: qui uel hic uel alibi uero fauent: neq; enim timebunt opera nostra uel etiã ad peregrinos ire. Habeant igitur nunc primũ hoc paucis admodum uigiliis elaboratum epitoma ita omnes ipsius medicinę partes pertractãs ut nihil in tota medicina occurrat consideratione dignum/quin in ea quasi cum omni sua maiestate & gratia reperiatur. Et licet a Medicorum patre & totius medicine parente sapientissimo Hyppocrate dictũ sit medicinam artem esse longam: tamen tanto compendio inuenient ipsam perstrictam ut difficile quodamodo sit hęc duo posse stare simul & artem. s. longam esse & tanto compendio a me breuibus noctibus fuisse cõprehensam. In hac autem incisione poterunt inuenire quedam a se nunquã antea nec uisa nec audita nec cognita nec somniata: exitimis tamẽ penetralibus medicinę sumpta & ex ipsis uiuis fontibus cura & ingenio mediantibus hausta. Quędam autem inuenient que quanuis alias uł uisa uel audita fuerint: nunquam tamen considerata. Sunt. n. ii tales omnes ad ea que sunt sicut fundamenta medicinę tanquã oculos habentes & non uidẽtes: aures habentes & non audiẽtes. Quędã quoq; alia ĩuenient: q̃ tã & si sępe uiderit audiuerit: tractauerit: cogitauerint: p labia uol

uerint nunquam tamen nec mīnimam quidem eorum partem intellexerunt. Sed ubi per singu los annos in publicis ut aiunt circulis tam se ipsos q̄ alios clamoribus & strepitibus ac fu/riosis / ut ita dixerim / insultibus obtunderunt atq; iurgiis & contumeliis / quibus familiari/ter mutuo utuntur & quibus sua formant gym nasia se inuicē affecerunt: tandem earundē rerū maiore ac crassiore ignorantia pleni q̄3 acces/serint recedunt. Quibus sic uisis postea poterūt considerare aperte an ignorantis medicinam sit opus medicinam totam sic/ ut dixi/ ac quasi ma trem quę filiam sic similem breui momento pe/pererit deprompsisse. Videbunt pręterea an sit quoq; ignorantis dialecticam sic medicinam tra ctasse ut artificio non obscuro appareat me tres ipsius dialeticę principales partes uidelicet: Di uisiuam: Compositiuam & Diffinitiuā intexuis se. Quamuis diffinitiuam permodicum: quoniā ab intento diffinitionem inserere distrahebat. Sed nesciunt ii has esse dialecticę partes philoso phia quoq; / si ut decet / rimati fuerint adeo inue nient me esse usum in tractandis rerum naturis ut rationabiliter deinceps / si mentē habent / qa fuerint sic ob locuti se confundere debeant meri toq; illud Sapiētię dicere poterunt. Hic est quē in derisum habuimus aliquando & in similitudi

nem improperii: Nos insensati uitam illius ęsti mabamus insaniaȝ & finem eius sine honore: Ecce nunc quomodo computatur inter raros & inter doctos sors illius est. Hactenus pro responsione ad ignorantiam. Nunc uero ad arrogantiã pauca. Naȝ quũ is talis sim qui totius medicinę campum pluries lustrauerim in illoq; me ipsum laudabiliter exercens & thesaurizãs ad senectutem ut / Plato dixit prior / Galenus posterior plures partes tractauerim ac in scripta rede / gerim: quorũ quędaȝ sunt absoluta & perfecta quędam sunt propemodum absoluenda tamen adeo modeste me gessi / adeo me ipsuȝ occului & pręmodestia exinaniui / ut p̄ omnibus aliis pusillus apparuerim. Verum quod ego uirtute feci / illi parum consultiuiri uel ignauia uel socordia factum esse putarunt: & ea ratione ducti me omnium inertissimuȝ crediderunt. Verum tamen non sic fecissent si caput habuissent. Sed e contrario ita potius intrase cogitãtes dixissẽt. Hic quęrens ea q̃ suas / ut opinamur / uires excedunt forte alius est quã putamus. Quod si alius est: uel ipsum diligimus uł odio habemus. Si diligim9: periculum de eo faciam9. Et iuenientes alium q̃ȝ simus rati sententiam mutem9. Quod si ut cõiectamur / ut abstineat moneam9. Si odio habem9 rẽ cursu suo currere sinam9. Si perse ce.

ciderit sat habebim9: nec illi aliter, quũ non me reatur nec amicis suis omnino non contemnen- dis molesti erim9. Si compos uoti fuerit palam ip3 aggrediemur & publicis priuatisq3 collatio nibus & circulis quã temere egerit q̃q3 male sibi consuluerit tantam rem attentans & illi & fau- toribus suis ostendemus: de sede deiicientes, de pulpitu, de theatro omnem eius laborem inane3 cassumq3 faciemus: fauoremq3 simul omnẽ de in ceps auferem9: & sic qualis ipse sit qualesq3 nos simus & q̃3 distemus abillo tum omnibus tum Quinq3 uiris officialibus aperte demõstrabim9. Non ei ergo nunc insidiemur sed expectem9 euẽ tum & quiescam9. Sic, nifallor, Petre optime, si uiri fuissent, sic erat agendu3 non dolis occurrẽ du3, non fraudib9: presertim ubi a te res mea cõ fota erat tanto sentatore & tam grauis iudicii uiro: Qui non temere & sine magna discussione prȩhabita patrocinium tuũ cuiqua3 prȩstare so leas. Cum sis tanta prudentia & sapientia prȩdi tus, quanta esse deceat uiru3 qui & maiorem suo rum gloria & ꝓpria uirtute plurimum excellas. S3 redeo ad aduersarios meos hii, si ita ut dixi- m9, se gessissent & me ꝓpria uirtute & doctrina superassent: superatũ prostrassent: postratu3 cal cassent, nec ipse queri nec alius quisq̃3 eos lauda re non potuisset ꝙ sic ingenue & per uirtute3 pu

gnantes coronaꝫ uictorię & palmam trophei hõnorabilem sibi fecissent: Me uero sic prostratuꝫ & calcatum proprię arrogantię & ignorantię pertesum quales deceret penas & luere & dare iuste coegissent: & omneꝫ simul arrogantiam deponere ac quasi consopitum semper deinceps iacere compulissent. Sic deniqꝫ sic me culpabiliꝰ uituperassent. Nam cadere a dignitate per fauoreꝫ assumpta ignauia comite simulqꝫ per aliorum uirtutem fauorem amittere turpius fuisset mul to q̃ꝫ per factionem & dolos patrocinante iustitia corruisse. Vale.

¶ EPITHOMA MEDICINE BARTHO LOMEI PHISICI DE PISIS

De Diuiſione Medicine.

Medicina diuiditur in duas partes. in Theoricaꝫ uidelicet & Praticam.

De theorica medicine

Theorica. Medicine diuiditur in tria uidelicet In contemplatione Reꝝ naturalium. Nõnaturalium & Contranaturam

De rebus naturalibus

Res naturales diuiduntur in duo In principales ſilicet & conſequentes.

De Rebus naturalib9 pricipalibus

Res naturales pricipales diuidunť in Septẽ. uꝫ. in Elementa. Conplexiones. Humores. Mẽbra Virtutes. Operationes. & Spiritus

De Elementis.

Elemẽta diuidunť in quatuor. uꝫ. in Ignem calidum & ſiccũ. in Aerẽ calidũ & humidũ. in Aquã frigidã & humidã. in Terram. frigidam & ſiccaꝫ

De. Conplexionibus

Cõplexiones diuiduntur in duo in Temperataꝫ ſilicet & Diſtemperatam.

De Conplexione temperata cuius ſunt otto modi

Cõplexio tẽperata diuiditur in otto modos. uꝫ.

in primum repertum in latitudine totius huma ne speciei. In secundum repertum i indiuiduo existente i medio latitudinis totius humane speciei. In tertium repertũ inlatitudine habitatio- nis cuiusq; septem Climatum. In quartuz reper tum in indiuiduo existente in medio latitudinis cuiusq; septem Climatum. In quintũ repertum iquolibet rndiuiduo sibi sano. In sexto repertũ in medio latitudinis cuiusq; idiuidui sibi sani. In septimũ repertuz in quolibet mẽbro natura- liter disposito/Et in octauũ repertũ in medio la titudinis cuiuslibet mẽbri naturaliter dispositi

De cõplexione distẽpata cuius sũt otto spẽs.

Complexio distẽperata diuiditur induo i sim plicem uidelicet & compositã. Cõplexio distẽpe rata simplex: diuiditur in quatuor. uz. in calidã tantũ. frigidã tantũ: humidaz tãtũ. & siccã tm̃. Compelxio distẽperata cõposita: similiter diui- ditur in quatuor. uz. in calidã & siccã. calidã & humidã. frigidã & siccaz. & frigidã & humidã.

De humoribus.

Humores diuidũtur in duo. uz. in humores pri mos & i humiditates secũdas.

De humoribus primis.

Humores primi iterum diuiduntur in duo. uz. in naturales & puros: in naturales & in puros.

De humoribus primis naturalib9 & puris

Humores primi naturales & puri: diuidũtur in quatuor .u3. in Sanguinem naturalem . Flegma naturale. coleram rubeam naturalem. & colera3 nigram naturalem.

De Sanguine de naturali.

Sanguis naturalis est humor de natura aeris q in cõplexione ē tẽperatus/ĩ substantia mediocris/ĩ sapore dulcis/ĩ colore purpureus in uenis : rubicundus in artariis: cuius generatio fit in epate: ex subtilioribus chili partib9. cuius locus naturalis ipsum cõtinens: sunt uene artarie: & cordis concauitates: qui de se est aptus ad generatione3 spirituũ/& ad oia mẽbra laudabiliter nutriẽda.

De Flegmate naturali.

Flegma naturale est humor frigidus & humidus de natura aque in substantia mediocris/iter subtilitatem & grossitiem: sed uiscosus admodum albuminis oui crudi: & coloris & saporis eiusdẽ. Cuius generatio fit in epate ex frigidioribus & humidioribus chili partibus: cuius receptaculũ sunt totius corporis uene. Vadit enim cum sanguine: cuius interdum uicem supplet. Est enim aptus: per ulteriorem degestionem in sanguine3 conuerti & in eius defectu membra nutrire. Licet non ita perfecte & iuncturas corporis intemperata lenitate seruare.

De Colera naturali.

Colera naturalis est humor: incomplexione calidus & siccus: denatura ignis: in substantia subtilis: in pondere leuis: ĩ sapore amarus: in colore rubeus clarus: sicut uinum subtile rubeum: generatur in Epate sicut alii humores excalidioribus & subtiliotibus chili ptibus: cuius receptaculum naturale est chistis fellis aptus perse conferre naturali fecum expulsioni: & aperire meatus: quos uiscositas: aut grossities alterius substantie obturare potest.

De melancolia narurali.

Melancolia naturalis est humor in complexione frigidus: & siccus: de natura terre: cuius substantia: & color est similis substantie & colori uini grossi ſpissi & nigri: cuius sapor ē acerbus ex accido & pontico mixtus: sicut succus pirorum in maturorũ & uiridium: cuius generatio est in epate exgrossioribus chili partibus: cuius receptaculum est splen: & ipse dese est aptus orificiũ stomachi ad famem disponere: ac in omni parte corporis inspissando & restringendo iuuare retentionem.

De humoribus in naturalibus.

Humores innaturales & ĩpuri similiter diuidũtur in quatuor uidelicet in sanguinem in naturalem: Flegma innaturale: Coleram innaturalem

& melancoliam innaturalem.

De sanguine innaturali.

Sanguis in naturalis est duplex alius factus propter alterationem in se ipso. Alius propter permixtionem alterius humoris cum ipso. Qui uero fit per mixtione alterius humoris cum ipso: iterum fit dupplicíter: quia aut i se ipso genitus aut deforis ueniens ab alio trāsmissus. In se ipso genitus: ut quando pars ipsius aliqua putruit: cuius subtile ut dicit. G. conuertitur in colerā & grossum in melancoliā & ambe remanserūt simul: aut ipsarū altera: De foris aduenieus fit tripliciter. Secundum ꝙ tres sunt humores ab extra uenire potētes. Colera. s. flegma & melācolia: quorū permixtiōe sanguis naturalis mutat̄ a propria natura & in naturalis fit: aut secundū substantiam: aut secundum qualitatem. Secundum substantiam mutatur in subtilē & grossum clarum uel turbidum: Secundum qualitatem: aut primam: aut secundam: secundū qualitatem primam. In calidum uel frigidum: secundū qualitatem secundam multipliciter quia aut secundum saporem: aut secundum odorem: aut secundum colorem: propter ꝙ sanguis in naturalis dicitur: subtilis: grossus: turbidus: clarus: albus: niger: citrinus: uiridis dulcis: amar9: salsus: acetosus: horribilis: fetidus: & cetera si: milia:

De Flegmate in natnrali.

Flegma in naturale fit similiter duppliciter: aut propter saporez aut propter substantiā. Propter saporez tripliciter: secundū ꝙ tres sunt eius species silicet Dulce: salsum: & Acre. Secundū substantiam uero singulariter: secunduz unam eius speciem quod dicitur uitreum.

De Flegmate dulci.

Dulce flegma iterū fit duppliciter: quia aut propter alterationem inse ipso: qua aquisiuit aliqd dulcedinis: ultra eaz quę cōuenit naturali: aut propter permixtionem sanguinis cum eo: & hoc est minus frigidum naturali.

De Flegmate salso.

Salsuz similiter fit dupplicitér: quia aut fit propter super calefactionez partium terrestriū suarum: aut propter permixtionem colere adhuste cū ipso: & hoc etiam est naturali minus frigidū.

De Flegmate acri.

Similiter Acre fit dupliciter. Aut per alteratio nem aquisitaz/aliquā occasione/aut propter permixitonem melancolię cū ipso: & hoc est naturali magis fragidū.

De Flegmate uitreo.

Vitreū uero flegma ꝙ ē simile uitro liquefacto in colore & substantia fit tātum simpliciter per intensam frigiditatem; aut per indigestionez: ut

in senibus naturali calore destitutis: aut quomo doquunq; aliter aquisitaz: & hoc est omnibus spe ciebus flegmatis ĩ naturalis frigidius: & hę sunt species flegmatũ in naturalium, quę in corpori= b9 nostris realiter inueniuntur uel inueniri pos sunt: & sique alie species sunt a Doctoribus po= site, omnes sunt ad istas, uel ad istarum aliquam reducibiles. Auicẽna tam̃ dixit huiusmodi fle= gmatis ĩ naturalis species ẽẽ otto. Quattuor. s. differẽtes secũdũ saporẽ: ut salsũ: acre: Ponticũ: Insipidũ. Et q̃ttuor secũdũ substantiã. s. aquosũ Vitreum, Mucillaginosum, Gipseum. Quibus etiaz addit & crudum: quamuis illud diceret in collectione mucillaginosi, contineri. Siquis ta mẽ aduertat diligenter. G. & alios legiptimos: predictas quattuor spẽs iueniet posse sufficere & hęc de flegmate ĩnaturali dicta sufficiant. Dica mus nunc de colera.

De Colera innaturali.

Colera ĩnaturalis fit ẽt duppliciter: aut propter alteri9 humoris p mixtionẽ cũ ipsa, aut pp ipsi9 met alterationẽ. Primo mõ fit dupliciter. Aut p mixtione flegmatis, Aut p mixtione mẽlãcolię.

De colera nota famosa uel maioris fame

Prima q̃ fit pmixiõe f[l]atis dicit̃ notha famosa uł maioris fame & talis fit dupliciter, q: aut pmixti onę f[l]atis subtilis ex qua resultat una spẽs colere

dicte citrie: q̃ similis ē ī colore citro maturo: aut pmixtiōe flegmatis grossioris ex q̃ resultat alia species colere dicte uitelline, q̃ in colore & substantia similis est uitellis ouorū.

De colera prassina & eruginosa.

Ex adhustione citrine secundū quosdā resultat alia species colere ī naturalis dicte prassine quę similis est in colore succo prassii. Sicut ex adhustione uitelline resultat alia species dicta Zinaria uel eruginosa: quę similis est erugini eris. Et utraq; ipsarum est perniciosa & maligna. Quamuis malignior sit ultima. Secundum alios uero prassina generatur ex assumptione holerum uiridium acutorum in stomacho calido. Et eruginosa ex adhustione ipsius prassine. Quāuis Auicena teneat φ prassina ex adhustione uitelline: & eruginosa ex adustione prassine generetur. In hoc tn̄ omnes concordant φ utraq; predictarum silicet prassina & eruginosa: p necabilis est & de natura ueneni,

De colera nota minoris fame.

Sed illa quę fit per mixtione melancolie dicitur minus famosa uel minoris fame & secundū Auicenā appellatur adhusta: q̃ etiam fit dupliciter quia aūt in se adhuritur & incineratur & remanet cinis cum illa, aut melancolia naturalis cum ea permiscetur. Huius colere etiā, ut dicit Aui

cena , color est rubeus: sed non est clarus neque floridus, Sed magis similis sanguini & est insubstantia tenuis quę & interdum a sui colore mutatur propter diuersas causas

De colora ī naturali pp alterationem

Sed colere in naturalis propter alterationem in se facte talis: etiam due sunt species. Quarū una secundum Auicenam: generatur in epate. Alia generatur in stomacho. Et quę generatur in epate est una species tantū & est illa quę generatur qum subtile quod est in sanguine adhuritur & eius spissum est colera nigra. Quę uero generatur in stomacho: adhuc secundum quosdam diuiditur in duas partes. Quarum una est prassina dicta. Altera eruginosa. sed hęc opinio nō est comunis.

De melācolia inaturali cuius sunt quatuor speties

Melancolie in naturalis genite per adhustionē quatuor sunt speties sicut quatuor sunt humores qui possunt adhuri, & in cinerari. Sanguis uidelicer flegma: colera: & melancolia: naturales. Vnde illa quę fit per sanguinis naturalis adhustionez melancolia dicitur sanguinea. Et quę fit per adhustionem flegmatis: dicitur melancolia flegmatica: sicut quę fit per adhustionem colere. Melancolia dicitur colerica. Similiter etiā

quę fit per adhustionem melancolie naturalis. Melancolia dicitur melancolica: & ista est omnibus aliis speciebus deterior. & huius secundum Auicenā: due sūt speeies. Subtilis. uz. & grossa. Prima est multum acris & ab illa interram proiecta: fugiūt musce & alia Secunde: odor est minꝰ acris: cum pōticitate pauca. Quelibet tñ predictarum uariatur secundū propriam substantiā. Odorem. Colorem. & saporem. sed non expedit hic oīa dicere. Nō. n. id patit̃ breuiatio nostra. Qua per/per compendiū/solum rerū capita: dicere itēdimus. Sufficiant ergo ista. de humoribꝰ primis. Dicamꝰ nūc de humiditatibꝰ secūdis.

De humiditatibus secundis.

Humiditates secūde/sicut humores primi dicūtur esse quattuor. uz. prima. Secūda. Tertia. & quarta. Prima quia ei non est īposiuzt nomen. Dicitur nomen nō habēs. Secunda dicitur ros. Tertia cambium. Quarta gluten. Prima iuenit̃ uel continetur inforaminibus uenarum paruaꝝ membris simplicibus coniunctaruz in bibentiū eam/ut dicit Auicena. Secunda exconcauitatibus omnibꝰ: continentibus sanguinem: resudat in mēbrorū porositatibus. Tertia est eadē predicta quę dicitur talis: posquam membro iam cepit assimilari. Quarta ē humiditas in qua ptes membri continuant & herēt adinuicem & hęc

de humoribus dicta sufficiant. Dicamus de membris.

De membris quorum sunt quattuor differentie prime.

Membroruȝ quattuor sunt differentie principales. Omnia.n.differunt: aut materia: aut dignitate: aut corpulentia: aut perfectione.

De materia membrorum.

Materia differunt primo, secundū q̄ omne membrum est aut carniforme aut spmaticum. Carniforme dicitur membrum quod a principio generationis ex carne fuit genitum. Quod si deꝑdatur, restaurari potest: quū habeat sufficiētē restaurationis materiā. Talia autem sunt sicut Adeps. Pinguedo. & Caro siue. simplex. siue cōmixta. Quam. G. & alii parenchimia uocant. Similiter spmaticū membrū est illud, quod a principicipio generationis genitum fuit ex spmate. & hoc si deperdatur non potest restaurari: quuȝ non habeat sufficientem materiam exqua restauretur. Talia auteȝ membra sunt omnia alia a predictis uidelicet uene. artarie. nerui. panniculi. membrane. ossa & similia.

De dignitate membrorum.

Sed dignitate differūt mēbra secundū q̄ aliqua dicuntur principalia. Aliqua principalibus

seruientia. Principalia sunt dupplicia silicet re-
spectu indiuidui & respectu speciei. Respectu
indiuidui sunt tria uidelicet Cerebrũ quod prin
cipatum tenet in corporis arce uidelicet incapi-
te. & ipsũm est principium sensus & motus, quez
mediantibus neruis: omnibus membris tribuit.
Cor quod principatur in medio totius & dicunt
quidam, tanquam Rex aliorum, quamuis non
sint illi Ippocrates: neq; Galenus: & ipsuz ẽ prin
cipium uite. quam mediantibus artariis omni-
bus tribuit. Epar quod regnat in corporis post-
stremo. uidelicet. i uentre inferiori & ipsuz prin
cipatur omnibus membris nutritiuis: quib9. &
omnib9. aliis. secundum Medicos, mediantib9
uenis tribuit nutrimentũ. Sed respectu speciei.
sunt membra principalia quatuor uidelicet tria
predicta, & testiculi: non secũdum Aristotelem
qui opinatus fuit testes adgenerationem spma-
tis, non solũ ñ principari: sed esse iutiles & ei so
lũ deseruire sicut pondera telis textricũ: sed se-
cundum Galenum & medicos: qui credidit. Te
stes non solum ut principales ad generationem
concurrere. Sed esse ipso corde nobiliores: di-
xit enim in libro quem de Spermate titulauit:
Quantum igitur bene uiuere melius est: quam
solummodo uiuere, tantum testes sunt nobi-
liores Corde. Concludamus ergo ut Medici

testes inter principalia membra numerari & ipsa mēbra principalia esse quatuor: ut dicebamus. De membris autē seruientibus dicamus ꝙ ipsoꝵ Quedam sunt talia respectu totius corporis & q̃dā respectu quorūdā ꝑticulariuꝫ mēbroꝵ. Sꝫ que sunt talia respectu totius sunt sicut ossa q̃ toti seruiunt ipsum substentando: & sicut spina dorsi: que se habet ad corpus/ ut sapientes dixe-unt/ sicut carina ad nauim. Sed que sunt ser-uientia respectu mēbrorū: quedā seruiunt prin cipalibus: & quedam aliis a principalibus. Ser uientia principalibus sunt duplicia: quedam. enim seruiunt inmediate: quedam mediate. In-mediate seruientia sunt quatuor genera predi-cta uidelicte genus neruoruꝫ quod ĩmediate ser uit cerebro: & genus artariarū quod inmediate seruit cordi & genus uenarum quod inmediate seruit epati: & uasa ſꝑmatica q̃ aquibusdā dicū tur didimi: ĩmediate seruiētes testiculis: Serui entia mediate sunt: sicut oculus qui seruit cere-bro: mediante obtico neruo: & sicut trachea arta ria que seruit cordi mediante pulmone: & sicut stomachus: qui seruit epati mediantibꝰ mesera icis: & sicut renes & lumbi: qui seruinut testi-bus mediantibus: didimis. Sed eorum que ser-uiūt aliis apricipaliꝰ differētie sunt mnlte. Que dā eniꝫ seruiunt preparando: ut dentes seruiunt

ſtomacho maſticando cibum. Quedam afferen-do, ut meri, etiā ſeruit ſtomacho portando cibū & trachea cordi portando aerem: & ſtomachus epati infaciendo chilum: & Epar cerebro: & aliis generando ſanguinem. Quedam a ſuperflu is mundando, ut inteſtina uentri, mundando a fecib9: & Virga ueſice: & renib9: mundando ab urina. Quedam ſubſtentādo ut oſſa. quedam de fendendo: ut coſte & totum thorax defendunt cor & pulmonem. Quedam continendo: ut cra-neum: continendo cerebrum: & quedam aliter: ut licet uidere inſpicientibus librum: Galeni de īterioribus: & libroꝫ Anothomie. Sed membra iterum differunt.

De corpulentia membrorum.

Corpulentia ſecundum ꝙ ipſorum quedam di-cuntur ſimplicia: quedam cōpoſita. Et dicunť ſimplicia illa in quorum corpulentia, nulla di-uerſitas ſecundum ſpeciem apparet: quę etiam dicunť conſimilia: qa pars: toti ſimilis eſt ratio ne & nomine. Talia autem ſunt multiplicia: & ſunt ſicut oſſa, Cartilagines, Mēbrane, Corde,

Adipes. Piguedines. Villi. Glãdula. Caro. Cutis: & secundu; alios a Galeno. Nerui. Artarie. Vene. Galenus uero hęc dicit esse composita: secundum q̃ q̃libet uena ul' artaria est bitunicalis ul' trितunicalis: & insuper q̃libet: sicut & nerui: habet uillos. Sed composita membra sunt illa in quorum corpulentia sunt partes diuersarum rationum, ut cuncta alia a predictis. Quorum cõpositio diuersificatur. Forma. Quantitate. Numero partiũ. Et positione, ut licet uidere ĩ Anothomia. Diuiduntur autem talia principaliter. in caput. Pectus. Ventrem. Manus. & Pedes. Consequenter diuiduntur ulterius, ut puta Caput diuiditur. In Oculos. Aures. Nares. Linguam. Palatum. Genas & similia. Pectus diuidtur. In Cor. Pulmonem. Tracheaз. Artariam. Costas. Lacertos. Panniculos & similia. Venter diuidtur. In Epar. Stomachum. Splenem. Renes. Zirbum & similia. Manus, pro ut sumitur a medicis pro Mẽbro: alterutrinq;: ab humero ad extremitates digitorũ pendente: diuiditur in ulnam: quam & brachium uocant: & ĩ cubitũ & in Coronũ q̃ etiam dicũt Coclearitũ & Olectra

num. & in secũduꝫ brachiũ ꝙ est post cubitum et incarpũ. & methacarpum & i Condile & Indi gitos Digiti uero ĩ pollicem. Indicem. Mediuꝫ. Anularē: & paruũ quē alii dicunt Auricularem Post hāc diuisionē q̃ secundũ. Galenum ē posi ta. Iteꝝ diuidit. G. manũ procōplemento dicēs Igitur quod quidem a Carpo extrema manus. Quoduero deinde palma. Quod uero demum super palma. Quod uero subemanationibus di gitorum Pectus manus. Quod uero ĩter hec oia Vacuũ man9. Similiter Pedes sic uniuersaliter sũpti diuidũt a Galeno primo ĩduo cura quorũ distictionem ut. G. dicit. Veteres nũcupabant dupplationes haꝝ supiores ptes dicuntur Coxe post coxas sũt genua post sunt loca iuxta flexio nes dicta post sũt tibie quaꝝ pars anterior dicit Antimoniũ posterior gastrominia Inferiores taꝫ anteri9 q̃ꝫ posterius dicũtur sfiria post sfirias im̃ diate sũt pedes quorũ pars posterior dicit tall9 Anterior usqꝫ addigitos đr tarsus huius tarsi ps anterior secũduꝫ rectitudinē magni digiti ab in teriori đr sfirio peduꝫ siue planities. Pars uero q̃ mox est post hāc ĩ medio dicitur pediscōcauum Infima pars dicit Calcaneũ sup ascendēs palma cuius pars q̃ supeminet post concauuꝫ dicit pec tus pedis deide sũt digiti equali numero digito rum manus nō habentes tñ eadē nomina eo ꝙ nō

efficiunt easdem utilitates. Dicũtur autem predicta membra onmia. Composita, ut dixi, quia componũtur expredictis quattuor forma. s. quãtitate. Numero partiũ. & positiõe. Que compositio, quia fit ad istar istrumentorũ uel organorum musicaliũ. Ideo etiam istrumentalia, uel organica dicuntur. Et quia deputata sunt ad exercendũ manifestas operationes sanabilis corporis uelut ad officia: ideo etiam dicũtur officialia.

De complexione membroruȝ.

Differunt etiam & quarto membra: complexione. secũdũ ꝙ alia dicuntur temperata. Alia distẽperata. Tẽperatũ mẽbrũ est tm̃ unũ & ꝓprie cutis. Que dicitur esse respectu omniuȝ alioruȝ sicut metrũ & mensura. In comparatione cuius reliqua omnia dicuntur distẽperata. Magis tñ & minus secundum maiorem uel minorem eorũ accessum uel recessum ab illa. Huius autem cutis proprie pars que est in uola manus: est posita ut sit istrumentum homini sapientissimo animaliũ: & prudẽtissimo ipsorũ: & istius. Porprie pars q̃ ẽ in idice ẽ aliis tẽperatior: & hui⁹. ꝓprie ꝑs extrema. Sed distẽꝑata sũt quadruplicia: secundũ ꝙ quedã sunt calida: quedã frigida: quedam humida: quedam sicca. Calida dicunť cor epar: caro simplex: musculus: splẽ: renes: artarie uene: pulmo: & similia. Frigida dicunť os. Car

tilago. Ligamentũ. Corda. Pãniculus. Neruus. Nucha. Cerebruз. Zirbuſ pinguedo. & ſimilia. Humida ſunt. pinguedo: Zirbus: Cerebrũ: Nucha: Caro mãmillarum & Teſticuloruз: Splen: Pulmo: Epar: Renes: Muſculus & ſimilia. Sicca ſunt. Os. Cartilago. Ligamentũ. Corda. Paniculꝰ. Artarie. Vene. Nerui motiui & ſimilia. Nec mirandum tñ ꝙ eadem membra ĩdiuerſis latitudinibꝰ nominauerimus. Et diuerſarũ cõplexionũ illã eſſe dixerimus: quia hoc non inconueni t ĩnqualitatibus compatibilibus. Quãuis ſit illud incõueniens in his quę nõ ſe inuicem compatiuntur. Quare ſciendũ ꝙ qualitatuз primarum elmẽtorũ: quedam dicuntur compatibiles. Vt caliditas cum humiditate & ſiccitate: & frigiditas: cũ ſiccitate & humiditate: Quedam dicuntur incompatibiles: ut caliditas cum frigiditate: & econuerſo/& humiditas cũ ſiccitate: & conuerſo. Iterũ eſt ſciendũ. ꝙ licet poſuerimuſ in omni latitudine plura membra. ſ. taз calida: quam frigida: quã humida: quam ſicca. Non tñ oſtendimus omnia eſſe in gradu equalia/ſed hęc plus. Illa uero minus. & proprie ſecundũ ordinẽ quo ſunt poſita. Incipiendo ab intenſiori ĩ quali bet qualitate uel latitudine/terminãdo adremiſſius. Sciendum ulterius: ꝙ in hac intenſione & remiſſione qualitatũ primarũ poſiti ſunt a ſapiẽ

tibus gradus: ut distinte itelligat eorundem sa
pientū conceptus. Quos gradus, nō in membris
solū, sed in omni complexionato, dixerunt esse
quatuor: primū. u3. secundū. tertiū. & quartū.
& hūc non transcenderūt. Ipsorum aūt quēli-
bet diuiserunt ulterius in tres māsiones: pirmā
. u3. secūdā. & tertiam. quas quidā adhuc magis
subtilitā3es: diuiserūt ulterius insitus. ul ordi-
nes. ul numeros, & ꝓprie in tres. sicut tres sunt
mansiones: dicentes cōplexionarū esse i primo.
secundo. ul tertio. situ. uel ordine. uel numero.
prime. secunde. ul tertie. mansionis. primi. ecū
di. ul tertii. ul quarti. gradus. q gradus mani
festant magis, incōplexionib9 medicinarum: q̃3
incōplexionibus mēbrorū. siue sint medicine so
lutiue: siue alteratiue: i quib9 p̄dicte differētie
cognosci sunt magis necessarie. ꝙ si etiam in con
plexionibus mēbrorū manifestari debeant. Pat3
ꝙ illud erit potius i cōplexionib9 nō naturalib9
uel accidentalib9: seu acci dētaliter aqsitis: q̃3
innaturalibus. ꝙ aūt quidam predictos quali-
tatū gradus: sic, ut diximus, iminutas partes di
uiserint: patet illos potuisse habere fūdamentū
a medicorū pricipe. G. tegni t tio. ubi dixit: ꝙ si
ita accidat alicui excedere decē numeris secūdu3
calidū: septē uero secūdū frigidū. & cetera. Vbi
ipse inuit diuisionē minutiorem, ea q̃ erat secun

dũ mãsiones. Sed nõ ꝓlõgemus ĩ istis: qꝛ non sic exigit breuiatio nostra. Dicamus aũt potius ꝙ ultra id ꝙ dictũ ẽ de quattuor desideriis ĩ mẽbris reptis aduc alia notari potest: q̃ ẽt ẽ. G. abeo posita in regni & ẽ: ꝙ membrorum quedaꝫ ħnt uirtutes in natas tm̃ quedã ĩ natos & ĩfluẽtes simul. Et ħnt uirtutes innatas tm̃ illa: ad quę: aprĩcipalibus non perueniunt meatus sensibiles. Vene. s. artarie: & nerui. Talia autem sunt, ut. G. dixit, Cartilago: ossiuꝫ cõiunctio: mẽbrana: glãdula: pĩguedo: caro: & similia. Innatas uero & ĩfluentes similiter ħnt oĩa mẽbra alia a p̃dictis. Quibus a principalibus ueniunt: nerui: artarie & uene. Talia aũt sunt Oculus. Auris. Nares. Lingua: Palatus. Stomachus. Splen. renes & similia. Ad actiones corporis manifestas ꝓcipaliter deputata. Et hęc de membris dicta sufficiant Dicamus de uirtutibus.

De uirtutibus.

Virtutes ut cõsiderantᷣ a medico: sunt tres principales. uꝫ. Animalis. Vitalis & naturalis. Et dicitur animalis: illa quę sensum prestat & motũ. Et dicitur uitalis quę prebet uitam. Naturalis uero dicitur quę dat nutrimentũ. Prima uiget in cerebro, ut dicebatur, Secunda in corde. Tertia inepate.

De uirtute animali.

Sed animalis iterū est triplex. s. uoluntarie mobilis. Rationabilis. & sensibilis.

Deuirtute uolūtarie mobilis.

Volūtarie mobilis iterꝫ duplex. Vniuersalis. s. & pticularis. Istarū autēȝ quelibet duplex. Actiua. silicet passiua. Particularis actiua uł passiua Duplex. nobilissima: & minꝰ nobilis: Nobilissima ut uox: minꝰ nobilis: quęcūq̧ alia. De uoce. n. dicit. G. in libro de uoce & haelitu: ꝙ ipsa ē nobilissima actio uolūtaria q: fit exnobilissimo motu Aīe. s. exmotu cogitatiōis. & deliberatiōis

De uirtute rationabili.

Sed rationabilis est triplex. uȝ. Imaginatiua. q̄ uiget infronte. Extimatiua. q̄ uiget imedio. Memoratiua quę uiget ī occipitio. Distingūtur. n. he tres uirtutes secūdū tres cerebri uētriculos. Quibus cerebrū ipsuȝ distinguit̉. Anteriori. uȝ posteriori. & medio: & q̄uis anterior uentriculꝰ iterꝫ diuidat̉ ī duas partes: nō sunt tñ secunduȝ Medicos. eiꝰ due uirtutes: q̄uis sint due apud phos: q̄ dicunt̉ sensus cōis: & fantasia: sicut etiā secundum ipsos: uirtutes uentriculi posterioris sunt due. memoratiua. s. quam quidam conseruatiuam appellant. & reminiscitiua. Sed medicus has duas reducit ad unam. De extimatiua quam dixi etiam est aliqua leuis diuersitas secundum quam medici eaȝ uno tm̄ nomine appel.

lant.s.extimatiuam/ut dixi/uel cogitatiuã: in differẽter. Sed philosophi/ut dicit Aui/conside rant: eã dupplicíter.s.uel ut imperat ei extima tiua animalis: & tunc uocant eã ymaginatiuã: uł ut ĩpat ei rationalis: & eã appellãt cogitatiuã

De uirtute sensibili.

Sensibilis uirtus similiter secundũ medicos est quincuplex.s.uisiua.actiua.gustatiua.olfacti ua.tactiua. quamuis/secundũ quosdã philoso phorũ/multiplicantes tactũ quadrupliciter/sit octuplex. Volunt.n.hi tales sensum tactus in lingua: aliũ esse a sensu gustus: similiter in oculis & in aliis: sed in hoc sequimur medicos: quia me dicinale est opus: & nos medicinã profitemur. Dicamus ergo de uirtute uitali: quã dicimus ẽe dupplicem. Actiuã.s.& passiuam. Actiuam itẽ rum dupplicem/pulsatiuam.s.& hanelatiuam. utriusq; quarum tot sunt differentie: quot sunt differentie pulsus.& hanelitus. De qbus ꝓpter eorũ utilitatẽ/preter opis intẽtũ/ut locupletior sit nostra breuiatio/q̃ strictius poterimꝰ/aliqua dicemus.

De pulsu.

Dico ergo primo/tam pulsum/quam hanelitũ: habere causam proprii esse: dilatationem & con strictionem cordis/& artariarũ: nec nõ: pulmo nis: & canne eius/cum diafragmate/& toto tho race: mediantibus musculis lõgitudinalibus: la

titudinalibus: & transuersalib⁹. qui sunt duo & uiginti . a superioribus & inferioribus costarũ a partib⁹ colli: & a dorso: atq; epigastro: ad unũ opus concurentes: utilitatem . s. cordis: q̃ est du plex. Cõmoderatio . s. caloris ipsius . & eiusdẽ: spiritus: nutricatio: quę duobus fit modis: refri gerando . s. ipsum: perattractionẽ noui aeris fri gidi; & puri : factam per inspirationem: ab extra & per expulsionem eiusdem super calefacti: p ex pirationem ab intra. Quorum duorũ nomina. inspirationis . s. & expirationis. Sapientes hane litui apropriauerunt: sicut nomina Dyastoles & sistoles: apropriauerũt pulsui. Quamuis pulsus plura constituerint: & propriis nominib⁹ signa uerint. genera: & species: quã hanelitus: & ratio est: quia permedium sensibili⁹ & multo mate rialius percipitur ipso hanelitu pulsus. Qua pp plres ei⁹ pcipiunt differẽties. Percipim⁹. n. pulsum per sensum tactus. & mediante artaria q̃ manifestatur pluribus in locis: tangitur aũt co muniter i brachio. Hanelitũ uero pcipim⁹ p sen sum uisus: uel auditus. & mediante aere. Modo patz certiora esse ea quę p tactũ cognoscimus: is quę peruisum. Similiter patet manifestius posse nos percipere differentias artarie tacte. q̃ aeris expirati. uel ispirati. Quod quũ sit ita dicamus pri⁹ differẽtias q̃ de pulsu, & illas qdẽ noinatas

& famosas/posterius eas quę de hanelitu dicem⁹
Notãter aũt dixi nominatas & famosas: non .n.
oẽs sũt nominate: sed tm̃ .xxvii. species ut ĩ libro
de generib⁹/& differẽtiis pulsuũ/notauit G. nec
oẽs sunt famose/sed .xxii: tm̃ uel potius .xx: ut ĩ
suo cõpendio de pulsu notauit Arnaldus: quas
ego ponã inferius/adiuuenũ utilitatẽ: dimissis:
Ischiis & adriis .quoꝝ G. meminit: ne plõgem⁹

De generibus pulsus.

Dicam⁹ ergo primas & proprias pulsuũ differẽ
tias esse .x. qb⁹ .x. subalterna genera cõstituũt
Quorũ primũ ẽ pulsus magni: & parui. & medio
cris .ii. uelocis tardi & mediocris .iii. fortis debi
lis & mediocris .iiii. duri mollis & mediocris .v
pleni uacui & mediocris .vi. calĩ frigidi & medio
cris .vii. incidẽtis & decidẽtis .ix. eq̃lis & ĩ eq̃lis
x. ordinati & in ordinati.

De pulsu in ordinato.

Huius aũt pulsus iordinati sunt: x. species .uꝫ.
Cauda soricina finitiua: Cauda soricina tornati
ua: caprizãs siue gazelãs: Martellin⁹: ramosus:
fluctuãs uel ꝓcellosus: spasmosus uel ptisicus:
uermicularis: formicãs: serrinus. He oẽs pulsus
differẽtie: pñt esse naturales & ĩnaturales preter
frigidũ: decidẽtẽ: spasmosuꝫ: ptisicũ: & uermicu
larẽ: q semꝑ sunt ĩ naturales: & ꝑter incidẽtẽ: &
caudã soricinã tornatiuã: q sꝑ sũt naturales. No
tãdũ ẽ aũt ꝙ ĩter icidẽtẽ & decidẽtẽ: eq̃lẽ & ĩ eq̃lẽ

ordinatuȝ & inordinatū: nō cadit mediuȝ: q: sunt priuatiue cōtraria.

De causis pulsus.

Hoꝝ autē oīuȝ pulsuū cause pricipales sūt. Virtꝰ naturalis electiue mouēs. Organa uel istrumenta mota. Vtilitas ꝓp quā mouent. Cōsequētes sunt multe: ut habet ab Ippocrate, quāuis n̄ plene de eis tractauerit, & a G. plenissime: & ab Arnaldo distintissime. Sed nō ē presentis breuiarii minutatim oīa tangere: q ergo uult ꝑdictoꝝ notitiā uberiorē haber adpredictos recurrat auctores. Hec ergo sufficiant de pulsu: nūc pauca de hanelitu.

De hanelitu.

De hanelitu ergo dicimꝰ ꝙ eedē uł fere eedē sūt differētie quū ab eisdē ꝓueniāt causis paululuȝ mutatis: ꝓp ꝙ plurimi phoꝝ & medicorum: dixerunt pulsuȝ: hanelitū ēē ꝑfectū. Quod tn̄. G. in libro deiuuamento pulsus, refellit hac ratiōe dicēs, sine pulsu potest hō uiuere: sine hanelitu minime: nō ē ergo pulsus: hanelitꝰ. Dicamus ergo hanelitus differētias primas & simplices secūdū ꝙ de eis loqt G. i libro de utilitate respirationis ēe duas: iuiolentā. s. & uiolētā. Istaꝝ aūt alterutrā: dicamꝰ iteꝝ ēe dupplicē. Inspiratā. uȝ. & expiratā: & iterum istarum alterā sexcuplicē uȝ. magnā. & puam. uelocē. & tardā. spissam. & rarā. Exhis cōpositas, dicamꝰ esse quattuor secūdum ꝙ quadruplicit̄ possūt fieri cōbinatiōes uł

compoſitiones ex eis. Cóponuntur.n.ſimul taꝫ inſpiratio/q̃ expiratio magna cũ ueloci.&cũ tarda. exquibus due reſultant cõpoſitiões. Similit̃ cõponitur. Parua cum eiſdeꝫ.ſ. ueloci. &tarda. & ſic fiũt due alie. q̃ ſimul iuncte ſunt quatuor exſpiſſa autẽ & rara: nõ fiunt alie cõpoſitiones: quia ſecundũ. G. omnis talis compoſitio attẽdi- tur penes motũ/ſpiſſitudo uero & raritas atten duntur penes quieteꝫ. & hęc de hanelitu. ſecun dum ꝙ patitur inciſio noſtra. Siqs aũt de his co pioſam notitiã habere deſiderat/legat librũ. G. de uoce & hanelitu. & de cauſis reſpirationis. & deutilitate reſpirationis. & de diſnia. inquibus abundantius quã deſiderare poſſit. quicquid cu pit. inueniet. Nos iam longitudini parcẽtes/ad propoſitum ſermonem: noſtrum redimus/dicen tes de actione cordis uitali paſſiua. quã dicimus eſſe duplicẽ. iraſcibilem. ſ. &concupiſcibilẽ qua rum ſpecies ſunt plures. uꝫ. gaudiũ. letitia. an- guſtia. uerecundia. ſpes. deſperatio. & cetera ſi milia ut dicemus latius inſequentibus.

De uirtute naturali.

Sed uirtus naturalis eſt etiam duplex. uꝫ. Mini ſtrata. & miniſtrans. miniſtrata. triplex. nutriti ua. ſ. augmentatiua. & generatiua. miniſtrans. duplex. cõmunior. & minuſ cõmuniſ. cõmunior quatruplex. ſ. Atractiua. Retentiua, digeſtiua

Expulsiuã. quę seruiunt ꝓprie nutribili: Sicut nutribilis. Angulamentabili. Generabili uero seruiunt inmutatiua. & informatiua. & iste due sunt min9 cõmunes predictis. Istius autem infor matiue. quinq; sunt opera. u3. Assimilare. Con cauare. aperire. asperare. lenire. & hęc de uirtu tibus sufficiant/ dicam9 de operationibus.

De operationibus.

De opationibus dicendum est/ q ipsarũ/ tot sũt differentie/ quot & uirtutũ/ quarum sunt ope rationes. Omnis. n. uirt9/ ut dixit Abohali/ ali cuius operationis existit initium. Sicut oĩs ope ratio alicuius uirtutis est operatio. propter q Abohali capitulum fecit de illis cõmune.

Dicendum tñ q ultra predictas diuisiones quas recipere possunt operationes/ ad huc aliam reci piunt a predictis/ uidelicet/ quia illarum alia est simplex. alia composita. simplex dicitur quę fit ab una predictarum uirtute tantum. uidelicet Animali. Vitali. uel naturali.

Composita est quę fit aduab9 uel plurib9 simul ut operatio transglutiua meri. que fit partim a uirtute naturali. partim abanimali. Similiter ẽt appetitus stomachi: & alie similes:

De spiritibus.

Spiritius similit̃ sũt tres sicut uirtutes quarum ipi sũt uehiculi. & latores. & sicut opationes: quarum

uirtutes: sunt cause. Sunt ergo spiritus. Vtalis q oritur a corde in sinistro eius uentriculo. quez ut dixit Abohali deus creauit ut esset eius armariuz. & minera ipsius: q a corde p artarias: defert ad totum ut supra diximus ad portandum uitā. uel uitalem uirtutem. Animalis. q est ipsemet uitalis: a corde: miss9 ad cerebꝝ: ad portādū ei uitam q postea a cerebro. uel pte eius: rete mirabile dicta: dearticulat. & sublimatur. a uirtute cerebri qua mediante efficit aptus adportādum ad oīa mēbra mediantib9 neruis sensus & motū. uel uirtutē sensibilē: cuius minera ē cerebruz. Naturalis. q ēt est ipsemet uitalis. a corde ad epar transmissus ut diximus ad portandum ei uitaz; quā cor. oībus mēbris prebet: q postea ī epate ab ipsi9 substātia alteratus acqrit potētiā mediātibus uenis feredi ptotū uirtutē naturalē siue nutribilem: qua oīa mēbra secundū ꝓpriaz exigentiā nutriuntur: & hęc de spiritibus sufficiant: & de rebus naturalibus principalibus simul. deinceps dicemus de consequentibus.

De rebus naturalibus consequentibus.

Res naturales consequentes sunt qnattuor. uz. sexus. etas. habitudo. color.

De sexu

Sexus ē duplex masculin9 & feminin9. Diffrētia coꝝ triplex .s. i cōplexiōe: cōpositiōe: & pfectiōe

incomplexione quia masculus naturaliter est calidior & siccior. Femina frigidior & humidior. In compositione. quia masculus abundat a femina. Femina uero defecit a masculo. Habet enim msaculus uirgam: quam non habet femina. Propter q dicitur femina masculus occasionatus. In pfectione q?. femina tardius pficitur in utero. Citius extra uterum. Masculus uero facit econtra. Citius. n. completur i utero: tardius extra uterum. Quare longioris uite dicitur ceteris paribus masculus quam femina hęc de sexu.

De etate.

Etas quę dicitur esse duratio uiuētis est quadruplex. uz. Adolescentia. Iuuent9. Senectus. & senium. Adolescentia est dum corpus secundū oēs suos diametros crescit: uel crescere potest: & terminat. xxv. anno. Iuuentus est qua corpus stat in suo naturali esse cū robore & uirtute: nihil deficiens in aliquo: & terminatur anno. xxxv. uel xxxx. Senectus est quando corpus iam in uirtute: & uiribus: insensibiliter ul' manifeste diminutionem suscipit. Quo tempore & uisum hebetari: & auditū indurari: & membra pigrescere: & uenerem sopiri contingit: & hęc secundu3 Iohānitium terminatur anno. lv. uel. lx. secundū Arnaldū uero extenditur senectus usq3 ad ottua

gesimum annum: Sed tunc patet quia cōtingit uirtutes & uires manifeste debilitari. Seniu3 est etas qua omnes uirtutes & operationes manifestissime leduntur atq3 marcescunt. Nec illud solum sed membra curuari: & cutis rugari non desinit. Et huius etatis spaciū uel termin9 ē Mors naturalis omnibus ineuitabilis. Sed adolescentia iterum diuiditur quadrupliciter. u3 in Infātiā: quę terminaẗ. t tio anno. In etatē dentiū plātatiuā: q̄ terminatur anno. vii. uel. viii. In etatē dictam concussiuam: propterea quia ad motum tūc disponūẗ. quę terminaẗ āno. xii. uel. xiii. qui terminus. est proprie finis pueritie. & in etatem pubescentie: quę dicitur etiam etas fortitudinis: & hoc est ultimum spatium adolescentie. Hęc de etate nunc de habitndine.

De habitudine.

Habitudines causantur a cōplexione. propterea. sicut cōplexio: est duplex: Temperata. s. & distemperata. Est aūt temperata: Vna. distēperata. quadruplex. Tēperata est illa q̄ mediocris est respectu aliorum: in qua nec caro abūdat. uł deficit. nec pinguedo. & talis diciẗ equalitas. Distēperata est duplex: Simplex. silicet & composita. Simplex ē quatruplex. uidelicet. carnositas. pinguositas. Macies. & extenuatio. i prima abundat caro. & ipsius ē cōplexionis. u3. calidę

& humide. In secũda hbũdat pinguedo: & com plexionis illius ē. uз. frigide & humide. In ;ᵗ tia deficit caro. In quarta deficit pinguedo. & inu traqз istarũ dominatur siccitas. Habitudo cōpo sita est triplex. uз. extenuata macies: Sinthesis & squaliditas. In prima deficit pinguedo & caro & fit talis a nimio excessu caliditatis & siccitatis Secũda uero fit talis a modico excessu frigidita tis, & magno siccitatis. scut ᵗ tia fit talis a magno excessu frigiditatis, & minori uel equali siccita tis: & appellauerũt sapientes secũdaз: harũ habi tudinũ. sinthesim: uolentes p id significare ꝙ i talibꝰ. cutis ad hereat eq̄liter ossibꝰ Vnde dicitᷣ sithesis quasi simul sita. uł posita. i. sigillata. uł coequata illis. Illam uero habitudinem q̄ causatᷣ ex magno excessu frigiditatis & minori siccitatis appellauerũt squaliditatem, uolētes per id signi ficare habitudinē mortificate extenuationis: pp manifastam habitudinē sensus, & feditatē cutis. Verba sunt Arnaldi ĩspeculo. Qui etiā ostendit uelle huiusmodi cōpositaз habitudineз: esse tm̄ dupliceз, quarũ unā dicit esse extenuatā macieз quā prediximꝰ. aliā appellat bonā habitudinē. i secũda abũdat caro & piguedo, In prima deficit utraqз. Notandũ tñ ē ꝙ secũda. s. bona habitudo aliq̄do ēt appellatᷣ crassitudo nimia. & sumitᷣ in differenter u l pro abũd ntia carnis, ut apud Io hannitiũ uel pro hbudādia pinguedinis ut apud

Ippocratem illo afforiſmo craſſi ualde ſecunduȝ naturam & cetera comuniter tñ ſumitur pro a bũdantia carnis & pinguedinis ut paulo ante di cebamus: &hęc de habitudinie ſufficiant. Dica muſ nunc de colore.

De colore.

De colore igitur nunc nos loqui uolẽtes dicim9 colorem ipſum eſſe duppliceȝ.ſ.naturalem qui reſultat ex inatis principiis uite &in naturalẽȝ: q ꝓuenit accidentaliter ab extrinſecis alteranti bus: ut a ſole uel ũbra: uel aliquo cõſimili. Qua liſquncꝫ tñ ſit in quincꝫ locis manifeſtat̃. In cu tis.ſ.pilis uel capillis. Vnguibus. Lingua. & oculis. In cuti color manifeſtatur dupliciter ſe cundum ꝙ ipſe eſt tẽperatus: aut diſtẽperatus. Temperat9 color eſt ille qui eſt ex albo & rubeo mixt9: q & proueuit a temperamento humorũ. Colores.n.ut ait. G. humoribus atteſtant̃ aqb9 fiunt: niſi ut idem dicit: humores incorpore in tus accubuerit. Sed color diſtemperatus eſt qua druplex: ſecũdũ ꝙ quattuor ſunt humores aqb9 ut dixi cauſantur.ſ.rube9: q atteſtatur ſangui ni. pallid9 uł plũbeus: qui atteſtatur Flegmati: Citrinus: qui atteſtatur colere: & niger uel uiri dis: qui ateſtatur melancolie. In unguibus uero color apparet duplex.ſ. pulcher & turpis. quo rum prim9 atreſtatur lenitati. & humiditati. Si

cundus ſiccitati & aſperitati. Sed in capillis. co
lor manifeſtatur multipliciter. ſicut multipli-
ces ſunt colores capillorum. Quoniã eorũ: alius
eſt ruffus. alius ſubruffuſ. alius rube9. alius ſub
rubeus. alius niger. alius ſubniger. alius flau9.
qui etiam plus ceteris atteſtatur temperamẽto.
In lingua aũt manifeſtatur color multipliciter:
quia alius eius eſt rubeus purus. ſignificans ſu-
pra tẽperamentũ. alius eſt citrinus. alius alb9.
ali9 niger. Et qlibet atteſtat̃ predominio humo
ris ſic naturaliter alterantis. Sed in oculis ſecun
dum quoſdã: color apparet quadruplex. uȝ. ſub
albidus. Glaucus. niger. & uarius. Horuȝ uero
ſubalbidum. G. dimiſit. ſuper reliquis magis at
teſtans. quorũ etiam aſſignauit cauſam. ſ. multi
tudinem: uel paucitatem. luciditateȝ: uel obſcu
ritatem. puritatẽ: uel impuritatem. ſubtilitatẽ:
uel groſſitiem: intus poſitionẽ: uel extra. humo
ris criſtallini. & ſubtilis aquei. Concurentibus
.n. his cauſis omnibuſ: ſecundum unũmodũ- fa-
ciunt glaucũ: concurentibus uero ſecundum op
poſitum- faciunt nigrũ. Verum ſi medio modo
concurrant omnia- tũc faciũt uariũ: & hęc de co
loribus dixiſſe ſufficiat. Sed quia de humore cri
ſtallino & aqueo - mentionẽ fecim9- Ideo bonũ
erit: credo de iis- q̃ oculi ſubſtantiã ĩtegrant- ali
qua dicamus. pp ꝙ ſciendũ: & ſeptem tunicis &

tribus humoribus oculum componi. Quarũ tunicarum. Prima dicitur retina. Secunda que ab ordine nomen assumpsit: dicitur secundia. Tertia sclirosi. Quarta tela aranea. Quinta uuea. Sexta cornea. Septima coniuntiua. & iste oẽs sint originem uel aduobus panniculis cerebri. Duro .s. & molli: dura matre. & pia matre dictis: ul' a pãniculo interiori cranei. dicto Almuchatin]& ab istis constituunť. Sed humores sunt tres. s. uitre9 dictus: uel aqueus. cristallinus & albugine9. In horũ medio uersus cristallinuz, ẽ quoddam foramez quod & dilatatur, & constringitur secundũ maiorem uel minorem lucis occursum: quod dicitur pupilla iqua quasi formaliter cau satur uisus. & hic recipiat finem materia de oculis. & de coloribus. & dereb9 naturalib9 simul: taz consequentibus. q̃ principalibus. Deinceps dicemus derebus non naturalibus.

De rebus non naturalibus.

Res nõnaturales, sunt res, q̃ ad esse sanitatis nõ sunt necessarie, sed tm̃ ad bene esse ipsius. Sine illis. n. potest esse corpus inquantum sanũ quãuis non inquantum corpus: aut inquantum uiuẽs. Diuiduntur tam̃ & ipse: sicut res naturales diuidebantur, in principales: & consequentes. Principales iterum diuiduntur in sex genera rerum. quorum: unũ & primuz, dicitur continẽs.

Secundum exercitiũ: uel motus: ſub quo cõpre hendítur & qes. Tertiũ dicitur cibus & potus. Quartum in anitio: & repletio. Quintum ſom pn⁹: & uigilia. Septimum anime accidentia & nos dicemus deſingulis.

De continente.

Continens ut conſideratur a Medicis, dicit̃ eſſe duplex uidilicet uniuerſale: & particulare: ſeu comune & proprium. & dicitur uſe uel comune illud ꝙ eſt comune omnibus hominib⁹, ut aer. & dicitur particulare illud quod eſt propriũ cu- iuſqꝫ indiuidui. ut ueſtis & quodlibet cohoperi mentũ. aut quod eſt paucoruꝫ. Vt manſio queli bet. uel habitatio. Dicam⁹ igiutr prius de con- tinente comuni, quod eſt aer.

De Aere.

Aer conſideratur a Medicis dupliciter unomo- do, inquantum inmutat corpora noſtra. Alio- modo inquantuꝫ in mutatur in ſe ipo. Secundũ conſideratur propter primum: niſi enim Aer in mutaret corpora noſtra, in quantum nos ſumus corpus ſanabile. quod Medicus ſemper conſide rat. Non conſideraret̃ Aer a Medico. In mutat autem Aer corpora noſtra multipliciter. ſecun- dum multiplices eius differentias, quibus in ſe ipſo in mutatur, quas dicemus & hoc tam iſup- ficie reſpectu partiũ. ipſi aeri detectaꝝ.

quam inprofundo · respectu membrorum adque natura ordinauit ipsuz aerē penetrare pp necessitatem. & utilitatem: propter necessitatem. ordinauit natura ipsuz penetrare ad oīa illa membra in qbus reperiunt̄ sensibiles meat9. & uie. qbus penetrare posset. Talia autem sunt cor: & cerebrum: ad que per os: & nares. mediantib9 trachea: pulmone: & pectore: continue transit: ad refrigerādum cor: & alterandū & nutriendū spiritū: tam uitalem q̄ naturalez. Propter utilitatez uero: fecit ipz transire ad oīa membra mediantib9 poris cutis, & aliorū canaliū siqui sunt, nō habentiū tn̄, propter hoc, aditū manifestū, ad aliquod particulare membrū; ut sunt aures: & nares: & similia. In mutat aūt aer corpora nostra dupliciter: per se. s. & per accidens: quod etiam facit tripliciter. s. qualitatibus. substantia · & utrisq3. Qualitatibus aūt ad huc dupliciter. primis. s. & secūdis. Primis iterū quatruplicit̄. secūdū q̄. quattuor sunt qualitates prime elemētorū: quib9 aer ipse informat̄. calida. s. & frigida. sicca uel humida. Quamuis primo & principaliter: per se habeat aer sp̄ huectare quū sit pse humidus ī summo p accidens aūt habet in pluribus dispositionib9 exiccare, ut dixit Abohali, pp uirtutem quā accipit a sole: & a stellis: & agentibus aliis pticularibus. Similiter ēt aliquādo sic paccidens ī frāt

& calefacit. Virtute cal efaciendi. uel infrigidã di aquisita ab igne. &aqua. & terra. & adispositionibus uentoruȝ: a quibus aer diuersimode inmutatur, ut dicemus, & his qualitatibus solis. in mutat aer corporis superficiem. Sed profundum eius in mutat, & his: & aliis :isensibibibus dictis secundis. & etiam substantia. Sunt auteȝ qualitates: secunde qb9 Aer secũdo informatur. & quibus in mutat corpora nostra. Luciditas: & tenebrositas. puritas. & in puritas. nubilositas. & serenitas. salubritas. &morbositas. Quamuis quidam dicant has duas ultimas qualitates esse substantie. cuius proprie sunt grossities. & subtilitas. Quibus sic diuersimode Aer imutatur: ut diuersos: & uarios: ac interdum mirabiles effectus, respectu corporũ nostrorũ, inducat. Quapropter dicitur ꝙ Aer subtilis: & purus: & lucidus: spiritus & sanguinem subtiliat, clari icat. & depurat. Cor letificat. & menteȝ serenat. Corpus leuificat & digestionem: omnibus membris festinat. Quandoque uero propter informationem quam ipse recipit a causis extrinsecis quas memorauimus & quas paulopost etiam dicem9: ut puta a Stellis. aut Animalibus. aut Plantis. aut Mineralibus. aut aliqua alia insensibili uirtute, inmutatnr adeo efficaciter: ut alicubi ue-

nenosus & pestifer fiat: alibi uero adeo tyriaca-
lis ut ibi aut nihil: aut paruꝫ: a uenenis : uel re-
bus uenenatis. Corpora ledantur: sicut fit-ut di
citur-inquibusdam ynsulis Ybernie inquibus
corpora mortuorum-Aeri exposita-nunquaꝫ in
cinerantur. Interdum uero propter has causas in
primit adeo ut spiritum-& cerebrum : adeo tem
peret-& illuminet : ut preter solitum-eleuetur:
ad occulta intelligibilia contemplanda-&etiam
-ut dixit Arnaldus-adspeculandum futura. &
uniuersaliter ad omnes actus rationis expedite
perficiendum. Interdum uero-ut etiam idem di
xit-perturbat adeo mentem ut rationem permi-
sceat-uel etiam totaliter auferant atque liget.
Facit & alios effectus aer-per accidens multos:
quos quia sunt pene infiniti: pertranseo. Dicens
de ipsius inmutatione quę fit ab extrinsecis cau
sis ut pormisi quod etiam supra aliqualiter feci
quum dixi-ꝙ ipse inmutatur a stellis: & anima-
libus: & plantis: & mineralibꝰ : & dico nunc. ꝙ
aer mutatᷣ a stellis: sed maxime asole : omni tem
pore. sed potissimum in quadris anni: uere scili
cet estate. Autũpno. & hyeme. & maxime inme
diis temporibꝰ ipsaꝝ qbus-aer excellenter muta
tur. de temperato incalidum. & de calido insic-
cum. & de sicco infrigidum. Est eniꝫ uer: tempe
ratum-ut dicit Galenus in libro complexionũ.

Estas est calida. Autūpnus sicc⁹. & hyems frigida. & a Luna ī quadris mensium: in quibus mue tatur de calido in frigidum: & econuerso. & d. humido insiccum. & econnerso. & a Canicula in estate. & ab arturo in hyeme. & similibus. Mu tatur etiam aer ab Elementis: ut ab Igne: sicut manifestatur in locis in quibus abundant forna ces. & ab aqua: sicut manifestatur i Regionib⁹. Ciuitatibus. Oppidis: Castellis, uel uillis. cir cundatis a Mari: Fluminib⁹. Lacubus. Stagnis Paludibus. Fossis & similibus. & a terra duplici ter. merito substātię: & merito situs: merito sub stantie: tripliciter secundū ꝙ.

De differentiis seu modis terrarū.

Omnis terre differentia est triplex. Est enim oīs terra aut lutosa & pinguis: aut arida & sabulosa: aut arida & petrosa: prima reddit aerē grossum & frigidum. Secūda frigidū & puluerolentū. Tertia frigidū & purū. Merito sit⁹ inmutat aer quatrupliciter secūdū quatruplicē eius differē tiam. Oīs. n. terra sita ē aut inuertice mōtis. aut in eius decliuio. aut icōualle. aut in libera plani tie. Harū prima redit aerē frigidū & purū, secūda min⁹ frigidū & min⁹ purū. tertia ad huc ipurio rem. sed & frigidiorē hyeme: calidiorem uero estate. quarta reddit ipm in omnibus mediocrit se habentē nisi merito afflatus uentorum aliter

disponatur. in mutatur enim Aer terrarum propter uentos multipliciter inqualitatibus & in substantia secundũ q multiplices sunt uenti. & multe sunt eorum dispositiones.

De uentis.

Sunt autem Venti omnes aquibus diuersimode tam in substantia. q̃ inqualitatabus Aer imutatur. duodecim. uidelicet. Subsolanus. Fauonius. Septentrio. Meridies. Boreas. Vulturnius. Eurus. Nothus. Affricus. Zephirus. Circius. Corus. Istorum autem quattuor dicuntur prícipales. ut sunt qui principalittr a quattuor: Celi cardinibus uenientes Aerẽ inmutant: uel ad siccũ: ut Septẽtrio. Proquo cõmuniter sumitur Boreas: quamuis sit Boreas unus exsuis collateralibus: uel ad humidum: ut Meridies: uel meridionalis: quem sumunt sub nomine Austri. Quorum duorum tanta dicit Ippocrates in afforismis. uł ad calidum: ut subsolanus: qui nobis sufflat apartibus orientis: uel ad frigidum: ut Fauonius: qui occidentalis est subsolano oppositus. Abhis enim Aer interdum inmutatur adeo, ut cuius uis alteri⁹ agentis: uiȝ reprimat: atq; obtundat. Inmutatur quoque Aer ab animalibus non proprie: uel stricte sumptis: sed in proprie: & ut dicuntur large: procadaueribus:

& morticinis ac superfluitatibus : aquibus Aer inmutatur. alteratur. & corrumpitur: aliquando etiam pestilens efficitur: Mutatur etiam Aer aplantis aut fetidis : ut sunt ficulnee maligne sambuci & nuces & similes : aut aromaticis: ut sunt plures in Egipto: & in Arabia: Patet autem ꝙ a primis aer corrumpitur & inficitur: ab aliis uero incolumitatur & perficitur. Sed a Mineralibus inmutat etiam Aer secundum naturam & dispositionem minere: sicut. experientia monstrat ꝙ a Minera sulphuris calefit & exiccatur: & a minera antimonii exiccatur solum : sicut etiā a minera salis: uel aluminis uel cuislibet alterius: inmutatur & alteratur secundum sui propriam naturam: propter ꝙ dicitur ꝙ ab illis lapidibus quos Arabes uocat Bezaar. Aer aromatizatur interdum & tyriacalis efficitur & alia similia de Aere dicuntur sed ad presens: ne amplius prolongemus : ista sufficiant. Dicam⁹ de mansione seu habitatione.

De Mansione seu habitatione

Omnis mansio uel habitatio inmutat Aerem multipliciter. quia aut inmutat ipsum merito materie: aut merito forme: aut merito quantitatis: au merito artificii: aut merito situs : aut merito Incholatus. Sed merito materie inmutat

mansio aerem secundum q alia fit de cemento: & lateribus. Alia uero de paleis uel lignis. & patet q prima reddit aerem frigidiorem. Alia minus frigidu3: sed merito forme: mansio inmutat Aere3: secundum q una est multum fenestrata. & spiraculis multis abundãs. Alia uero est fenestrata parum: uel spiraculis omnibus carens patet autem q prima reddit aerem purum & frigidum: respectu alterius. Alia uero impurũ: & minus frigidum. Similiter fit ex parte quantitatis in quantum una est magna, alta, longa. & spatiosa. Alia parua. angusta. breuis. stricta & sine spatio. Et manifestum est quod prima cõstituit Aerem bene euentabilem, transpirabilem, puru3: frigidum. Alia in omnibus econuerso dispositum. Simile huic accidit merito situs: in quantu3 una mansio sita est in subterraneis. alia in terre superficie: & patet q utraq3 afficit Aere3 ut predictum est: Quia scilicet prima impurum ipsum reddit. Alia non sic: Hoc idem manifestatur ex parte incholatus. Certum est eni3 q Aer domus habitate est in omnibus. dispositionibus melior inhabitate, uero est in omnibus deterior: & hec dicta sufficiant de continenti: siue uniuersali: siue particulari. quantum ad immutationem aeris.

Dicamus nunc de ipso quantum ad ea qua continent : uel cohoperiunt corpus nostrum . ut sunt uestes. & alia omnia cohoperimenta. qualiacunq;. ac qualitercunq; facta. & exquibuscũq; assumpta .

De u estibus cohoperimentis .

Omne cohoperimentum seu uestis . Suscipit diuersitatem aut exparte materie. aut exparte artificii . Ex parte materie dupliciter. inquantum omnis talis materia summitur. aut ex plantis. aut ex animalib9. ex plãtis. aut exsimplici cortice. ut in lino. & canabe. aut ex lanugine flosculi. ut ĩ bonbace. Ex animalib9. aut ex membris. aut ex humiditatibus. aut ex utrisq;. ex membris. accipitur corium. dequo fiunt operimenta quandoque manibus. ut cyroteche. quandoq; pedibus. ut calcei. quandoq; uentri . ut cingulum. Ex super fluitatibus. operimenta fiunt aut de pilo. ut lanea uestis. aut de humiditate : saliuali. ut uestis de syrico. Abutroq; summuntur operimenta quę fiunt de pellibus. Quarum quedã sũt aromatice ut zibelline dicte & marturine & similes. Alie sũt fetide ut q̃ sũmunt animalib9.

holentibus . quorum ſpecies ſunt multe . quas breuitatis gratia pretermiĉto . Exparte artificii uariantur cohoperimenta multiplicter : ut patet: quia merito filature: groſſe: uel ſubtilis texture: denſe: uel rare loture. uł conditure: ſimilis uel diuerſe: ſimplicis: uel compoſite. recentis. uel antiq̃ꝫ. fumigate. uel non fumigate. odoriſ. aromatici uł grauiſ. Tincture. ſimiliter plurimode. & diuerſe. ſecundum has omnes differentias predictas. Poſſem hic & alia dicere multa ſectatus Platonis atq̃ꝫ Galeni dogma diuidenſ predicta adminutiora : ſed quia eſſet a poropſito deuiare ideo hęc pauca de his dicta ſufficiant. & ſimul de toto continenre. que fuerat prima rerum nonnaturilium principalium aſſumparum. Agrediamur ſecundam que ſicut fuerat dictuꝫ impartitione prima: eſt exercitiū.

De Exercitio.

Exercitium a Medicis ſummitur dupliciter. Vno modo large. ꝑ omni actione cuiuſq̃ꝫ membri: ſecundum quem modum dicimus, oculum exerceri iuidēdo. Aurē i audiēdo. iſtrumētū olfactus. in odorando. Dētes i maſticando linguā iguſtādo. & loq̄ndo. meri itraſglutiēdo ſtomacū

Indigerendo. spiritualia. in hanelando. tracheã artariam. inclamando & similia.
Alio modo stricte: solum pro motu locali: quez dicimꝰ esse duplicẽ: Actiuũ. uz. & passiuũ: & dicimꝰ actiuũ illuz q fit ꝓpriis. lacertis. & iunctu ris. & proprie ab eo: cuius est motus: secundum quem modum: mouetur quis: dũ proprio incessu mouetur: de uno loco in alium.
Et dicimꝰ passiuũ illũ q fit in aliquo a motu: uł per motum alterius mouentis: ut contingit his qui mouentur equo: uł naui: cuna: uł ulnis: seu brachiis: & similibꝰ.
Huius aũt motus alius dicitur uniuersalis: ut ille quo totũ corpus mouet̃. Sicut peditatio: eqtatio. nauigatio. uł similis. Alius particularis. ut ille q fit aliquo ꝑticulari membro. Sicut scribẽdo. pingendo. suendo. uel similis quo motu: sola mouetur manus: aut ipsa & brachiuz. Istorũ: aliꝰ dicitur equalis: alius inequalis. Equalis dicitur ille: quo equaliter: & uniformiter: omnia corporis membra mouentur: ut contingit in ludo parue sphere: & in lucta. In equalis uero dicitur ille in quo aliquod membrũ plus aliis laborat: ut pedes inpeditando. manꝰ in idolando uł secando: brachia & dorsum. i fodiẽdo & similia.
Patet aũt ꝙ omnis talis motus: uel omne tale exercitiũ. potest esse multũ uel paꝝ. uł mediocris

laboriosuȝ. Pateat aũt ꝙ talis mot⁹ laboriosus: uel talis labor ex motu: uel a motu factus: nõ est ille q considerat̃ ab Ippocrate in afforismis, quũ dixit Labores spontanei narrãt morbos. q labor a. G. in comento dicit̃ esse triplex. sicut tres sũt cause a quibus causari potest: quas ego imediate dicam.

De labore spõtaneo.

Omnis labor spontaneus dequo loquitur Ippo. in afforismis: &. G. in comẽto: est triplex: quia aut ẽ sicut dolor uulneris: aut sicut dolor tethani. aut sicut dolor apostematis. Quoruȝ primus sicut dixit. G. fit ex malis chimis. secundus ex humorum abuntantia tertius ex utroq;. Sed redeamus ad motũ, cuius sermonem quantũ adpresentem incisionem spectat, iam compleuim⁹. Pȝ auteȝ ꝙ simul compleuimus & sermonẽ de qete: quum ipsa sumat̃ processatione a quaqũq; actione: & quoqunq; exercitio. siue sumatur motus uel exercitium large: siue stricte. Patet similiter ꝙ quę de motu spontaneo hic adduxim⁹: quamuis fuerit extra incisionis nostre propositu;: propterea tñ hic itexim⁹, ut nihil remaneret, quod considerandum Medico occurrere posset quin illud aliquomõ hoc nostro paruo breuiario tañgeretur. Non uidebatur autem locus conuenien

tior: ubi essentialiter loquendo, comodius: uel rationabiliusi: adaptari posset: propter similitudinem & conuenientiam eius cum labore proueniente ex motu. Inquo initati sumus Galenum: qui simile fecit, super afforismo Ippocratis allegato, uidelicet de labore spontaneo, qui ibidez: & de labore exmotu: mentionez fecit. Nos uero fecimus econuerso: quia sermoni delabore prouenienre propter motũ, miscuimus, sermonem de motu spontaneo, propter causam dictam. Scimus tñ quia proprior eius locus fuisset inferius in hac eadem parte theorica: quum loquemur de dispositionibus corporis, interquas mentionem faciemus de dispositione neutrali ad quam: predicti labores spectare uidentur: quuz uideantur, esse dedispositionibus pertinentibus ad neutrum decidentie: sed quare hic eum intexerimus, iam diximus. Qua propter iam dimictentes sermonem de eo dicamus, de cibo & potu.

De cibo & potu.

De cibo ergo & potu dicturi quod comunit sumit uel intelligitur sub nomina nutrientis dicamus ipsum esse duplicem: quorũ un9 dicitur talis pse ali9 dicit talis paccñs. & illę q dicit talis p se est qui proprie appellatur cibus. sicut ille q

dicit talis p accñs ꝓprie appellat potus. cib9 ergo qui dicitur talis per se & est cibus ꝓprie sumptus & dicit a. G. esse illud de cuius proprietate est: ut augeat substantiam nostri corporis: & addat in eam. Auerrois uero dicit cibum esse quod ponit naturaliter ptes cibati in specie nutriti. & Aui. dicit cibũ esse id ꝙ mutat a corpore nostro absq; hoc ꝙ mutet ipsum: q̃r sequitur ipsum nõ agere, sed tantum pati a corpore. absq; hoc ꝙ agat in corpus. Et dicit Arnaldus ꝙ ipse patit a corpore triplicẽ transmutationem. u3. unam in concauo stomachi, qua conuertit in chilũ. aliam in concauo epatis, qua conuertitur in sanguinẽ. tertiam in substantia membrorũ, qua conuertit & mutatur in esse cuiuslibet membri. & hęc ultima conuersio: uel hic ultimus transmutationis terminus. est, ad quem natura corporis intẽdit: & est substantia membri. inquam quum conuertitur: dicit ꝓprie cibus. ul nutriẽs actu. Oĩs. n. cibus secundũ. G. dicit esse duplex. quia aut dicit talis actu. aut dicit talis potentia. & dicit cibus talis actu. ꝓprie ille qui ponit ps membri loco eius quod resolutũ fuit de substantia ipsius. assimilatione perfecta. & dicit cibus talis potẽtia: ille qui nondum est, sed futurus est talis. & hic iterum dicitur esse duplex: quia aut est talis potentia propinqua; aut est talis potentia remo

ta: & iterum qui est talis potentia remota: est du
plex: quia aut est talis potentia remota, ut dixi,
aut est talis potentia remotissima: & potest etiaʒ
addi magis remota. In potentia ergo propinqua
dicitur esse cibus, posquã iam factus est sanguis:
in potentia remota dicitur posquã factus est chi
lus: ĩpotentia remotissima dicitur duʒ manet ad
huc extra corpus, subforma panis: uel carnis: uł
alicuius alterius edibilis. In potentia ad huc ma
gis remota dici potest, dũ est subforma tritici: uł
herbe: uł similis. Et hoc ẽ illud qđ dixit. G. deci
bo ĩlibro cõplexionũ dũ dixit auctoritate Ippo.
cibũ eẽ triplicẽ quoꝝ un⁹ ẽ ꝓre cib⁹ &c̃. A. dicit
ꝙ nutrimẽtũ ciboꝝ alia sũt quoꝝ natura uicinior
ẽ substãtie sanguinis: ut uinũ: & uitella ouoꝝ:
& aqua carnis: & alia quę sunt parũ longinqora
ut panis: & caro: & alia q̃ sunt ualde longinqua:
ut nutrientia medicinalia. Et dicit iterum Aui.
ꝙ omne id quod comedit̃ & bibitur: in corpore
humano tribus operatur modis: qa aut facit ope
rationem in ipso sola sui qualitate: aut sui mate
ria: aut tota sui substantia. Sui qualitate opera,
ri dicit cibũ q postquã calefact⁹, aut frigefact⁹
fuit a calore nostri corporis: corpus ip̃ʒ nostruʒ:
uel calefacit: uel ĩfrigidat. Sui materia dicit ope
rari illũ, q recipit formam alicui⁹ diuisionis mẽ
brorũ humanorum. Similiter sui substantia di,

d i.

cit operari illũ qui sua agit forma specifica. For mam aũt specificam: illã dicit esse, qua aliqd est id quod est. & subdit iterum Aui. materiaꝫ cibi operantis suaqualitate: non habere igressum in ope. sed illum q operat̃ sui materia: dicit esse id cuius materia: quũ alteratur: alteratione quam ĩ ea facit uirtus q̃ est ĩ corpore. de substantia quã habebat: restaurat id qđ ex eo fuit resolutũ primo. & accẽdit calorem ĩ natuꝫ. propterea ꝙ ĩ sanguine facit augmentũ secundo. et etiam operat̃ suis qualitatibus q̃ remãserunt ĩ ipso tertio. Arnaldus uero aliter eius effect9 manifestat ordine ꝑpostero ab Aui. dicit. n: ꝙ cibus prima sui trãsmutatione, qua a natura nostri corporis trãsmutat̃ passiue, stomachũ primo & itestina, ꝑ q̃ ti ansit, & meseraicas aliq̃tulũ nutrit. In secũda uero ut dixit, sanguinem auget in uenis & ĩ epate. & in corde. & ĩ arteriis. ꝑꝑ ꝙ & calorem naturalem multiplicat. & totũ corpus ꝑ consequens, naturaliter calefacit. In tertia uero nutrit. & icrescẽtibus auget mẽbra. & cõfortat ad actiones ꝑficiẽdas, substantiã deperditã restaurando. & imobilibus & extensibilibus membris: uelut carnẽ. & pinguedinẽ augmentando. Et nos dicemus iteꝝ ꝙ cibus: ut colligitur ex dictis Galeni in libro de euchimia. & cacochimia. & in libro de uirtute alimentorum. & in aliis. similiter. & aliquali

ter ab Auicena secũda primi Canõn. & ab Arnaldo/in speculo. ad huc recip̃. alias diuisiones/& diuersitates. quę omnes attenduntur & considerãtur penes materiã: penes substantiã: penes quãtitatem: penes qualitatem: penes ordinẽ: penes numerum: peres p̃parationẽ. Quantuȝ igitur ad diuersitatem consideratam. uel attentam: exp̃te materie. dico omnem cibi diuersitatẽ cõsiderari & attendi duplicit̃. secũdũ ꝙ oĩs cib⁹ aut sumit̃ exterre nascentibus aut ex animalibus.

De materia cibi & potu sumpta exterre nascentibus.

Ex terre nascentib⁹/aut ex granis. aut explãtis. Si ex granis. aut de tritico. aut de ordeo. aut de spelta. aut de auena. aut de milio. aut de siligine aut de faba. aut de aliquo simili. Si ex plantis. aut ex Oleribus. aut ex Fructibus. Si ex olerib⁹ aut ex herbis. aut ex radicibus. ex herbis. ut caules. Atriplices Spinachie. Blete. Lactuce. Endiuie. Boragiẽs. & similes. Ex radicib⁹. ut Pastinache. Raphani. Nauoẽs. rape. & similes. Si exfructib⁹. aut collectis d̃ terra. aut d̃ arborib⁹. de terra. ut cucumeres. cucurbite. meloẽs. angurie. citruli. & similes. sub q̃ cõsideratiõe uenire possũt fũghi. & tuberoẽs. Si exarboribus. aut domesticis. aut siluestrib⁹ exdomesticis. ut sũt fic⁹. uue. amigdale. p̃sice. auellãe. nuces. prune. cerasa.

Poma. Pira. Citonia. Nespila nux tam basilica: q̃ auellana. & cetera similia: & illa iternȝ aut ut colligunt᷑ recẽtia. aut pertemp9 reseruata. & illa aut siccata. ad soleȝ. uel ignem. aut non siccata. & similia. Ex siluestribus uero ex predictis multi: & alii proprii. ut lambrusci. castanee. glãdes inecessitatis tempore & similia.

De Animalibus.

Si uero sumitur cibus de animalibus. tunc aut sumitur ex terrestribus. aut ex aquatilibus. aut ex uolatilibus.

De Animalibus terrestribus.

Si ex terrestribus. aut domesticis. aut siluestribus. Ex domesticis. aut ex ipsorũ superfluitatibus. aut ex propriis substãtiis. Ex supfluitatib9. ut lac: & lacticinia: quę ex lacte fiunt. ex substãtiis. aut ex ipsis totis. aut ex ipsorũ partib9. Animalia domestica ex quib9 sumũtur uel tota. uel partes. sunt Edi. Agni. Arietes. Vituli. Boues. Porci. Hirci. Bubuli. & similia. Siluestria uero sũt. Cuniculi. Lepores. Capri. Cerui. Apri. & similia.

De uolatilibus.

Verum si sumatur cibus ex uolatilib9: tunc aut sumitur ex domesticis ut dicebat᷑ pri9. aut ex sil aut ex ipsorũ fetib9 ex ipsis uestrib9. Si ex domesticis. aut ex ipsis uero summunt᷑ ꝓpric: uel sũt.

uolatilia domestica qbus utimur: ut Galline. Anates: Anseres: Colūbi: Pauones: Turtures: & similia. Ipsorum fetus sunt. Oua. quę ex Gallinis sumpta sunt meliora. & proprie recētia sorbilia. aut tremula in aqua: uel ad ignē decocta. Alia uero sūt minus bona. Verū ex siluestribus sumptus cibus. aut sumitur exmansuetis. aut ex rapacibus. Ex mansuetis. aut aquatilib9. aut nemoralibus. Ex illis. aut captis auibus. aut sine auibus. Sine auibus. aut retib9. aut laqueis. aut uisco. aut aliter: & quomodoqunq;. aut ex ipis magnis. aut paruis: aut pinguibus: aut non pinguibus. aut seruatis incaueis. aut non seruatis. aut quomodolibet aliter aceptis. Si exrapacib9. tunc illud certum est ꝙ pauci eorū ueniūt iusuʒ cibo: nisi in quibusdaʒ dispositionibus oculorū uel calculi. Accipitres. & quę sunt eius generis.

De Aquatilibus.

Si uero sumitur cibus deaquatilib9. tūc aut sumitur ex Aquis marinis & salsis. aut de non marinis & dulcibus. Ex his autem. aut de fluminib9. aut deLacub9. aut de Stagnis. aut dePaludibus. aut de Fossis. aut de similibus. Ex omnib9 autem. aut magni. aut parui. aut squamosi. aut sine squamis. & squamosorum. aut multarum. aut paruarum. Omnium autem. aut figure fede & monstruose. aut nec fede. nec monstruose. &

itez aut cuz branchiis & pinnis. aut sine illis. & q cũ illis aut pluribus. aut paucioribꝰ. Quoruz oĩuz species plures sunt & diuerse/quas distĩcte noscere qui uult/&cũ his spés animaliũ terrestri um & uolatilium. similiter & terre nascentiuz: ex quibꝰ cibi sumunť legat libros Galeni de Eu chimia & cachomia. de subtiliante dieta. de Alĩ mentis de uirtutibus alimentorũ & similis: Si militer legat libros de natura de partibus: & de generatione animalium Aristotelis: uel legat li bros de sophista & alios. Platonis. ibi. n. abun dantius q̃ quis desiderare possit/omnia ĩueniet: nostrum. n. non est hic agere cuncta. sufficiant ergo ista pro cibi materia.

De Substantia cibi.

Dicamus ergo de eius substantia. Cuius differen tie attenduť & considerantur ex parte subtili tatis grossiciei. & mediocritatis. secũdũ ꝙ oĩs cibꝰ dicitur subtilis. uel grossus. uel mediocris. Dicimus aũt illum cibũ subtilez q ab indigente temperato sumptꝰ uelociter alteratur ab eo & ci to resoluiť. ut succus pullorum. & uinum subti le. & uitellũ oui recentis: Grossum uero dicimꝰ illũ/q est p̃dicto in oibus contrarius/ ut caro ue teris galline. Mediocrẽ aũt dicimus/qui ẽ inter predictos mediocris. ut caro galline ãnualis me diocris. & panis triticeus ẽt mediocris: ĩ tẽpore

& artificio. Sꝫ ex pte quãtitatis differt cibꝰ dupliciter secundũ q̄ dupplíciter consideratᷣ. s. ex parte molis uľ ponderis. & ex pte ꝓprii effectꝰ. Ex pte molis uľ põderis secundũ q̄ alius dicitur multus. alius paucus. alius mediocris. Dicitur aũt cibus multus. uel paucus. uel mediocris non absolute, quia sic forte nullus esset multus. uel paucus. sed respectiue. respectu. s. eius qui ipꝫ summit. uel sumere debet. & sic illę cibus dicitur multus qui multam extensionem. uľ grauitatem, uľ repletionẽ facit in stomacho. & illę dicitur paucus: qui non sedat famis appetitum, uľ non sufficẽs est replere uacuetates mẽbroꝝ secũdum debitã exigentiã eorum. & illę dicitur mediocris qui nec extensionẽ facit, nec inanita mẽbra dimictit. & hoc dico attendendo potius eiꝰ mensuram, q̃ effectum quamuis ex quaqunqꝫ mẽsura assumpta proprius eius sequatur effectus. Exempla de predictis sunt manifesta in his qui multã cibi quantitatem, quo ad molem, assummunt: & in his qui assummunt parum: & in his qui mediocriter. Sed ex patte effectus, consideratur cibus multus: uel paucus: uel medriocris. secundum q̄ alius dicitur multum nutrire alius parum: alius mediocriter. Hoc autem totum est duppliciter. s. & quantũ ad durationem temporis. & quantũ ad mensuraꝫ nutrimẽti. primo mõ dicitᷣ multũ nutrire cibus q̄ diu ad heret mẽbris

& tarde resoluitur ab eis. ut panis boni tritici & caro uaccina. & oua elixa dura & similia. Secundo modo dicitur multum nutrire cibus ex quo mult9 sanguis generatur. qualis est illę qui paucas superfluitate: sul feces: generat. & qui fere totus mutatur in chilum. Cuiusmodi sunt uitella Ouorũ. & Lac. & Vinũ. & Laudabiliũ carniuȝ succus. & Panis de pulpa frumenti. moderate cõfectionis. & temporis.

De Qualitate cibi.

Sed ex parte qualitatis consideratᷣ cibus ad huc dupliciter scilicet ex parte qualitatis actualis. & ex parte qualitatis potentialis: uel uirtualis. Primo modo consideratur qualitas cibi actualis: secundũ ꝙ ipse est actu calidus. uel frigidus. liquidus: uel solidus: uel aliter. Ex parte qualitatis uirtualis dupplicitᷣ. secundũ ꝙ alius dicitᷣ temperatus. ali9 distẽperat9. q̃uis Ar. n. dicat ꝙ ois cibus: inquãtũ cibus: uel nutriens: sit tẽperat9. sed itelligit de eo ꝙ ẽ uere cibus actu: nõ potẽtia nos aũt hic loqmur de cibo q est talis potentia: cuius supra dixi esse multas differẽtias: de quo loqtur & Iohannitius in ysagogis. diuidens ipȝ in bonũ: & malũ: pȝ aũt q: bonus: est tẽperatus. malus distẽperatus: & dicamus sicut ipse dicit cibũ bonum esse: q bonũ generat sanguinem: ut panis mundus recens bene fermentatus. & caro

ãnualis Agni & Edi: Malus uero esse q̃ malũ generat sanguinem. sicut panis, ut idem dicit, opirus: non recens: & bouina; & hircina. caro uet9 & similia. Horũ uero ciborũ quidaʒ dicitur grauis: ut caro bouis: & porci: qdam leuis: ut caro pullorũ: uel pisciũ mediocriũ: & magis mobiliũ & squamosorũ. Et dicitur preterea ꝙ ciborũ generantiũ humorem malum. alii generant ip̃ʒ flegmaticũ: ut caro agni & porci: alii colericũ. ut sinapis. & allium. alii melancolicum. ut lens. & caulis: & caro uetus caprina: uel bubulina. &c̃.

De Numero cibi: uel cibandi.

Sed ex parte numeri ad huc differt cibus multipliciter. secundũ ꝙ uel sumitur sepe. ut ipueris: uel aliis sic assuetis: qui sepe comedunt indie: uł raro. ut in adultis: & hoc dupliciter. uel ob p̃ceptũ, ut ireligiosis. ieiunantibus. & in aliis. propria uolũtate: uel coacti necessitate; semel tm̃. uel minus indie sumentib9: uel mediocriter: ut in his q̃ secundum cõmunem cõsuetudinem. bis sumunt in die.

De Ordine cibi.

Exparte uero ordinis similiter consideraẗ dep̃ꝛ secundum ꝙ seruatur debitur ordo: uel nõ seruatur. seruaẗ aũt qñ preponiẗ preponendus. & postponiẗ postponẽd9. nõ seruaẗ aũt qñ mutaẗ ordo qꝛ. s. aut preponiẗ: nõ p̃ponẽdus. ut solidus liq

do. aut posponitur non posponendus, ut liqdus solio. aut debito modo paratur ut quũ precedit liquidus: & solidus sequitur.

De Preparatione.

Ex parte uero preparationis similiter multas recipit cibus diuersitates. Quarũ prima ẽ q̃ oĩs cibus. aut sumit̃ crudus. aut coctus. & si coctus. aut elixus. aut axus. aut frix⁹. aut aliter quomõ qunq; diuersimode p̃paratus. & iterũ. aut solus p̃se. & simplex. aut cũ aliis mixt⁹. q̃ qdẽ mixtio p3 q2 potest eẽ multiplex & diuersa. de q̃ tñ dicere, gratia breuitatis obmicto. eẽt. n. aggredi materiã longã, & potus p̃tinentem ad cognariam. q̃ ad mecicinã. Quamuis & ipsa conquinaria ut patet, sit pars medicine. propter quod i libro coquinarũ Cagizen Abusamen dixit Iohernor. ut quarta afforismorũ dedietis medicinis & cibariis refert Rasis. regum coquus debet esse medicus. Sed de his ista sufficiant. dicamus de potu.

De Potu.

Omnis pot⁹ secũdũ q̃ de eo medici determinãt consideratur tripliciter. q2 aut cõsideratur secundũ q̃ ẽ pot⁹ tm̃. ut aqua. aut secundũ q̃ ẽ pot⁹ & cibus. ut Vinũ. aut secundũ q̃ ẽ pot⁹ & medicina ut acetũ. prim⁹. cibũ p corp⁹ ducit. secundus. nutrit. terti⁹. alterat. hęc de potu. & cibo: pri⁹ dicta sufficiant. Verũ quum de cibo & potu suf

ficienter mentionẽ fecerim⁹. ſit aũt manifeſtum ipſoꝝ neutꝝ, eſſe ſine ſaporib9. nec ſine odorib⁹ neq́ ét ſine colorib9. patet ꝙ ſi d̄hiſ aliquã ét mẽ tionẽ faciem⁹ non peccabim9, uel ſaltẽ non erit anathema. ſed completior certe, & plenior, erit noſtra breuiatio. dicam9 ergo de hiſ, & primo de saporib9.

De Saporibuſ.

De ſaporibuſ itaq́ priuſ loquens: dico ꝙ omniſ ſapor eſt duplex. ſimplex ſcilicet & compoſitus & ſimplex: iteꝝ multiplex. ſeptuplex. ſ. ſecũdũ Ippo. Plato. Ariſto. Gale. & Raſim. ottuplex ſecundum Auicennã & Meſue3. nonuplex uero ſecundum Auerroim. & Arnaldum. ſecundum alios etiam decuplex. ſed patet ſiquis recte conſideret principales ſpecies eſſe ſeptem. ut predicti dixere in arte legittimi Ippo. ſ. & Pla. Ari. atq́. G. cum quibus eſt & Raſis. quamuis Raſiſ ob miſit ſalſum. quẽ aſſumpſerunt. Alii. aſſumpſit aũt inſipidũ. quẽ alii ob miſerunt. ſed manifeſtum ẽ, ꝙ ipſe ipſe intellexit ſalſum. ſub amaro quem admodum, alii intellexerunt inſipidũ ſub dulci. de quo inſipido Auicenna quum mẽtionẽ fecit: aliorũ autoritate aſſignãs q̄li ſapores fũdatur in ſubſtãtia ſubtili: uel groſſa uel media: calida uel frigida: uł tẽperata: dixit: quũ fũdat᷑ medicina i ſubſtãtia eq̄li: i ſubtilitate & groſſitie. media. dicũt qdã ꝙ eſt iſipida. & ſubdidit

ipe. & isipida sunt uerba: q̄uis ipsemet Aui. de eodē insipido loquens dicat ꝙ est duplex quorū un9 ē talis. uere. Alius uero ē talis solū iudicio sensus. Rasis uero ponit ip̄ꝫ triplicē: dicit. n. in sipidū aliud est quod magis nutrit. qđ equalita ti uicinū ē. aliud qđ tēperate calefacit. aliud est qđ tēperate infrigidat. Sꝫ redeamus dicentes pri mas spēs sapoꝝ esse septē: ut dicamus. s. stipticū pōticū. amarum. salsum. acrē. acetosum. & dul ceꝫ: quos in libro de simplicib9. G. numerat au ctoritate Platonis quamuis dicat stiptici. & pon tici. unā esse spēꝫ. solū differentē. in eo ꝙ magis: & minus. quod ēt uidet̄ inuere de amaro. & salso qb9 addit & baurachiū. simile facit de insipido. & dulci. quib9 addit & unctuosuꝫ. uel oleagino sum. & cū his uocatū mellinū. Ex cuius auctori tate patet: predictoꝝ saporū numeruꝫ posse idif ferēter multiplicari: & paucificari. ꝑꝑ ꝙ medici ut dixit Aui. dixerunt ipsos esse noue. quos tā ipse secundo canonū: q̄ Auer. quinto colliget. q̄ Arnal. in speculo: numerat sic: uꝫ. dulcē: amarū salsum: acetosum. ponticū: stipticū: unctuosuꝫ insipiduꝫ: nō tn̄ oēs eodē ordine ꝓcedunt: sed di uerso qlibet. Mesue uero pōticum subticuit. De his uero: qnqꝫ: dicūt ēe calidos. uꝫ. acutuꝫ: ama rum: salsum: dulcem: & unctuosum. quatuor fri gidos uidelicet insipidum: acetosum. stipticuꝫ: ponticū: & de simplicibus hactenus: nunc decō

positis/paucas. De quibus dico ꝙ oīs sapor compositus. est duplex secūdū numerum. uȝ. & secūdum speciem. Secūdū/ numerum. ut quū duo. uel tres. uel plures sapores. cōiuguntur i aliquo cōplexionato. secundū speciem uero/multipliciter. secundū ꝙ multiplicia sunt cōplexionata: diuersarum specierū/inqbus & compositio numeri/maximę relucet. Patet. n. ꝙ igalāga: cōpositio fit exacuto & stiptico. In licio uero exstiptico & amaro. ī mirabolanis uero citrinis/& kebulis. ex amaro & pōtico. sicut ī emblicis ex pōtico & accido. In cinamomo uero: ex acuto & dulci & stiptico. In melongena uero ex acuto stiptico & amaro. In eniduia uero. ex amaro & insipido. In aqua marina: ex amaro. & salso. In melle cocto/ uel antiquato/ ex acuto & dulci. & sic de similibus. quorum esset longum enarrare/ & transgrederemur nimis/breuiatis uiaȝ/quā etiā excessimus/plusquam uellemus. Sed rei necessitas. & sapientum uarietas: ab instituto/deuiare nos coegit. Sed finem īponentes dicamus de odoribus.

De Odoribus.

Odores/ut concorditer dicunt omnes medici/ī effectibus & significatis & causatis suis. ī ꝑ̄rib9 dispositionibus sequuntur sapores quamuis sint in omni eorū significato/debiliores saporib9 &

min9 certi q̃ illi ſicut colores ſũt debiliores odo ribus. & eiſdem etiã minus certi. Verum ꝙ de eis plurimum habemus eſt. ꝙ res q̄bus ſunt odo res: ſunt calide ꝓculdubio. quũ plurimuȝ uapo ris ñ ſit niſi ex caliditate. & quuȝ ſit uapor. odo ris ꝓpria ſubſtantia: cuius ſenſus ut. G. dicit proprie eſt in uentribus cerebri. Non tñ ꝓpter hoc intelligere debemus. ꝙ omnis res odorifera ſit ſolum calida: quuȝ appareat contrariuȝ i cam phora. & in roſa. & i uiola. & i nenuphare. & in ſandalo& ſimilibus. ſed ſolũ ꝙ fundat̃ odor in ſubſtãtia calida uaporabili. nec ẽt ẽ intelligẽdũ ꝙ omne id cui ẽ odor: ſit odoris boni. & ſuauis. quũ nõ oĩs odor ſit cõueniens ſpiritibus q ſunt inuentribus cerebri. ſed aliq̄d eius eſt diſconue niens. pp ꝙ fiunt prime odorũ differentie due. quaꝝ una eſt ut ſit odor dilect9. & delectabilis. Alia ut ſit triſtans & triſtabilis. Veꝝ delectabi lis ſecũdũ. G. ẽ una. triſtabilis pluris. Dicit. n. G. ꝙſicut de ſaporib9 q occurrunt lingue qui cõueniens ẽ eſt dulcis: & q nõ eſt cõueniens: eſt pluriũ ſpecieꝝ diuerſaꝝ. ſimiliter deodoribus. q ẽ cõueniens ſpiritui q eſt incerebro eſt dilect9. & delectabilis. & q non ẽ conueniẽs ẽ multaruȝ ſpecierum: & multoruȝ modorũ. Verum nõ ſũt omnibus ſpeciebus eius nomina ipoſita ſicut in poſita ſunt ſaporibus. quaſdam tñ ipſaꝝ appel

labimus nominibus sapoꝝ . pp ꝙ dicimus odo
reni acrez: & acutũ: q̃uis non dicamus ponticũ.
uel amarũ: uel salsum: deniq; oẽz saporis drãz/
distinguimus: & declaramus: pbonũ: uel malũ.
seu delectabilẽ: & tristabilem: uel aromaticum.
& fetidum: uel gratum: & igratũ: uel suauez: &
horribilem. & dicimus ꝙ ois odor bonus: grat9:
suauis. delectabilis: & aromatic9/ dilatat animã
& spirit9: & uirtutes reparat. & ꝙ igratus . isua
uis. tristans. & fetidus. cõtrarium horuz facit. &
secundum hanc retionem dicitur ꝙ spiritus gau
dent odoribus: & ꝙ ipsi sunt de maxime releuan
tibus & confortantibus uirtutem. Fetores uero
spiritus dissoluunt: & uirtutem psteinũt. & hęc
de odoribus dicta sufficiãt. dicam9 de colorib9

De Coloribus.

De coloribus dicentes nunc. id in primis dicere
habemus. ꝙ sicut sapores: & odores: fundantur
principaliter in substantia calida: uel frigida.
quare super eis in eorum significatis aliqualiter
attestantur. quamuis sint eorum significata de
bilia: et debiliora significatis . quę de odorib9
habentur/ ut supra dicebatur/ nunquid his: qui
habentur de saporibus. Similiter in muratio no
strorum corporũ quę per colores fit: est leuis. et
modica. respectu eius quę fit p odores. et p sapo
res. Verũ plurimum ꝙ nos imutat de coloribus

est albus . lucidus ; qui & uisum disgregat : & cõfortat : ĩterdũ . ac letificat . propter similitudinẽ spiritus uisibilis cum illo . & niger tenebrosus . q quãuis uirtutez uniat : & spiritus congreget : tñ contristat . propter contrarietatẽ eius cũ spiritu uisibili : & rubeus . q interdũ mouet extimatiuã fortiter . propter ꝙ prohibemus patientes emoragiam . ut dicit . G . i · sanguinis fluxũ exnaribus : inspicere res rubeas . & patiẽtes uariolas / & morbillos : precipimus rubeis cohoperiri pannis : & ipsos sepe rubea intueri : & Viridis . q / ut Ari . docuit ĩstruens Alexandrũ / uisuz confortat . presertim si respiciatur prius per paruas rimulas : & uari9 . maxime delectabilis . ut uarietas & diuersitas q̃ in pratis : & uiridariis : uidetur florum . s . fructuũ arborũ . herbarũ . holerũ . & similiuz : de quibus ẽt est pictura & alia similia . quã iubem9 ĩspici alitargicis . & melancolicis . qbus ẽt splendida oĩa offerri precipimus . quę tñ infreneticis detestamus . & hęc de eorũ : uel motibus . uel impressionibus · ĩcorpora nostra . sed de significatis eorum : omnes Medici sunt concordes ꝙ leuiter & abq; certitudine significant . Verum tñ ĩ pluribus Albedo attestatur frigiditati . similiter & palledo & fuscedo . sicut nigredo & rubedo & citrinitas . caliditati . licet non ĩ omnib9 : ut dixi : hęc habeant ueritatem . plurimuz tñ eius quod uerũ

est, uerificatur, ut dixit Aui, in eisdem speciebus: ut puta. in speciebus gallinarũ. & ouiũ. similiũ. Similiter & ĩ oralibus, hoc ualet. q̃. s. album, attestat̃ frigiditati. & nigrũ: uel rubeum: caliditati. ut patet. in gallinis. & cepis. ꝑꝑ q̃ galline albe: minus cõmẽdantur a Medicis. quũ ꝑꝑ eorum frigiditatem, sint minus digestibiles: & simili modo de aliis, dici potest. Spẽs uero colorum: nõ sunt numerate certe: sicut nec spẽs saporũ: quãuis in libro: de sensato & sensu Ari. dicat illas esse septẽ: quas & his nominibus nominat. uz. liuidum. nigrum. albũ. puniceum. alargon. uiridem. & chianũ. Medici tñ pluribus: utunt̃. ꝑꝑ q̃ G. ad certas, uł numeratas spẽs, ñ se determinat ut patet eius libros intuenti. nisi quia ex eius dictis percipit̃ tm̃ duos esse colores primos. album. s. & nigrũ: ex qbus duobus, permistionẽ ipsorum ad inuicẽ. manifestatur aliorum omnium: haberi prouentus. sufficiant ergo ista de coloribus: plura q̃ dixisse uoluerim: ꝓpt̃ breuitatẽ cui studere intendi. Sed excuset me ĩ hoc, ut predixi, rei necessitas. & doctorũ uarietas. & cum his illud unũ quod animo proposui, de omni. s. in medicina cõsiderabili prooperis complemento: aliqua: uel leuiter dicere. Hęc aũt in hoc loco potius q̃ in alio, ideo ad aptaui: quia, ut dixi, sine his: sapores reperiri nõ contingit. & quia nõ minus in medicinis, q̃ in cibis: predicti sapores. odores

e i.

& colores. reperiuntur. Ideo de cibis ad medici nas transiés ī eis aliquando exemplificaui. De q bus forte nūc aliqua dicere/ quum de his satis di xerimus/ nō erit malū. quuꝫ propositū sit/ de eis sermoné nō preterire. & forte non possemus eis aptare/ locum isto cōuenientiorem. quū cōuenié tiā habent ī se talé/ cibi & medicine. ꝙ ubi sapié tes de uno meminerint/ de aliquo quoqꝫ: uel ali/ quam/ uel plenam/ mētioneꝫ fecerint. Sic Arnal dus ī speculo. sic Auerrois ī colliget. sic Aui. in uniuersalibus. sic Rasis ī Almāsore. sic Gale. in libro simpliciū/ & ī aliis/ ī qbus de cibis: uel me/ dicinis: mētionem fecit: de utrisqꝫ locutus fuit. dicam9 ergo de ea īcipiētes ab eius definitione.

De Medicina. & suis īmutationibus tā p se q̄ per accidens factis.

De Medicina ergo dicturi: prius dicimus medi cinam esse. secundū Galenū/ illud/ de cuius pro prietate est/ ut alteret naturas nostras. qđ Auer. sic fuit īterpretatus. Medicina est a quo patitur corpus. quū statim dixisset: q: cibus est qđ pati tur a corpore. sed Arnaldus/ quē seqmur/ dixit Medicina est quod manifeste corpus nostrum in mutat. nō materia. sꝫ qualitate. Id aūt/ ut dixit Gale/ fit dupliciter. qualitate. s. actuali. & qua litate uirtuali. qualitas actualis medicine: ē ī ea accidētaliter: seu artificialiter: aqsita: sicut ē/ ut ideꝫ dicit. G. caliditas ī igne: uel frigiditas ī gla

cie. Sed qualitas uirtualis est duplex. cōplexio-
nalis. s. & specifica. seu elemtalis & celestis, ut di
xit Iohānes filiꝰ Mesue. & utraqꝫ īmutat Medi
cina corpus. dupliciter. s. per se. & p accidens. &
utroqꝫ modo iterū dupliciť. qꝛ aut ītus sumpta:
aut extra applicata. & quomōqunqꝫ, siue sum-
pta, siue applicata: ad huc dupliciter: uniuersa
liter. s. & particulariter. uniuersaliter, ut quuꝫ
īmutat totum corpus. particulariter quum īmu
tat aliquod particulare membrum.

De Mutatione corporis facta a medicina
īmutāte p se & sua q̄litate cōplexionali.

Medicina igitur īmutans corpus per se: qualita
te conmplexionali uirtuali siue ītus sumpta: si-
ue extra applicata. īmutat ipꝫ dupliciter. s. aut
per modum temperamenti: aut per modū exces-
sus: per modū temperamēti simpliciter. & hoc se
cundū q͏ sua complexionali qualitate in mutat
alia corpora a temperato: uel secundū q͏ est prin
cipium proprietatis: qua in mutat ēt ipꝫ corpus
temperatū: quod sua qualitate cōplexionali īmu
tare nō potest, Per modū uero excessus q̄trupici
ter: secundū q͏ q̄ttuor sunt eius prime uirtutes:
q̄bus corpꝰ īmutat: caliditas frigiditas. s. humi
ditas, & siccitas. secūdū aūt quelibet istoꝝ q̄tu
or mōꝝ: adhuc quadrupliciter. secundū quadru
plicē gradū: uniuscuiꝰqꝫ istaꝝ uirtutū: q̄libꝫ. n.
habet q̄ttuor gradꝰ primū. uꝫ. secūdū. iii. & . iiii.

e ii.

Est aũt grad9 secundũ Arnalduꝫ integra distã tia recessus uel elongationis: alicui9 qualitatis atẽperamto. q̃ distantia: uł recessus p quattuor differentias mensuratur. q̃ a sapientibus dicunt gradus. & dicitur primus gradus secundũ Ga. ille q sensui non apparet: sed ut manifestetur in diget ratione inuentrice. secundus dicit ille. q iam aliqualiter manifestatur ad sensum. tertius uero dicitur in latitudine caliditatis q calefacit fortiter: non dum tñ ad hurit. sicut etiam quar tus dicitur illę qui iam est ad hustiuus. Simili ter & infrigidatiuorum primu dicitm qui ra tione eget: ad demonstrandũ infrigidationis ef fectum: secundum esse dicit illuꝫ qui manifesta tur ad sensum: tertiuꝫ uero illum: qui non mani festatur solũ. sed uehementer manifestatur quar tum uero dicit esse mortificatiuũ. Simile his di cit & de humentantibus atq; exiccantibus. Sed Arnal. dicit primum gradũ esse illũ q ex frequẽ ti obuiatione ad corpus temperatũ indebita quã titate mutat eius complexionem: secundum suã propriam qualitatem. secundũ dicit esse illuꝫ: q ĩ mutat corpus in prima obuiatione sui absq; le sione manifesta. tertium uero dicit esse illum: q in prima obuiatione inmutat cũ manifesta lesio ne totius: uel partis: absq; corruptione substan tie. sed quartũ illum esse affirmat: q cum manife

ſta leſione/uel corruptione/ſubſtantie mēbri/ſi cut eſt ulceratio partis/uel mortificatio/corpus in mutat.

De medicina in mutante corpus/ ſua proprietate.

Sed ꝓprietate. medicina dicitur imutare corp⁹ tēpatū dupliciť.ſ.ratiōe utilis.&ratiōe nociui. Et ratione utilis dupliciť.ſ.uniuerſaliter/&ꝑti culariter. Ratione utilis & uniuerſaliter/ ſecun dum proprietatē/dicitur mutare corpus tēpera tū/tyriaca liberando ip̄ꝫ aueneno corrumpente: licet corporib⁹ ſanis per ſe ſit ī utilis.&nociua. uel ſcamonea/liberando ipſum achimo malo al/ alterante. quamuis etiam ſanis corporibus ſit ue nenum. Sed particulariter: in mutat ipſum ſua proprietate yacintus.& ꝓprie groſſa. & electa. quę tenta in ore confortat cor.& dilatat ſpirit⁹. ſimiliter Auruꝫ quod cor.& ſpiritū letificat.& uue paſſe.& mirabolani.emblici: ſua proprieta te confortant cerebrum/&conſeruant memoriā. ſic etiam corallus/ſua proprietate: a doloribus ſtomachi liberat.& iſop⁹ ſua proprietate: iuuat pulmoni. ſicut ſticadoſos etiam proprietate ſua iutat cerebro. ſimiliter ēt/ut dicitur/coriū lupi appoſitum uentri: mitigat colicam. & ſigillum leonis ab Hermete traditum/ ac lumbis applica tuꝫ: remouet dolorē a calculoſis. Hęc omnia fa/ cit medicina ſui proprietate/ratione iuuatiui.

quę & ratione nocitiui. ad huc in mũtat corpus sui ꝓprietate dupliciter. s. uniuersaliter. & particulariter. uniuersaliter, in mutat ip̃ꝫ napell9: qui tota sui substantia ipsius ē corruptiuũ. & fel tyri quod omnib9 nocet mēbris. Particulariter uero nocent cantarides, quorũ proprietas est ut spāliter noceant uesice. & ꝓprietas iusqami: & opii, spāliter nocet cerebro. & sic de similibus. & hę sunt mutationes, quas medicine ꝑse operātes, tā complexione, q̃ ꝓprietate, manifestant in corpore. Dicamus nunc illas quas manifestant per accidens.

De inmutatione corporis facta a medicina in mutante per accidens.

In mutat. n. per accidēs ēt. medicina corpus. tā complexione, q̃ꝫ ꝓprietate. Complexione quidē ut pꝫ in his qui carnosi existētes & musculosi & iuuenes sanguinei: uł colerici. similiť iuuenes: robusti, & fortes. q balneati balneo aq̃ frigide. uel ea, copiose potati. ab ea potenter calefiunt. ita ut frequenter in sudores copiosos erumpāt. quod accidit eis, propterea ꝙ merito caliditatis eorum ītrinsice fortis, uirtus aque frigide, quũ nō possit eā uincere. ē cā maioris unionis & agregationis ipsius. ad resistēdũ contrario. pp ꝙ illa sic accidentaliter unita: fit se ipsa fortior & potētior, iuxta illud Iohānis Mesue dicentis, q: uir

tūs unita ē fortior se ipsa dispsa. quod Ar. prius īproblematib9/auctorizauit. Simile huic accit patientibus tethanū sine uulnere: si fuerint iuuenes bene carnosi: & fuerit media estate: dicēte Ippo. in Afforismis: & cōfirmante Gale. ī cōmento illius Afforismi quinte ptis. Est aūt ubi in tethano &c̄. Similiter & pprietate. medicina ī mutat corpus p accidens. ut patet de tyriaca/ q̄ quū sit medicina omnibus uenenis contraria: quibus ipa est uſe bezaar. i. medicina a morte liberans: tñ qbusdā corporibus uenetatis aliquādo p accidens: lesionis. uel mortis: ē causa. & pprie quando mēbra uenenata sunt debilia: & ī mēbris modici. uel nulli9 sensus: magna quantitas ueneni grossi existit: quū tyriaca tuc exhibita: debilitate uirtutis corporis: non possit sic aptuari: ut uenenum uincat: patet q. uel festine mortis. uel lesionis: erit causa. Simile accidit: si existēte ueneno circa corporis superficiem. in regione cordis: uel cerebri. de super uero applicetur tyriaca. patet. q ueneno ad principalia pulso: fugāte tyriaca: citius uenenuз interficiet. cuius rei: tyriaca per accidens erit causa.

De Triplici in mutatione per accidens facta a farmatia.

Simile huic ēt māifestat̄ ī farmatia. q̄ trib9 mois p accidēs notibilit̄ ledēdo/corp9 imutat. s. uel

Trahendo sui proprietate ad stomacum: ubi re-
sidet: humores . quos primo aspectu respicit: ut
educantur a natura. quum sit proprie eius opus
attractio. eductio uero opus nature: in cuius at
tractione: si uerbigratia . contingat predictos
humores: perstrictos meatus epatis & meseraica
ruz transire: patet q̧ nequntibus penetrare opi
latione prohibēte preter naturaliter ibidē reti
nebuntur: facientes per accidēs apostema: uł ali
quem morbum similem . uel expellendo. quod
maxime contingit defectu: nature . uel propter
uirtutis resolutionem: uł propter fortem consti
patione ʒ intestinorum: uel propter apā ipsorū:
uel propter lapidem in uesica: angustante longa
onem: quare uirtute medicine: humoribus ut
dixi attractis: & debilitate uirtutis ut etiam di
xi retentis: & non expulsis. sequntur in corpo-
re: extuatio. & sincopis. & alia accidentia timo
rosa plurima. quoruʒ i libro de rectificatione me
dicinarum: meminit Mesue . interdum uero &
mors festina . uel simul cum humore peccante:
humores bonos euacuādo. quod ut Gale. dicit
fieri contingit quatrupliciter scilicet aut ꝓpter
aptitudinem humoris: sui subtilitate: uel multi
tudine: fluere parati: uel defectu contentiue uir
tutis: obturbationē: causato: uel aptione nimia
orificiorū uenarū & aliorū qbus materia parate
fluit. uel ꝑꝑ ipressionem medicine incorpore: q̄

duobus fieri contingit modis . aut . s. relinquen-
do qualitatem malam i mēbris ĩpressã . aut dimi
ctendo i uillis corporis : partē substantie ꝓprie.
Ex his omnibus patet qualiter medicina intus
sumpta: tam ꝑ se . q̄ ꝑ accidens . tam uirtuali qua
litate . q̄ ꝓprietate: opans . tam iuuando: q̄ nocē
do: notabiliter corpus in mutat . Patet etiam ali
qualiter : qualiter ĩ mutet ip̄ꝫ uirtute actuali . &
it⁹ sumpta-& extra applicata-ꝑ ea-q̄ supra dixi
mus-de aqua frigida . & de tyriaca . Patebit aũt
manifestius nũc: ꝑ ea q̄ ad demus . ut manifestet̃
certi⁹ talis eius opatio: & ĩ mutatio: ꝑ eius extra
applicationē fcã . afferentibus nobis aliqua-tam
ꝑ sensum manifesta . q̄ a sapientib⁹ auctorizata.
sicut est ꝓprie ĩmutatio corporis humani a sina
pi facta . quę intus sumpta: nutrit . quanuis san
guinē colericũ generet . extra uero applicata-ul
cerat . & uesicat . cuius simile: ut ēt dicit Aui . fa
cit & cepe . qđ totũ fit acōplexionali uirtute quã
uis ēt a ꝓprietate id: nō fiat min⁹ . ut supra ostē
sũ fuit đ tyriaca pellēte uenenũ-ĩ exēplo posito
ꝙ circa cordis uel cerebri regionē . ĩparte extrise
ca uenenũ-ut diximus-poneretur . Simile huic
ēt facit & uenenũ . qđ itus sumptũ: corrũpēdo . ē
causa uel mortis . uel manifeste lesionis . extra ue
ro applicatũ: aliquando est cã sanitatis . Manife
stat̃ hoc-ut dicũt-icerusa q̄ qualiterqunqꝫ intus
sũpa: sēp nocet; extra uero applicata : multis sca

biosis: pdest. cuius simile ēt facit argentū uiuū & sulphur. & arsenicū. & alia similia. De farma tia ēt similiter patet. q intus sumpta ab indigen tib9 idebita quantitate: seruatis seruādis: omni bus corporibus pdest. Extra uero applicata sub forma ēplastri. uel unguenti. uel semp. uel ut in pluribus nocet.

Epilogus proximorum dictorum. & in sinuatio quorumdaʒ dicēdoꝝ.

Viso igitur qualiter medicina corpus in mutat tam p se. q̄ p accidens. tā uirtute specifica q̄ ele mentali. & tā actuali q̄ uirtuali. tā uniuersaliter q̄ʒ pticulariter. tā itus sūpta q̄ extra applicata & uiso quot sunt eius prime uirtutes & q̄ sunt. & quot sunt eius gradus: & q sunt. Vidēdū restat deinceps. que sunt eius uirtutes secunde. & quę tertie: & quot sunt: & q̄ sunt earū opationes & quot sunt: & q̄ ex eis dicūtur uniuersales. & quę uniuersalib9 similes. & q̄ pticulares: & quot sūt oēs & q̄re dicunt̄ secūde. & q̄re tertie. uł alie a se cundis. ut hic noster tractatul9 defectū i aliquo nō patiat̄. Quāuis uidebimur forte alicui exces sisse metā secūdū id qđ polliciti sumus. quū bre uiationē cōpediosaʒ pmiserimus. Sʒ id me excu set: qđ quoqʒ pollicitus sum: nō dimissuꝝ me. s. cōsiderabile aliqđ. memoria dignū. cuius nō mē tionē faciā. Quū igit̄ de medicina. materia: i me dicine ſmone: sit maxime necessaria: de ea loq ra

tionabile uisũ fuit . Ipsa uero quũ multa sit & nō solũ centicapita ꝭ & mille quoq; capita ad eo tractanté ĩtricat/ut suapte/tractés ut ad libitũ: extricari ñ possit. ꝑpea lõgiores multo q̃ ĩstitue rim⁹ a principio: hactenus fuimus. Cuius ẽt rei haud mediocris cã fuit/ Impssoris morositas. q quũ me diu fuerit remoratus q̃ uolueri: q̃ pe nitus iã ab soluerã: reuidere coegit: q̃re id mihi cõtingit. qđ ĩprudentibus mulieribus panẽ pin santibus/ut dicit. cõtingere solẽt. quę addẽtes nũc aquã: nũc farinã. op⁹ nocturnũ sibi ꝑtelĩt usq; i horã matutinã. S redeamus ad ꝓpositũ. quũ ẽt post bilé. iocatissimus. & dicamus qđ pro missim⁹. u. de secũdis & tertiis medicinaꝝ uir tutib⁹ & earũ opationibus. qđ ut meli⁹ faciam⁹

De Virtutibus medicinarum primis secundis. & tertiis.

Repetamus a principio dicẽtes. ꝙ uirtutũ medi cinarum simplicium. due sunt generales . & pri me differentie . quarum quedam dicuntur ele mentales. quedam proprie. uł specifice . Sed ele mentalium/quedam dicuntur prime. queda se cunde. Prime sunt quatturo uidelicet. Calidi tas. Frigiditas. Humiditas. & Siccitas. Secun de sunt multe. sed in nominate. & incognite. ni si quia nominantur. & cognoscuntur. nomini nib⁹ & cognitionib⁹ opationũ suarũ q̃s ꝓducũt quũ ois uirtus ꝓpriã suam producat opationem

.ut supra dicebamus/ quũ de uirtutibus & opa tionibus loqueremur . ubi ẽt diximus . & dicim⁹ nũc: ꝙ alie palia manifestantur . ꝓpter ꝙ sciẽdũ ꝙ sicut uirtutũ; q̃dã dicunť prime . q̃dã secũde.

De Operationibus medicinarum . pri mis . secundis . tertiis . & ꝓpriis.

Siliter &opationes: q̃dam dicunť prime . quedã secunde: quibus adduntur & tertie . q̃ dicuntur esse uirtutes pticularibus mẽbris a ꝓpriate . quã uis uideať deillis esse iter sapiẽtes : aliqua diuer sitas . Auerois .n. dicit illas esse . quasi secũda℞ . & Auicena dicit illas ꝓcedi a secundis . & exsecũ dis: eas diuidit . Sed Arnaldus dicit ꝙ illę cãnť a ꝓprietate: & nihil habent cuȝ secundis: uel pri mis . &ꝙ solum de eis fit mentio: in consideratio ne operationum compositarum . quoniam simul cuȝ aliis : sunt principiun diuerse operationis in corpore . Dicamus igitur ꝙ uirtutum/ & opera/ tionum: numerus & natura simul manifestatur & a Galeno: in libro simplicium . & ab Auerroi qnto colliget . & ab Arnaldo i speculo . & ab Aui cenna secundo canonum . qui etiam sicut Arnal dus: diuidit illas in uniuersales/ uniuersalibus si miles . & particulares . & dicit illas esse uniuersa les . quę totum corpus: & uniuersa eius mẽbra re spiciũt . sicut ꝓprie calefactio . frigefactio . subti liatio . Adhustio . & siľes . & illas dicit ẽe pticula res: q̃ aliqđ pticulare mẽbrũ solũ: uel subiectum

proprium: respiciunt. sicut: uerbigratia: dicit de galanga q̄ sibi solū determinat: & confortat stomacū. & de soluia dicitur ꝙ sibi determinat: & confortat neruos. & de centinodia dicitur ꝙ spetialiter ualet ad cancrum. q̄ exempla manifestantur ĩ operatione iuuatiua. sed in nocitiua similiter dicitur. ꝙ citoniorū: ꝓprium generare colicam. & leporis marini ulcerare pulmonem: & fungorū. generare opilationem gutturis. uel squinantiam. Sed operationes similes uniuersalibus dicuntur esse ille q̄ quamuis aliquod unū ꝓprium sibi determinent membrū: tamen eorū iuuamentum: uel nocumentum est uniuersale & cōmune toti: uł omnib9 membris: sicut sunt solutio uentris. prouocatio urine: & similes. Vniuersas predictas operatioēs Aui. appellat famosas: quas & numerat quinq; ordinibus diuersis: ĩ quarū prima: ponit uigintiduas: in secunda sex in tertia similiter sex: in quarta otto: in quinta septem: & sic intotū quadragintanouē. Et totidē similiter in qnq; tabulis ponit. Ar. sed distinctum illarū numerū: uerbis non numerat. Sʒ tm̄, ut dixi, ĩ tabulis signat. Aui. uero hoc ordine illas enumerat. uʒ. calefactiua. subtiliatiua. resolutiua. abstersiua. carminatiua. uel exsiccatiua. ex asperatiua. aperitiua. mollificatiua. maturatiua. digestiua. incisiua. disrumpens. frāgitiua. uentositatis. attractiua. mordicatiua. rubi

ficātiua prūritū faciēs. ulceratiua. corrosiua. ad hustiua. frangens. disrumpēs. putrefactiua. cauterizatiua. excoriatiua. & iste sunt uiginti due primi ordinis. In secūdo ordine sunt he. uz. īfrigidatiua. confortatiua. repcussiua. īgrossatiua. crudum faciens. stupefactiua. q sunt sex. In tertio uero ordine sūt iste alie sex. uz. humefactiua inflatiua. lauatiua. sordidatiua. lubrificatiua. planatiua. Inquarto ordine sunt iste otto. uz. desiccatiua. ex pressiua. cōtractiua. opilatiua. glutinatiua. consolidatiua. generatiua carnis. sigillatiua. In quinto &ultimo ordinē ponunť septē uz. perniciosa. uenenosa. tiriacalis. bezaar. solutiua. prouocatiua sudoris. eductiua. & iste sunt operationes oēs medicinarum simplicium numerate ab Aui. loco allegato. & ab Arnaldo similiť qbus cum Medicine corpus sanabile mutant. & alterant. secundum uariuz modū occursum eaꝝ dequibus ad presens satis dictū sit. quū ampli9 sit. q̄ in proposito fuerit: q̄ siqs forte uberiorez notitiā habere cupit: ad illum recurrat ueritatis fontem. G. q saciabiliter: de omni ī medicina cōsiderabili. gratis & sine pretio. &sine omni argēto exundantissime tribuit: nos his iam missis ad alia secundum nostrū a principio īstitutū pgimus. agredientes quartā reꝝ nō naturaliū. q̄ dicebamus esse inanitionem & repletionem.

De In anitione. & repletione.

Ois in anitio & repletio secundũ q̄ ad medicos spectat attēdit & cōsiderat penes retētibile & in anibile prime. secūde. & tertie digestionis. secuʒ .s. & urine. & sorditiei uel sudoris. respectu totius: nec nō muchi & sputi & ceruminis. & similiũ. respectu partis. Quę supfluitates si retinentur uel euacuant quātũ. qñ. quomō. & qualiter opportet. causa sunt sanitatis. Si uero alit fiat: causa sunt egritudinis. Patet. n. q̄ utroqʒ mō potest fieri peccatũ. s. uel retinēdo quod debet euacuari. uel euacuando qđ debet retineri. Verũ si primo modo peccet. sinthomata fiunt diuersa: uel fieri possũt. diuerseqʒ egritudiēs. quorũ cōsiderationes fieri opportet: secundũ ppriā uniuscuiusqʒ naturā: quā cognouisse necesse est: p notitiā habitā in libris. G. & aliis: sed potissime de accidēti & morbo: & de igenio sanitatis. & de arte parua. Si uero peccetur secūdomō: tunc eoꝝ quę euacuātur: q̄ exeũtia dicũtur. expedit i primis haberi notitiā: & pprie secūduʒ q̄ dicebat: quātitatis. & qualitatis. & modi. qbus addēdũ est & substātie. & numeri. & hore. & similiũ q̄ q optime nosceret cupit: pdictos. G. libros legat: & cũ his libꝝ pnosticoꝝ Ippo. ibi. n. iueniet dictaꝝ reruʒ notitiā plenioreʒ q̄ qsq̄ʒ studiosꝰ desiderare debeat & hęc de i anitiōe & repletiōe q̄ fuerat: quarta rerum nō naturaliũ. Dicamꝰ de quinta. quę dicebatur sompnuʒ esse & uigiliam.

Desompno igitur & uigilia dicturi. prius dice-re uolumus qd sit uterq;: postea quotuplex sit. deinde quos īprimat effectus in corpora nostra. Quātum adprimū dico sompnū secunduȝ Auerroim esse ligamentum & quietem sensuuȝ: & reuersionem ipsoruȝ: ab īstrumentis eorum adpartem intrinsecam corporis. Vigiliam uero: solutionem eorum & reditionem ab intrinseco ad extrinsecum propter actiones complendas. Secundum Arnaldo uero sompnus est quies cognitiuarum uirium maxime sensitiuarum & omniū uoluntarie motiuaruȝ propter diminutionē spirituū in cerebro: & defectū emanationis ipsoruȝ ad organa sensus & motus. Vigilia uero est exercitium uiriū predictarum propter causaȝ contrariam. Quantum ad secundum dico sompnum eē multiplicem secundum multiplices ei⁹ differentias: quę sūt diurni & nocturni. pauci & multi. cōtinui & interrupti. superficialis & profundi. boni accubitus & mali. secundum quas diuersimode corpora nostra īmutat. & hoc est eius effectus. q etiā est duplex. primus. s. & nō primus. Effectus primus sompni est calefactio partiū profundarum uelut uiscerum & locorum prime. & secunde digestionis. & īfrigiditatio supficialiū. Effectus uigilie est huic oppositus. Effectus nō primus sompni est multiplex. & multipliciter a

Medicis annotatur alii alios ad libitum adducẽtes: ego aũt hic notabo eos quos notauit Rasis q̃rto ad Almansorem: sub nomine utilitatis his uerbis. Somni utilitas animę aufert laborẽ eãq; reddit subtiliorẽ. atq; cogitationẽ. & rationez. q̃ ebetes erant. & quasi fesse: subtiliat. & acuit corporisq; fatigationem mitigat. & digestiuã meliorem efficit: & corpus inpinguat. Multũ aũt dormire corpus desiccat: & tenerũ efficit: flegmatis quoq; multitudinẽ i eo creat: ipsumq; ifrigidat. Vigilie uero multe calorez intẽdunt, ac formaz corrũpunt. corpusq; desiccãt atq; coleram rubeã in ipo augumẽtant. Quod precipue operãt quũ corpora sunt macra. Opportet itaq; ut anima uigilare nõ cogat. quũ dissoluta & stupida fuerit. neq; ad dormiẽdũ icitetur quũ. excitata atq; subtilis & acuta fuerit. motusq; leues & sensus fortes. hęc Rasis de sompno & uigilia. & nos hic de eis terminemus. dicẽtes de aie accidẽtibus.

De Accidentibus animę.

Accidentia animę q̃ & mentis & cordis passioẽs dicũtur. quia originant i cerebro ubi sedes ẽ anime. & terminant in corde quod ẽ basis uite. multifarie: multisq; modis: afficiũt animã: cor & mẽtem. uariis eorũ ac differentibus insultibus: ita ut uirtutem p̱sternant aliquando. Aliquãdo uero & subito: uitam auferãt. Eorũ tñ differentias omnes quattuor cõsiderationibus sapientes com

pleti sunt. Prima ut sciatur quot sunt numero. Secunda ut sciat quid sint inse. Tertia ut sciat q̄ sint sue cause. Quarta ut sciatur quos ĩprimãt effect9. De primo dico q̄ oẽs generales & prime accidentiũ anime differentie, sunt due uidelicet delectatio & dolor. Speciales uero quę predicta duo sequantur: uel expredictis duobus. sunt multe. Quarum quedã sequntur delectationez. ut gaudium: spes: audacia: & similia. quedam sequnt dolorẽ: ut tristitia: timor: & desperatio. & similia. Quorum oĩum multiplicatio. & diuersitas pendet ex tribus. uz. ex potentiis. ex propriis. & ex effectibus. ex potentiis. secundum q̄ quedaz dicuntur cõuenire cõcupiscibili: ut Amor: Desi d̄riũ. Odiũ. Fuga: uł Horror. Quedã Irascibili ut Spes. Desperatio. Timor. Audacia. Ira: Mã suetudo. &c̄. Ex propriis: secundũ quã rationẽ: recipiunt cuncta specificaz differentiã. iuxta id q̄ dicitur, ꝓpriũ esse quo differunt a se singula. Ex effectibus. quorum duo sunt modi. Naz quidã sunt effectus solum pertinentes ad mores. ut cla mare. tacere. exultare. iuadere & similia. Quidã solum ad naturam. ut calescere. tepescere. treme re. sincopizari. fluxum pati & similia. Horum: primos considerat Moralis. alios cõsiderat Me dicus. Medicus. n. ñ cõsiderat talia accidẽtia ni si inquantũ imutant: uel imutare possũt corpus sanabile. Moralis uero considerat ea inquantuz

dísponunt animum ad operatíonez boni ciuilis. uel humane felicitatis. Qua propter pz ꝙ aliter multíplícat ea Moralis & aliter Medicus. Medícus.n.illas solum dicit esse distinctas species accidentiuz quíbus manifesto sensu corpus sanabile díuersimode in mutatur. Ceteras uero quę sunt tales ꝙ earum effectus nõ sunt manifeste diuersi. subuna specie comprehendit & reducit ad alías. Proínde nõ numerat. M. ínter accidentía desiderium: & fugã. spem. & audaciã. desperatíonem. & amorẽ. rancorem. & odiũ. &c̃. Quoniam hęc oía accidentia imutant corpus solũ mediante ira. uel timore. uerecũdia. uel angustia. gaudio. uel tristitia Pinde. Medícus. proprie loquendo de anime accidentibus: solũ illa sex imediate hic numerata dicit esse anime accidentia. Cetera uero omnia ad illa dicit esse reducibilia. & hęc de primo considerabili. dicta sufficiant. Nunc de secundo. uidelicet. de ipsorũ essentiis. De quo dicimus. ꝙ predicta accidentia nihil aliud realiter sunt. nisi quidam motus appetitus irascibilis. uel concupiscibilis. uel quedam passiones: ũel operationes: appetitiue potentie. De tertio uero dico ꝙ omnis eoruz causa est duplex extrinseca uidelicet & intrinseca. Extrinseca est obiectum boni uel mali. nocitiui. uel iuuatiui. placẽtis: uel displicentis. qdã exterioribꝰ sẽsibꝰ

occurit. Intrinſeca uero eſt omne conceptũ: uel imaginatum ſub ratione boni uel mali. iuuatiui uel nocitiui. placentis uel diſplicentis. Quicqd .n. mente concipitur ſub his rationibus: itaq̄ tale eẽ putetur quãuiſ nõ ſit. nihilominus mouet animuз. & aliquomõ ſanabile corpus in mutat. Ex qua in mutatione uarii ac diuerſi in corpore hominis inſurgunt mot9. qb9 Cor uel uirtutes ſeu ſpirit9 uitales eius: mouẽtur ſubito uel paulatim: ad anteriora uel exteriora uel ad utrũq;. qb9 motibus: ſanabili corpori: cauſatur aliquod iuuamentum. uel nocumentũ. Sunt aũt predicti motus tales. uз. ingaudio dicitur cor dilatari paulatim ad exteriora & maxime uerſus anteriora quare a Medicis dicitur uerſus pectus moueri. Intriſtitia uero dicit᷑ moueri paulatim ad cõtrarium. ſ. ad interiora. & maxime uerſus dorſuз. In ira uero dicitur moueri ſubito uerſus pectus. In timore ſubito ad oppoſitum. Inuerecũdia uero dicit᷑ moueri ſubito ad utũq;. In anguſtia paulatim ſimiliter ad utrunq;. Ex qbus motibus. ſequnt᷑ effect9 ut dicitur. q̄ gaudiũ quũ moderatũ fuerit: omnibus corporibus prodeſt in cõſeruatione ſanitatis: & incuratione morborũ infrigidãtium &exiccãtium. notanter autem dixi quũ moderatũ fuerit: quia ĩmoderatuз gaudium nõ ſolũ poteſt eſſe cauſa nocumenti. ſed & mortis: peruiaз diſſolutionis ſpirituũ cordis. &

caloris naturalis eiusdẽ. ad quod euitanduȝ. G. quũ ex Roma inpatriã rediret: illustris fama. & gloria: & diuitiis plenus. timens ne suus talis re ditꝰ. parentibus propriis causa foret nocumẽti. uel mortis ĩ actu preuisiuo sapienter sibi consu lẽs: quũ ꝑ propriũ nuntiũ: ad huc iã satis distãs/ suum eis significasset aduentum/ continuo ma- gis approprinquans/ per alium nuntium eiisdeȝ significauit: qualiter in cuiusdam pontis transi tu/ cadens/ crus sibi fregerat. id autem ideo Ga- lenus fecit/ ut mixto cum tristitia gaudio posset eis sine lesione ꝯferre. Tristitia ꝑ oppositũ gau dii effectus facit/ quare nullis iam prodest cor- poribus/ nisi tantũ illis quibus superfluum gau dium: uel nocet: uel nocere timere timetur: ut de parentibus Galeni paulo ante dixi. Ira uero prodest illis corporibus quibus nocet: uel noce- re timetur. superflua frigiditas: uel humiditas. sicut Sompnolentis. Torpidis. Srupidis. Para liticis. & similibꝰ. Sed timor ꝓdest illis. quibꝰ similiter nocet: uel nocere timetur. Temeritas. sicut his qui patiuntur a natura dolorem inna- tum. Verecundia uero prodest ad corrigendum in prudentiam. Arrogantiaȝ. & presumptionẽ. & confert ycttericis. pallidis. & discoloratis. no cet autem patientibus guttam rosaceam. Sed an gustia nocet per se dispositionibus cunctis nulli

eniꝫ iuenitur esse iuuatiua. Hi sunt principales effectus resultantes ex motibus accidentium anime habentes tñ in mediatas causas calefactionem corporis. uel frigefactionem. uel humectationem. uel ex siccationem. que i mediatius exp̄ dictis motib⁹ pẽdẽt: ut clarũ ẽe potest mediocriter nutrito in hiis que sunt. G. de uirtutibus naturalibus: & aliis: cõscriptionib9. Sufficiant ergo ista de accidentibus anime, & de rebus nõ naturalibus principalib9 simul. Dicam9 nunc de cõsequentib⁹.

De Tempore.

Tempus in medicina est necessarie cõsiderationis: ut Ippo. ostendit in libro de Aere: & Aqua. Regionib⁹. ubi dixit. Quisquis ad medicine statũ accedere curat: necesse ẽ ut pri9 ãni tẽpora, & q̃ i eis cõsiderant̃, attẽtius reqrat. Que qdẽ non solũ dissimilia adinuicẽ sepe distañ uident̃, ueꝶ ẽt singula: se ise uariãdo, sibi met alterant̃. Quibus qdẽ ex uerbis, manifeste apparet, tẽp9 ipsuꝫ diuersimode mũtari, ac multiplicit̃ uariari. quã diuersã mutationẽ: ac multiplicẽ uariationẽ: attẽdit̃: & cõsiderat̃: i tẽpore dupplicĭter. Vniuersaliter. s. & p̄ticularit̃. Vtroq; aũt mõ, multipliciter: ut dicet̃ iferi⁹. Dicamus aũt nũc ꝙ ip̄ꝫ. & aer. sũt duo prima cõsiderabilia, circa q̃ Medic9 maxime mẽte attẽdere debet. post ꝟo tertio loco est cibus & potus. Intantum. n. tempus: cibum & potũ precedit: in quantũ in omni sua disposi-

tione: aereꝫ potenter ímutát: quí eſt prímũ oíuꝫ conſiderabilium: inter omnia agentia corpus ſanabile ímutaꝛ̃ potentia. Recipit. n. inſe omníũ: uel fere omníũ: ĩpreſſionẽ. Ipſe uero cum tẽpore tãtã habet cõueníentíã: ut qcqd de uníus íllorũ dípoſitione cõſideratꝰ: ſatis cõmode: poſſit adalí ud adaptarí. p̃terdíoneꝫ ĩpteſ: quã tẽpꝰ/recipit: p̄ter hoc. ꝙ recípiat ĩpaꝫ aer. Recipit. n. tẽpꝰ de nã ptitionẽ. uꝫ. ĩ annũ. menſeꝫ. diẽ. diei quadrã horã. punctũ. momẽtũ. ũcíã. athomum. Annus rurſum recipit ptitionẽ ulteriorẽ. Partꝰ. n. ĩ q̃tuor tẽpora. uꝫ. uer. eſtatẽ. autũpnũ. & hyemẽ. Singulũ aũt q̃ttuor p̄dictoꝝ tẽporũ/ptiꝰ & ĩpꝫ rurſus ĩtres mẽſes. qlibet aũt mẽſis: ĩ q̃ttuor ebdomadas/& paulo plus. q̃libet ebdomada: ĩſeptẽ dies. qlibet dies. ĩ q̃ttuor q̃dras. q̃libet q̃dra/in ſex horas. q̃libet hora: ĩ q̃ttuor puncta: qđlibet pũctũ: ĩ. x. momẽta. qđlibet momentuꝫ: ĩ. xii. ũcias. q̃libet ũcia: ĩquadraginta ſeptẽ athomoſ. Athomus aũt ẽ ĩdíuiſibilis. Quapp medici refugit cõſiderationẽ. q ſẽſibilia tãtũ cõſiderat. quũ ſit artifex ſenſitiuꝰ. Momtũ ſimiliter & ũciã: ñ cõſiderat. M. pp modicã eorũ ſenſibilitatẽ. Punctũ aũt: medicũ cõſi deraꝛ̃: palã eſt. quũ ſit pũtꝰ. q̃rta ps hore diei. ĩ q̃: plura ſinthomata cõſiderabilia: occurreꝛ̃ poſſũt. horã aũt diei: & diei q̃drã multis de cauſis. M. cõſiderare cogitꝰ. ſꝫ potiſſime pp motũ humoꝝ: q ĩ quolibet di e naturali: moueri dicũtꝰ. De motu quattuor humorꝝ.

Dicitur enim q ab ultimis tribus horis noctis: ad ueniente iam die: in corporibus nostris: mo-uetur sanguis: qui p tres horas illas ultimas no ctis: & tres primas diei sequentis: non quiescit moueri. Occupat autem intotum illum motuz: spatium sex horarum. quod spatium appellam⁹ diei quadraz. quia ipsius naturalis diei. quartaz partem continet. a tertia: uero hora diei: usq ad nonam eiusdem. per sex horas integras. moue-tur colera. a nona uero hora diei: usq ad tres ho ras noctis sequentis: incessanter: mouetur Melã colia. Sicut a tertia noctis hora: usq ad nonam eiusdem. mouetur Flegma. Hęc autẽ hora nona est illa aqua prius computare cepimus. dicentes quia est hora in qua mouetur sanguis. & est ho-ra sanguinis. adquem: iterum computandi ordo redit: quum aliorum omnium: uicem expleueri mus. Nam incessanter sic ut dixi semper mouẽ tur: nec unquã quiescunt. Propter quos motus: quum fiant in horis quadrarũ. & in quadris die rum. & in ipsis dieb⁹. Cogitur. M. considerare horas ut dixi & quadras & dies: ut patet. Quã uis ipsos dies: sicut & ebdomadas: iquibus sunt dies. & menses: in quibus sunt ebdomade. Simi liter & annus: in quo sunt menses. cogitur consi derare magis. per respectu alterationis: i eis eue nientis: uel multipliciter uenire potentis. &c.

niuersaliter. & pticulariter. merito caliditatis. & frigiditatis. humiditatis. & siccitatis. nubilositatis. & serenitatis. puritatis. & impuritatis. tenebrositatis. & claritatis. salubritatis. & insalubritatis. & aliorum similiuȝ. Que omnes alterationes. uarietates. & mutationes. contingunt uel contingere possunt. in temporib9. Ex parte pluuiarum. & cessationis ab illis. uel carentie ipsarum. Ex parte afflatus uentoruȝ. & cessationis illorum. Presertim Borealium. & Australiũ. Ex parte uaporum. & exalationũ. a quibus Rores. Nebule. Brume. Niues. Glacies. Grandines. Tonitrua. Corruscationes. Fulgura. Fulmina. Tempestates. Terremotus. Comete. & alia. consimilia causantur in mutantia uel i mutare potẽtia: Annuȝ: & anni tempora uidelicet quattuor predicta. Ver. scilicet. Astateȝ. Autumnum: & hyemem. & quẽlibet menseȝ. quamlibet ebdomadam. quemlibet diem. quamlibet quadraȝ diei. quamlibet horam quadre. & quodlibet punctum: hore accipiendo semper punctuȝ: non punctualem: sed habentem latitudinem. Et ex parte magnorum luminariuȝ: ut Solis. & Lune: multipliciter alterantium perdcã tempora. & in mutantiũ. uel alterare. & remutare potentiuȝ. secũdum maius & minus accessum ad nos. uel recessum a nobis. Secundum maiorem & minorem il

lorum illuſtrationem. uel non illuſtrationem. ſecundum eorum interſe: & cum aliis planetis: aſpectus. coniunctionis. uidelicet. & oppoſitionis. trini. & quadrature & ſecundu3 proprias interſe Eclipſes, uniuerſales. & particulares. & ſecundum aliorum quoſqunq3, ortus. & occaſus. maxime canis. arturi. & pleiadum. & ſecundum quaſqunque alias poſſibiles impreſſiones: quas omnes, pro ut Medici conſiderationi, ſubiciuntur, magna cum attentione, ſicut & alia conſiderabilia omnia: admedicu3 ſpectantia, quaſi diuinitus illuſtratus. Diuinus conſiderauit Ippocrates. explicuitque ſingulari doctrina ſua: tertia Aforiſmorũ parte: & aliqualiter quarta. & multo magis in libro de Aere: & Aqua. &c̃. Ibi eni3, ut uidere licet cuiq3 inſpicienti, conſiderauit: & conſiderare docuit: dictorum temporum mutationes. uniuerſales. & pticulares. eſſentiales. & accidentales. in ſe. & comparatiue: comparando. ſ. unum ad aliud. ut puta. Ver ad Autũpnũ & ecõuerſo. & iterum uer: ad omnia alia. & ſimiliter Autumpnum: ad alia. & quodlibt aliorum ĩterſe. Et quale ſit unũquodq3: reſpectu ſuimet. & quale reſpectu corporũ noſtrorũ. & quę nature ſint apte nate. bene uel male ſe habere, iquolibet illoru3. & quę inſingulo: uel in alio magis. Similiter & quę etates. Et iterum qui. & quales morbi inquolibet. quattuor temporum predi-

ctorum fieri contingat. & qui intemporibus sic cis magis, & qui magis ipluuiosis. Similiter qui & qualis. flante Borea. & q: & quales. flāte Austro. & quę dispositio sit incolumior. sicca: uel pluuiosa. & qualiter in temporibus moderatis: tempora temporaliter se habentia: bonuʒ statū: & bonam terminationem: egritudinnm faciunt. in temporaliter uero e contra. Et qualiter i temporibus in moderatis terminationes egritudinū sunt maxime in moderate. Et iteruʒ obseruauit. & obseruare docuit. Quę tempora purgationes patiātur. & illis sint apta. & quę eas non patiantur. & sint eis in epta. & que. omnia fieri prohibent: Et iterum que illas patiuntur, quomodo. & qualiter. patiantur. & unde. idest per quaʒ regionem, fieri debeant. Vtrum scilicet per superiora. uel per inferiora. uel per utrūq;. Et quando hoc magis. & quando illud. & cetera omnia consimilia, sic a me breuiter tractata, ut angustia temporis. & subiecta materia. pati uidetur. Que esse debet incisio. uel breuiatio & epithoma ad totam medicinam. Que. quuʒ sit ars longa. ut Ippo. inquit &. G. paucioribus explicari nō potuit. nisi aride nimis. Sʒ iā huic rei prime finē iponentes, aggrediamur secūdā dictā artē.

De Arte.

De arte ergo dicturi id pri⁹ dicam⁹. ꝙ q dā eā diuidunt dupppliciter. s. in Laboraleʒ, et Meccha

liberal

nicam. Vtranlibet autem illarum iterum septu
pliciter. secundum q septem sunt: cuiq; illaruz:
assignate partes. propriis nominib9 nominate.
Sunt aut partes: prime ut comuniter dicitur fe
re ab omnibus hę. uz. Gramatica. Rethorica.
Loica. Arithmetima. Geometria. Musica. &
Astrologia. Secundę uero partes. sunt hę. uz.
Agrigultura: uel Pastoralis. Pictura: uel Scul
ptura. Mercatura. Nauigatio. Architectura.
Militia. & Medicina. quę dicete. Ippo. in libro
de lege omniu est celeberrima. sub his autez pri
mis partibus palam. quia uniuersa artium nu
merositas. continetur. Sed quia hec diuisio me
dicinalis non est sed potius phisicalis. ideo alia
faciamus quam in libro de Sectis facit Gale
nus: imitatus Platonem in Sophista. Ipse. n.
loco allegato. omnem artium numerositatez. ad
alteram illarum quattuor: reducit uidelicet spe
culatiuam. Actiuam. Factiuam. & possessiuam:
q̄r℞ primā illam esse dicit: que finē ponit solum
inspeculari. cuiusmodi sunt Arithmetice. Geo
metrice. & similes. Secundam illam esse dicit:
cuius post actum: nihil extat. idest nulluz opus
remanet: quod appareat. Quales sunt coreizati
ue. in Scenis Agitatiue. & alie plures similes.
uel ad Musicam: uel ad aliam spectantes. Ter
tiam: dicit esse illam cuius post actum. ali

quod opus factum remanet. Et tales sunt domi-factiue. nauifactiue. statuifactiue. & similes. q̃r tam esse dicit illam q̃ nihil perse de nouo facit: sꝫ quod factuꝫ est a natura: id & capit: & custodit. Tales aũt sunt uenatoria. piscatoria. aucupato-ria. & similes. Patet aũt ꝙ quelibet illarũ ẽ mul tum: uel paꝝ: uł mediocriter-laboriosa. Labore corporeo: uł animali: quo-uł multũ: uel paruꝫ: uel mediocriter imutare potest corpora nostra. Secundum quas mutationes subiciuntur-Medi ci considerationi. & hęc sufficiant de arte. Dica mus de regione.

De Regione.

De Regione ergo dicimus. ꝙ omnis eius prima differentia-est duplex. naturalis. s. & accidenta lis. Naturalis-dicitur illa-q̃ sumitur ex diuersa distantia ipsaꝝ-ad quatuor cardines cęli. secun dum quam-una respectu alterius-dicit᷑ Orienta lis-Alia Occidentalis. Alia Meridionalis. Alia Septẽtrionalis. Accidẽtalis est illa q̃ ꝑ uenit᷑ ex montib⁹. & aqs. & terre nascentib⁹. Omnis aũt huiusmodi diuersitas attendit᷑ penes temperatã & distemperatam: Et iterum: temperata attendi tur dupliciter. Vnomõ secundũ rationeꝫ. alio modo secundum experimentum. Secundum ra-tionem uero illam regioneꝫ dicit. M. esse tempe ratam q̃ equaliter distat ab extremis Septentrio nis. & Meridiei-sicut proprie dicit᷑ Regio quar

ti climatis: quã. M. sic iudicãdo, asserit esse tẽ
peratã. Verum hoc iudiciũ, ut dicit Ardal. M.
facit ut iformatus a preambulis phic(?). Nõ autẽ
ipse uestigat. Quoniam speculatio medicinalis
effectib9 tñ docet cognoscere temperatã regio
nem a distemperata. & ab illis pcipue effectib9:
q in corporibus uiuentiũ. ut uegetabilium. &
animalium. & illorum maxime hominũ, manife
stant. Propter q in qua regione uidet de predi,
ctis, ea multiplicari q temperamẽto dicunt esse
uicina. ut sunt, de granis frumentis, triticũ. de
holeribus. Boragio. & Buglossa. de animalib9:
Edi. & Arietes. & uniuersa gallinaꝝ genera. de
hominibus, illos q sunt mediocris stature, de co
ris forme, pulchri aspectus, animi mansueti, bo
ne aprehẽsionis, boni iudicii, ciuiles i morib9,
cicunspecti & puidi, discretam habentes auda
ciã, & icũctis delitiis carnalib9, regulã honesta
tis seruantes, illã regionẽ asserit esse tẽperatam.
ꝑsertim si cũcta alia q ica sunt: secũdũ eis debitã
cõplexionẽ & naturã: eẽ iudicet. Habet .n. unũ
qdq3, secundũ. G. icõplexionib9, aliqd sibi pro
priũ. quo, si sit quale esse debeat: discerni possit
ab eo quod nõ ẽ tale. Verbigratia. Homo habet
ut sit prudẽtissimus. & sapiẽtissim9. Canis ut sit
humilissim9 & fortissimus. atq3 dñi sui amantis
si mus. Leo ut sit tñ fortissimus. Ouis ut sit mi
tissima. & sic de aliis. Sed iqua regione. M. non
uidet ꝑdicta multiplicare, illã cõstãter affirmat

eē distēperatā: ut expresse mōstrauit Ipp. ī libro quē dixit de Aere Aqua & regionibus: in quo his reb9 Asiā: quā dixit eē tēpatā: ab Europa quā affirmat distēpatā: distinguit. q̄uis tñ ñ oēz Asiā: sȝ illaȝ solū: q̄ ī medio ortus Solis ē sita: tē patam affirmat. Sȝ bonū erit iam ut ipsius mei Ippo. ppria hic uerba ponamus ut hoc saltē bo ni. hat opus nostꝝ. Verba aūt Ippo. sunt hec. Asia Europe ualde cōtraria ē oib9 nascentiū: ho minūq; naturis. In illa. n. omia meliora: q̄ i ista sūt: atq; pcipua: hominū uero q̄litas māsuetior: atqȝ modestior ē: aie quoqȝ uires excellentiores ibi: q̄ usq̄ locoꝝ sūt. quoꝝ itaqȝ oiuȝ: bona tēpo rū 9plexio: cā ē. Illi?. n. loci regio: imedio solis ortu ē ūde ihabitātes neqȝ calorē: neqȝ frigore ha būdāt. qđ ꝟo multitudo ibi rerū: ac magnitudo maior ibi: q̄ ubiuis: locoꝝ ē. ide uenit: ꝗ forte ē id qđ nāa ē: q̄ cōplexio eq̄lis ē. Non tñ oīs Asie terra eq̄lis cōplexiōis sed uaria ē. Que uero ciui tas īter calidū & frigidū: ubi media locata ē: ei? 9plexio tēpata: arbores rigētes. & excelse. & aq̄ sa porite & clare: siue de celo đscēdētes: siue đ terre fōtib9 surgētes: neqȝ. n. nimio exardent calore: neqȝ multa exarent siccitate. Semina quoqȝ & plante eiusdem: multiplicant: nec nō & ab ipsa terra ultro generantur. Hominens etiam siluorū arboruȝ fructibus semp uescuntur: quia eaden: a locis suis: ad alia sibi magis congrua tran splantantur. Pecora sua castrata & armenta ideo

quia nimis qeta sunt: bonuz prestant alimentũ: homines ipsi beniuoli/nobilis habitus. carnosi corporis atq; magni. formosi. parum dissimiles: magnitudine. uoce: & pulcritudine. Nã loci: & regionis illius cõtempantia. temporuz/quoq; & aliorum: cõplexiones/cõsimiles sunt. Qui ergo hui9 nature sũt sollicitudini sũt apti/atq; labori nõ inuite/& uoluntatis affectu. Et sciendu3 q ex temperamento abundant animalia: & eorum forme uariantur. Hec Ippo: ex predictis autem uerbis patet qualiter ab effectib9/ut dixerã/Ippo. iudicauit Asiam: uel partem eius temperatam. Europam uero/& partem Asie: presertim illaz: q̃ est pars Egypti: & pprie ad transitum/qui michonitus/nominat. & illam/q̃ est iuxta Phephinos: quod ẽ mare mortuum. & illa quam Nubii tenent. &c. distemperatam. Verum tñ sciẽdu3: q ipsius quoq; distemperãtie/assignauit causas, uarietatem. Quentorũ. diuersitates montiũ. differentias aquarum. alteritates ciborum. uarios aspectus Solis. & Stellarũ. Inquit. n. ubi nimia mutatio multaq; diuersitas. Habitantiũ forme: & anime diuerse: atq; nature. Et subdidit iteruz q q predictas mutationes persingula nouerit: semper utilis erit. &/ut innuit/eis/quibus cum uersabitur/tauqnã pphetam se demrãbit: Predicet. n. illis quando futurus ẽst ann9 salubris. & quando morbosus; similiter q morbi sunt uentu

ri estate/predicet yeme. & econuerso. & q̃ sunt uenturi autũpno/p̄dicet uere/& ecõuerso. Qui uero uarietate/quas diximus/non cognouerit: erit in utilis. Nec poterit si ad aliquas regiones denouo ad uenerit/illis incognitis/quę prediximus/alicui prodesse. Sed ut/quod dicimus/melius ĩtelligatꝰ/ut sua quoq; uerba hic addam9/ut supra fecimus/bonũ erit. Sunt ergo eius uerba q̃ sequntur. Siqs uero ignotam sibi adeat urbẽ: illius situm inqrat oportet. quomõ. uʒ. erga uẽtos/& ortũ solis: posita habeatꝰ. Nõ. n. in omnibus equaliter est/ Septentrionalis nanq;/contra Meridianam est. atq; situs Orientalis/non sicut Occidentalis est. Etiã maximum studium est ad hibendũ bonitati aquarũ: uel malignitati eaꝝ. Si paludestris. uʒ. aut stagnea: aut mollis: aut grossa: aut petrosa: aut salsa: aut digeri dura: aut ab Oriẽtis/uel Occidentis/locis decurrat. Sed nec in terris negligentiam habeat oportet. sed cõsideret si sicca sit/& ĩ aquosa/ uel humida &aquosa. aut cõcaua. aut recta: uel utrũ edita & eminẽs. Similiter ẽt uidendũ ẽ/& de habitãtiuʒ dieta. Vtruʒ. s. illis amabilius sit/uel saporosi9 potus/an cibus. qes an exercitiũ/labor uel comestio. De is nãq; oib9 & his similibus ĩquirẽdũ ẽ. Sciẽdum tñ ꝙ siqs hęc omnia/q̃ dixim9/uel plurima nõ ignorauerit. si quod oppidũ: uel castellũ nup ad uenerit/quod nũquã uiderit/uľ ĩ quo

nunquā alias fuerit, nihil tñ eorum, quę nōscer oportet, alium latebit. sed tā de ciuiū morbis: q̄ de habitatorum naturis. plene iformatus erit. Eos omnes optime curare poterit. neq; i subtili tatē oportune curationis. quicquā errabit. post q̄ uero ad tempora transiuerit illis bene per spe ctis: & natura loci considerata. q̄ uentura sunt. i hyeme, & in estate Incolis p̄dicet. & singulos: morbos q singulis hominib9 accidere debeāt. ex eoꝝ dieta manifestabit. nisi morbos ꝓcedētes ex aeris prauitate: quos nō pticulariter. sed uniuer saliter & ingenere prenuntiabit. Sic ergo semp Medicus: quū temperantiā aeris: temporūq; dis cordiam prenotauerit: scientia sua semper ad sa nitatis ingeniū: utilis erit. Qui uero que: de re altissima tractauimus, recte tenent, & credunt: illi norit astronomiam nō minimā partem esse medicine. q̄ qppe homines promouet. mutatiōe ptis tēporū. hec Ippo. loco allegato. quibus ma nifeste patet: quanti scientia & notitia regionū: & eoꝝ que in eis consideratur. sit facienda. qb9 cum uerbis sermo noster de regionibus finem re cipiat: quare dicamus de cohitu.

Cohitus a Medico cōsideratur secundum princi pales eius differentias que sunt due u3. quanti tas & hora. quantitatem dico discretam. que est duplex. Auct. as. & diminuta. Patet. n. q; coi tus frequentatus nimis: corp9 debilitat: per uiā

agitationis facte in motu. & per uiam superflue in anitionis. & per uiam dissolutionis spirituũ. merito superflui gaudii. ut contingit, quum qd potitur: re: longo tempor̃ desiderata. Raro aũt celebratus. uel dimissus presertim a iuuenibus & cohire potentibus. nocet dupliciter. uno modo per uiam repletionis facta a retentione spermatis. Cum sit sperma supfuitas tertie digestionis. expulsioni parata. Alio modo per uiam malitie merito retentionis ipsius acquisite. dicit enĩ Gale. integni ꝙ sperma retentum generat uenenum. Ex parte hore. consideratur coitus: quia exerceri debet nõ sumpto cibo. stomaco. uel corpore existente pleno. nec post longam abstinentiam ab eo stomacho: uel corpore exinanito. Similiter nec corpore. ꝓpter actiones: uł aliquod aliud: calefacto. nec propter ocium. uel aliam causam. frigefacto. Sed ipso mediocriter ĩ omnibus disposito. Verumtamen si declinandum est ab eo, ꝙ rectum esse diximus, ad plenitudinem: q̃ inanitionem. & ad caliditatem. q̃ frigiditatem, melius est declinare. Cohitus enim per se exiccat inanit. & debilitat.

Signum autem ꝙ fuerit celebratus coytus conuenienter. & non nocuerit. secundum Galenuꝫ est ut sit illi qui cohiuit factus post cohitum: quodanmodo leuior se ipso. & melius dormiat. Hęc de cohitu nũc de ludo.

Lud9 ẽt ut cõſideratur a medico. duas habet dif ferentias principales. Quarũ una attẽditur ex p te exercitii alia. expte accidentiũ aĩe. Ex pte ex ercitii multiplicit̃. Sicut multi &diuerſitate lu di. qbus corp9exercitat̃. q oẽs reducunt̃ ad tẽpa tũ. & diſtẽperatũ. & iterũ diſtẽperatum. ad mul tum laborioſum. ut exercitium ludorum aletha ruz. q multipliciter: in agnoe. &alibi. exercebã tur. ac exerceri poteſt, uel ad libitum principũ exercetur: uel ocioſum: ac ſine labore: ut ludus thalorum. ſcachoꝝ: & ſimilium. Exparte accidẽ tiuz anime: cõſideratur ludus: ut ipſam animaz in mutat: propriis accidẽtib9 . ſ. delectatiõe. tri ſtitia. ira & ſimilibus. Oẽs. n. ludum quem con ſequitur ãmiſſio: uł lucrum: comitantur ſpes. & timor. & cõſequntur letitia: uel triſtitia. Quod ſi fuerit ludus ſolũmodo ad uictoriã, in quo nec timet̃ rerum ãmiſſio: nec lucrũ ſperatur: nihilo min9 indignatio & diſplicentia uictũ cõturbãt.

De Balneo.

Omne Balneum, ut a Medicis cõſideratur, dici tur ẽe duplex. Vnum. n. dicitur balneum uapo ris. aliud balneũ aque. Balneũ uaporis: eſt illud quod fit in ſolariis: & comuni nomine: dicit̃ ſtu pha. Balneum aque: eſt duplex. Vnum naturale aliud artificiale. Naturale iterum duplex. Sim plex. ſ. & cõpoſituz. Simplex ſimiliter: duplex. quorum unum eſt actu parum calidum: uel tepi

dum. uel temperatũ3. ut balneũ aque simplicis: leuiter calefacte: quo: interdũ utimur abalneandum: ethicos. & consũptos. uł super calefactos. ut febriẽtes febre putrida: post cause abscisionẽ. & similes. aliud actu frigidu3. quo: sepe balneã tur sani, intinis. uel pilis. uel fluminibus. uel lacubus. & similib9. Compositum ẽt duplex. u3. Marinum. factũ uel in mari. uel ex aqua maris. & thermale. quod est multiplex. Aliud. n. ẽ sulphureũ. aliud aluminosum. aliud salsum aliud nitrosum. aliud gipseũ. aliud cinereũ. aliud ferreum. asiud encum. aliud ereum. aliud argenteum. aliud aureum. aliud piceũ. aliud aliter. S3 artificiale, compositum, est multiplex. secundũ ꝙ aliud fit explantis. aliud ex mineralibus. aliud ex animalibus. Illud uero quod fit explantis comunit̃ fit exherbis: ut Peonia. Bettonica. Ruta. Sansuco. Assaro. Sticados. Isopo. Calamento. Absinthio. & similibus. & ex floribus, ut Camomilla. Rosis. Anthos. & similibus. quod comuniter ualet addispositiones capitales, & iuncturales: iuiris. ad illas uero, & ad matricem: in mulieribus. additis Paritaria. Arthemisia. Sauina. & similibus. Ex mineralibus. fit balneum artificialiter. ex omnibus predictis. quibus ipsa naturalia constant. quod etiam fit dupliciter. quia aut ex illis tãtum, artificialiter fabricatũ: aut ex illis & herbis supradictis: similiter. Ex

animalibus iterum fit dupliciter secundũ q̄ aut sumimus totũ animal. ut quuȝ decoquimus uulpes. uel canes. uel anseres in dispositionib⁹ iuncturarum. uel secundũ q̄ sumimus eorumdeȝ animaliuȝ & quorũqumq; aliorum: partes. ut quũ sumimus ossa ad cõficienduȝ ungueuta. uel alia ad eandem dispositionẽ. uel quuȝ sumimus oua uel similia in ethicis: uł aliis. Fiunt etiaȝ aliquãdo balnea artificialia. alia apredictis. de Lacte. de Oleo. de Vino. de Sanguine & . similibus. secundum q̄ in uariis casibus excogitare solet humana prudentia. & hęc de balneo sufficiãt. Dicamus de cõsuetudine.

De Consuetudine.

Consuetudo que est ultima reruȝ nõ naturaliũ: nõ habet unam cõsiderationem tantũ . nec attẽditur respectu alicuius unius cõsiderabilis solũ sicut nec quodlibet predictoꝝ. Sed circuit oĩs res nõ naturales predictas. & respectu omnium attenditur & consideratur. Attenditur. n. consuetudo penes aerem taliter. uel taliter assuetũ. penes mansionem. uel habitationem. cohoperimentũ. uel uestẽ sic uel sic. cõsuetã. penes cibũ similiter & potum. inanitionẽ. uł repletioẽm. sõpnuȝ. & uigiliã. regionem habitatã consuetaȝ: calidam. uel frigidaȝ. uel quanqunq; alterã. penes artem. & exercitiũ. ludũ. & cohytum. & oĩa cõsimilia. quia in omnibus talibus multũ assue

tus. quemquñq; excessum. bene tollerat. Simili ter ecõuerso. male assuetus. male tollerat. Propter q̄ Ippo. dixit in Afforismis. q̄ assueti assuetos ferre labores. & si fuerint imbecilles & senes insuetis fortibus & iuuenibus facilius ferũt. Et iteruʒ dixit q̄ illa que sunt nobis ex multo tempore cõsueta. & si deteriora fuerint insuetis. minus tñ molestare consuerũt. quare subddidit dicẽs. oportet ergo nos ad nõ cõsueta trãsmictere. Plura similia Ippo. d̄cõsuetudine dixit & ĩ libro de Regimine acutorũ. & alibi. que gratia breuitatis obmicto. quũ breuiare intẽdaʒ sermonem. nõ prolõgare: quãuis alicubi preter itẽtionem lõgior fueriʒ: q̄ optauerim. Siqs tñ hac de re plenam notitiã habere cupit. de assuetudinib9. G. librũ legat. ubi copiosaʒ materiam. qua se saciare possit. sine dubio iueniet. nos aũt hic fineʒ faciemus. abscidẽtes sermonem de reb9 nõ naturalibus cõsequentibus. & principalibus. aggredientes cum dei auxilio dicere. de rebus contra naturã.

De Rebus cõtra naturam.

Res cõtra naturam diuidũtur similiter ut predicte nõ naturales. diuidebãtur ĩ principales. & cõsequẽtes. Principales. iterũ ĩ tria. uʒ. causãmorbi. Morbum. & morbi accides.

De Causa morbi.

Causa morbi diuidit̃ in tres uidelicet. Primi

tiuam. Antecedentem. & coniunctam. Primiti-
ua in duas. euitabilem. s. uel contingentez. & in
euitabilem uel necessariam. Euitabilis: uel con
tinges multipliciter. sicut multa sunt que casua
liter contingunt: uel contingere possunt. Qui-
bus & corpora nostra alterantur. Talia aut sunt
sicut casus, & precipitatio. percussio. uel uulne
ratio. punctura: uel morsio. ueneni: uel rei uene
nose. haustus: uel potatio. factura seu maleficiu
uel ligatio: uel etiam, ut quidam dicunt, icanta
tio. & similia. Que q diuersimode occurrant: ul
occurere possint, incautis: difficile dictum e. qz
tn per prudentiaz humana, predicta, euitari pos
sunt. & sic occurrere: & non occurrere, ideo con
tingentia dicuntur. & circa illa, ars medicinalis
non est. Sed tantuz circa ea que necessaria sunt.
& in euitabiliter: corporibus nostris: occurrut.
Sine quibus etiam corpora nostra: inquantum
corpora: uel uiuentia: esse non possunt. Talia
autem sunt sex genera rerum non naturalium:
predictarum. uidelicet. Aeris. & cuiuslibet alte
rius: nos continentis: motus & quietis. cibi &
potus. inanitionis. & repletionis. sompni. & ui
gilie. & anime accidentium. de quibus pauloan
te sermonem expleuimus. similiter etiam tempo
ris. & regionis. artis. & ludi. coitus. & balnei.
atqz etiam cum his, cosuetudinis. He. n. omnes
predicte: sunt res: sine quibus. corpus huma-

num. inquantum tale esse non potest. Nam licet sine hoc: uel illo aere: esse possit: similiter sine hoc: uel illo cibo. & sic de aliis: non tamen absolute: sine hoc: uel alio. quoqunq; dato aere: uel cibo: uel alio de predictis: esse potest. sed necesse est q cum quoqunq; illorum in se: uel in suo genere: omnino & de necessitate repiatur. propterea ergo circa ista. ars medicinalis consistit. & ista contemplatur.

De Causa quare res supradicte dicũtur nõ naturales. & aliq̃liter de notitia rer̃ naturaliũ & cõtra naturã.

Dicũtur aũt ista. res nõ naturales per abnegationem. q: quum nõ cõstituãt naturam nostram. i. quum nõ cõcurrant ad cõstitutionẽ subiecti: nature nostre. sicut faciunt ille. que proprie dicuntur res naturales. quarum supra mẽtionem fecimus: patet q nõ sũt digne. uel nõ merẽtur: illud nomen naturalis. quod ille sũt cõsequte. Similiter quum naturam nostram nõ destruãt. uel corrumpãt. sicut res dicte cõtra naturam. patet q ẽt nõ meruerũt illo nomine appellari: quo appellãtur ille. Sic ergo: quia d̃ficiũt a perfectiõe naturalium: ideo nõ sunt dicte naturales. & quia nõ cõsecũtur malitiam cõtra naturalium. ideo etiam cõtranaturam nõ fuerũt appellate. Quuz uero sint medie iter utrasq;: ideo nomine medio

utrarumq;. per abnegationez ambarum. Fuerũt di cte. Propter q̧ & nõ naturales sunt nuncupate. quasi se ipsas cõfitentes. quia naturam. i. sanitatem. nõ constituunt. quum aliquando ipsaz cor rnmpant. & proprie. quãdo occurũt. cum excessu. sicut etiã quãdo occurrunt sine excessu. uel cũ temperamẽto. ipsam coseruant.

Quare cause de quibus est sermo. dicũtur primitiue.

Et quia sunt prime cause. uel sanitatis. uel egritudinis. Prime dico/ nõ cõstitutiue. quũ nõ concurrãt ad cõstitutionem sanitatis. Sed effectiue uel conseruatiue. quuz illam. uel faciãt. uel conseruent. Ideo fuerunt dicte primitiue. Iste enim sunt que prius mouent alias. dictas antecedẽtes ex quib9 postea fiunt. alie dicte coniũcte. & sic fit illa triplex causarum omniũ diuisio/ quaz supra dicebamus/ imprimitiuã. antecedentem. & coniũctam: qbus/ cõstat omnis sanabilis corpis dispositio: siue sit illa sanitas. siue egritudo. siue neutralitas. Nulla. n. isanabili corpor: ẽ repe ribilis. sanitas. uł egritudo. uł neutralitas. qn p ista: uel per istarum aliquã: uel fiat: uel cõseruet. Propter q̧ recte diuidũtur hę cause a Galeno ĩte gni iconseruantes & efficiẽtes. quũ nõ possibile sit/ iueniri icorporibus nostris disposito cuius: aliqua istarũ: perse. uel per accidẽs. mediate. uel ĩmediate. prĩcipaliter: uel cõsequẽter: depropinquo: uel delõginquo: ñ fuerit causa. Propterea er

go Medicis tãq̃ necessarie fuerũt cõsiderate. & ĩ partes/ut diximus/diuise: quarũ unam appellauimus cõtingẽtem: quã dixim⁹ per humanã prudentiam euitabilem/circa quam etiam diximus artem nõ cõstitui: quũ sit ars de neccessariis. aliã diximus esse talem: ꝙ quantũq̃ꝫ humana prudentia diligentius operet̃: nullo modo tñ: ĩtotũ euitari potest. q̃uis possit magna ĩ parte minui. Nõ. n/possibile ẽ ĩtotũ euitari mutatioẽs q̃ fiũt ĩ temporb9 anni/uniuersalib⁹. & particularib9 deqb9/supra dixim⁹/& eas q̃ fiunt a uentis. & a pluuiis. & a siccitatibus. & ab aquarũ diuersitatibus. & a diuersitatibus nutrientiũ. tã terre nascentiũ; quã animaliũ. quẽ multipliciter/ut ẽt supra dixim9/uariari cõtingit. nec eas similiter q̃ multipliciter fiũt ab accidẽtib⁹ aĩe: diuersimode ac multipliciter occurrẽtibus. & alterãtib9. siue causa publica. siue priuata. ĩse: uel ĩsuis: Impossibile. n. ẽ/ut dixit. G/hominẽ cũ hominib9 cõuersantem: & ea q̃ sunt hominũ: cũ homnib⁹: tractãtẽ abhis penit9 ꝑ̃uari ĩcolumẽ. & q̃uis sit possibile rẽpiri aliquẽ: uel aliquos: sibi tm̃ uiuẽtẽ: uel uiuẽtes: necessaria: sibi h̃ntes: uł de aliis nõ currantes: q per humanã prudẽtiam: ualeant a fortibus occursionib⁹: & impressionibus: dictarum causarum: custodiri. & sic incolumes preseruari: tamẽ/ut idem. G. dixit/hi sũt ꝑpauci. & propter illos/non debet dimicti/ Ars omni/

bus aliis tam necessaria. sicut etiã dixit Auer-
rois: q̧ ꝓpter illa q̃ raro occurrunt: & que sunt
in arte- sicut monstra in natura: nobilitas artis
non debet prosterni: Dicamus ergo redeuntes:
q̧ causa primitiua in euitabilis- uel necessaria ẽ
duplex. quarum una corpori pertinet, altera ani
me. & utraq; est multiplex. & dicitur pertinere
corpori illa quę est sicut cibus: uel potus: uel
medicina calida: uel frigida intus sumpta: uel
extra aplicata. sui quantitate: uel qualitate in
sensibiliter ledens. nam si lederet sensibiliter: tẽ
esset morbꝰ. sicut labor proueniens exmotu/uel
exercitio/calefaciens- uel resoluens- & hic forte
melius caderet memoria- laboris spontanei -cu
ius supra diximus- sed dixisse sufficiat- uł ocio-
sitas nimia frigefaciens & humectans. Sed ani-
me pertinere dicitur Ira/quę est ĩ corde sanguis
ebuliens: uel tristitia: uel timor: uł sollicitudo:
uel uerecundia: uel angustia: uel aliquod simi-
le. Quę omnia a Sapientibus reducunt́ ad quat
tuor genera causarum. Calidarum. s. uel frigida
rum. humidarum: uel siccarum. quę multiplici
ter/ac multis modis: corporibꝰ nostris officiũt.
De quibus omnibus dicemus. Incipientes acau
sa calida quam similiter dicemus esse multipli-
cez/sicut multiplicia sunt agentia calefacere po
tentia.

De causa calida.

Quę sunt uз. sicut mansio ad solem. Motũs corporeus mediocriter fortis. Fortis ira. Potatio uini puri. & acceptio alicuius cibi calidi. uł medicine calide. & similia. quib9. G. de accidenti & morbo & plene est loqutus & sufficienter.

De causa frigida.

Causa frigida similiter est duplex. sicut ẽt multa sunt infrigidantia actu. uel potentia. uз. Aer frigidus. Balneum frigiduз. Medicina frigida. sicut opiũ. & Mandragora. & similia. Similiter Nix & Glacies. & similia. Multitudo ciborum suffocans. & paucitas eorum. resoluens naturalem calorem. Exercitium inmoderatum, & ociũ superfluens & similia.

De causa humida

Humida uero causa similiter est multiplex. quę sicut predicte: multiplicat̃. multiplicitate agẽtium humectantium. que sunt sicut aer pluuiosus. & balneum aque dulcis tepide. & cibus multus. maxime delectabilis. & medicina humida. & quies corporis inmoderata. & nimia animi trã quillitas. & similia.

De causa sicca.

Causa sicca ẽt sicut predicte est multiplex & a qbusdaз diuiditur prius dupplicirer, quaꝝ una dicitur talis in se. alia dicitur talis, ĩrespectu ad resolutionem caloris: & humiditatis naturalis: quam facit. Prima iterum est multiplex, et pro

prie sicut cibus siccus. & medicina sicca. sumpta uel applicata. Alia est sicut motus corporis imo deratus. & nimia sollicitudo. & angustia. & ni mie uigilie. ieiuniuz. abstinētia. & similiꝰ. Aui. aūt diuidit omnes in tales p essentiam. & tales per accidens. & iteruz in uicarias & nō uicarias. & omniū ponit exempla. ut uidere licet cuiqꝫ in spicienti secundā primi suorū uniuersaliū.

De modis quibus cause primitiue mo uent antecedentes.

Predicte cause oēs primitiue mouent antecedē tes. altero quattuor modorū. qꝛ aut fortitudine uirtutis mēbri ipellentis. aut debilitate recipiē tis. aut multitudine humoꝝ. aut largitate uiaꝝ

De causis antecedentibus.

Cause antecedētes omnes sunt quattuor humo res. uz. Sanguis. Flegma. Colera. & Melācolia. qui ut plurimū mouētur a primitiuis predictis. & ipse mouēt coniunctas; uel mouentur ad con iunctas.

De causis coniunctis.

Sunt aūt cause cōiunte ipsemet antecedētes. dū sunt actu ita alterate ꝙ malitia sua propria ime diate faciunt morbum.

De differentiis causarum adinuicē

Differunt aūt predicte cause ad inuicē sic qꝛ pri mitiue semper sunt extra corpus uel ab extra ue nientes. propter ꝙ Aui. appellauit eas incorpo

reas. Antecedentes. uero & coniuncte: semp sũt intra. ppterea Aui. appellauit illas corporeas. uel corporales. & iterum antecedẽtes: nũquam faciũt p se morbũ. Primitiue, faciunt ipsum aliquando. Coniuncte: facinnt semper. Item primitiue: sunt incorporee. & extra corpus uenientes. Antecedenres: & cõiuncte: semper sunt corporee. & incorpore existentes. quũ sint humorales: uł complexionales: uł cõpositionales, ut dixit Aui. & hec de causis morbi dicta sufficiant. Siquis uberiorem notitiã habere cupit ad librũ Galeni de accidenti & morbo & ad secundã fen Aui. recurrat, nos breuitati indulgentes hic terminamus dicentes de morbo.

De Morbo.

Morbus sua prima consideratione: pro ut consideratur a Medico: diuiditur dupplíciter. Vno modo, ut fit. a suis causis efficientibus. Aliomodo, ut est in suis formis.

De morbo ut fit a suis causis efficiẽtib9

Primo modo. fit quinquplíciter. secundum q quinque sunt diuersa genera causarum. a quib9 resultant quinque diuersa genera morborum. Quorum unum & primum dicitur. Regionale: uel Vndimiale. Secunduз Epidimiale. Tertiũ Diuersum. Quartũ Hereditariũ. Quintũ Cõtagiosuз. Sз Regionalis & Epidimialis morb9: ab eisdẽ pueniũt causis. diuersimode tñ alteratis &

cõſideratis. Sunt aũt tales cauſe a quibus predi
cti duo morbi ꝓueniũt. Aer. & Aqua. & nutrẽ-
tia. Prouenit. n. ſtrictura pectoris. cõmuniter:
habitantibꝰ ſub aere frigido & ſicco: et boreali:
calculus uero renũ: et ueſice: habundat ubi ſũt
aque ſabuloſe. et argilloſe. Lippa aũt et obtal-
mia flegmatica: habundant ubi eſt habbundãtia
pſicoruꝫ. ſic ẽt ſqnantia: ubi frequentat̃ uſus tu
berum. et fungorũ. Epidimialis uero morbus ꝓ
uenit: et multiplicat̃: pp eaſdem cauſas. ſed cor
ruptas. et putrefactas. cauſa cadaueꝝ: et morti-
cinorũ: et reptiliuꝫ uenenoſoꝝ: aquibꝰ aer potiſ
ſime inficitur: et corrumpit̃. Qua de cauſa epi-
dimia generatur. Interpretatur aũt epidimia: ut
dicunt qdam: ſupioris aeris corruptio. Nã quã
uis poſſit aq̃ & nutriẽtia, ſimiliter ut aer corrũpi
uel accidentaliter, ut predictum eſt, uł artificia
liter. per hoſtiuꝫ induſtriã: uel quomodoqunqꝫ
aliter. Similiter granum panificũ. uel delongin
qua regione aſportatum. uel q̃literqũqꝫ. uł info
ueis. uel aliter prolixa reſeruatione reſeruatũ.
et infectuꝫ. atqꝫ corruptũ. quod et predicti mor
bi: cauſa fit. tñ hoc ſit raro: et ut plurimum: nõ
contingit hęc corrumpi: niſi mediãte aere. uel
niſi prius corrumpat̃ aer: propter ꝙ a corrupto
aere. hic morbus ſuſcipit de nominationem. Sꝫ
hereditarius morbus dicitur ille q iutero mater
no cõtrahit̃. propter impreſſionem, igenitis, a

generantibus transmissam. & impressam. a prin cipiis generationis. Tales aũt morbi sunt poda gra. Ptisis. Lepra. Tinea. Baras. Inpetigo. & si milia. Cõtagiosus morbus est ille. q a contagio causatur. ut sonat uis uocabuli. Et tales sunt Le pra. Scabiis. Variole. Febres pestilentiales. a po stemata uenenosa. & similia. Quibus possumus addere & morbũ nostro tempore uisuz quẽ gal licũ uullgus appellat. dequo: uel cõsimili ĩ ter tio epidimiaruz Ippo. meminit. ut recitat. G. in primo cõplexionum. & possumus ẽt dicere ꝙ uterqꝫ in Afforismis textu & cõmento eiusdẽ mẽ tionem fecit. Illo siquidẽ afforismo. Vere siqui dem manie & melãcolie. &c̃. in cui9 fine subdit. lepre lichines. & est id ꝙ Plinius dixit lichenes de quo. isti ornate loquentes fuerunt adeo saga ces canes alphi rubores ulcerosi plurimi. pustu le. & arthetice. & hęc sufficiant demorbis dictis ex suis causis. Dicamus nunc de morbis dictis: morbi iforma.

De Morbo insuis formis.

Omnis morbus informa. est aut simplex. aut cõ positus. Simplex dicitur esse triplex. secunduz ꝙ tres sunt sanabilis corporis forme: uꝰ nature. quod idem sũt. pronũc. cõplexio. uz. cõpositio. & cõtinuitas. iuxta q̃s sũt tria genera morborꝫ. dictis tribus naturis apropiatorũ cõplexiõale uz. compositionale. & nature comunis. quod di cit̃ solutio cõtinuitatis. quorꝫ prima appropiat̃

membris simplicibus. Secundu3 cōpositis. Tertiū eorū cōtinuitati: quā naturam cōmunem diximus. Dicam9 ergo prius đ morbo cōplexonali

De morbo complexionali uel ī cōplexione

Morbus complexionalis. iterum est duplex. Simplex. s. & compositus. & uterq3 est quadruplex. Quia simplex est. aut calidus tm̄. aut frigid9 tā tum. aut humidus tātum. aut sicc9 tm̄. Compositus est: aut calidus & siccus. aut calidus & humidus. aut frigidus & siccus. aut frigidus & humidus. Istorum autē quilibet iterum est duplex. s. purus & in materialis. īpurus & cu3 materia. Horum autem duorum: adhuc qlibet duplex. uninersalis. s. & particularis. & nos de utroq3 dicemus. Prius tamen de uniuersali calido. q comprēhenditur: uel intelligit᷑ sub nomine frebris.

De Febre.

Vniuersalis morbus calidus, siue cum materia: siue sine materia. dicitur febris. Verum sine materia, dicit᷑ Effimera: uel Ethica. cū materia, dicit᷑ humoralis: ul᷑ putrida. Et dicit᷑. Effimera, q̄ accenditur īspiritib9. & fit a causa primitiua. & durat solum per unum diē. id. n. sibi uult ethimologia uocabuli, ut greci dicūt, Ipsi. n. dicūt effimerō, quālibet re3 unius dici. Et dicit᷑ Ethica, q̄ accenditur ī mēbris, & raro fit a causa primitiua: uel incipiēdo: sed ut plnrimū fit ab aliis causis. & seqtur alios morbos: q̄uis dicat Auer.

ꝙ eius prima spẽs ut plurimũ fit ab effimera. Sꝫ alie due spẽs ꝓmaiori pte fiũt pp febres materia les humorosas ꝑcedentes. Sed humoralis est illa q̃ accedit i humoribus & facit febres diuersas. & potest p se icipe. & ad alios morbos seq. Effime re nõ sũt plures species nominante: nisi iquantũ una potest acciendi inspiritibꝰ animalibus: cã sollicitudinis. cogitationis. & uigilie. & huius modi. Alia iuitabilibus. cã timoris. uel ire: uel alicuiꝰ similis. tertia inaturalibꝰ merito repletionis. uel crapule: uł ebrietatis. & similiuꝫ. Sꝫ ethice sunt tres species. uꝫ. sibi iuicem p ordinẽ succedẽtes. prima. s. & secunda & tertia. Prima dicitur difficilis cognitiõis & facilis curationis & itelligitur respectu aliarum. Secunda dicitur difficilis curationis. & non facillis cognitionis. tertia uero dicitur facilime cognitõis & ipossibilis curationis. dicit Auerrois leuior ipsaꝝ est que est accensa acalore extraneo in humiditatibus naturalibꝰ & radicabilibꝰ quę existũt i substãtia ꝑuaruꝫ uenaꝝ. secunda est q̃ ẽ inhumiditate existẽte icarne ipsa: q̃ q̃do dissoluta ẽ potest a cibis restaurari adhuc. & tertia ẽ oibꝰ d̃terior & ẽ illa cuiꝰ calor extraneꝰ ꝓfũdatꝰ ẽ imẽbris solidis q: ipossibile ẽ ieis qđ abeis resolutũ ẽ restaurari q: mẽsura uite naturalis ẽ secũdũ mẽsurã humiditatis radicalis iquolibꝫ ꝓportionalitate duplice secũdũq; dictũ icapitulo causaꝝ breuitatis & lõgitudinis uite.

De Febre humorali.

Humoralis uero febris/species sunt plurs. sicut plures sunt humores a quib9 fiūt. Sanguis. u3. Flegma. Colera. & Melācolia. Sed ex sanguine. febrs fiūt dupliciter. q: aut de sanguine solū iflā mato/ & nō putrefacto. aut de ipso iflāmato/& putrefacto simul. Sed q̃ fiunt de sanguine putre facto. tres sunt species. prima. u3 q̃ aprīcipio in finem semper crescit: & dicitur Augmastica. Se cunda q̃ aprincipio ī finem semp decrescit. & di citur Epagmastica. Tertia equaliter semper stat & dicitur Omothena. In prima plus putrescit de sanguine q̃ resoluat᷑. In secunda plus resolui tur q̃ putrescat. In tertia quantum resoluit᷑. tm̄ putrescit. Sanguis peccat solū in uenis. & ꝓpte rea solum facit cōtinua3. Alii humores a sangui ne. Flegma. s. colera. & melācolia. peccant in ue nis & extra uenas. propter qꝫ cōtinuā faciunt. & interpollata3. Sed īterpollata de flegmate quia quottidie ꝑiodicat / dicit᷑ quottidiana. sicut in terpollata de colera q: ꝑiodicat ꝑtertiu3 dicitur Tertiana. & interpollata de melancolia periodi cās per quartum dicit᷑ Quartana. Cōtinua uero de quolibet humore/siue de flegmate. siue de co lera. siue de melancolia. Exacerbans quottidie: uel ꝑ tertium: uel ꝑ quartu3. dicit᷑ ꝓportionalis & proprie sue interpollate: Quāuis continua de flegmate aq̄busda3 etiam dicatur latica alatēdo.

q: q̃i lateat. Interpollata ṽo dicit̃ amphimeria. & a. G. utraq; tã cõtinua q̃ iterpollata appellat̃ ãphimerina: sequto: ethimologiã uocabuli. secũdum ꝙ supra diximus. ẽphimerõ unius diei rez proprie significare. q̃libet aũt talis febris fit aut de humore puro. aut de in puro.

De Febre flegmatica.

Sed q̃ fit de flegmate puro illa ẽ dequa dixim9. ꝙ ẽ cõtinuũ & iterpollata. Sic ẽt q̃ fit đflegmate ipuro cõtinua ẽ: & interpollata. Sz illa q̃ fit de flegmate ipuro siue cõtinua sit, siue iterpollata fit q̃druplíciter. secũdũ ꝙ quattuor sũt ipuri flegmatis spẽs. ut insupioribus dicebamus. dulcis uz. salsi. acris. & uitrei. Quę oẽs uno comuni nomine dicunt̃ nothe. secundũ ꝙ tale flegma ipuꝝ dicit̃ notum. Specialiter aũt denominãtur. secũdum spẽz flegmatis a quo fiũt: siue sit cõtinua siue interpollata. pp ꝙ dicit̃ talis febris flegmatica: aut de flegmate dulci. aut de flegmate salso. aut de flegmate acri. aut đflegmate uitreo. q̃uarũ speciales ꝓprietates. & nature. a ꝓpietatibus & naturis humoꝝ aq̃bus fiunt: spẽaliter habent̃

De Febre colerica.

Febris colerica similit̃ ut flematica fit duplcit̃ q: aut de ipsa pura. aut de ipura. & utraq; iteruz dupliciter. q: aut cõtinua. aut iterpollata. cõtinua ṽo đ colera pura: iterũ fit dupliciter. q: aut de ispa peccante i uenis ꝓpinqs cordi. quo facit

causonidē. aut de ipsa peccāte inuenis remotis a corde/quo facit cōtinuā pportionalē dictā. Int̄ pollata similiter fit dupliciter/secūduꝫ q̄ duob⁹ mōis/colera peccat extra uenas. qa aut ī uno loco tm̄. aut ī pluribus. & si ī uno loco tm̄: tunc facit unā febrē. q̄ qa piodicat ꝑtertiū/dicit̄ tertiana. & qa fit de humore puro/dicit̄ pura. quā Ippo. in afforismis dixit terminari ī q̄tuordeciꝫ dieb⁹. quē t̄ minū/qdā ñ ītelligētes eū/neqꝫ. G. crēdide rūt eē t̄ minū acutaꝝ. Quāuis ñ ita sit. ut patet ꝑ eundē ī pnosticis. q assignauit acutis/terminū quadragīta dierū. Si ī pluribus: tūc plures facit febres. & pprie tot. quot sunt loci/ī qb⁹ peccat. q̄r si peccat in duobus/duas facit febres. tres: si ī tribus. & q̄ttuor si ī q̄ttuor: quāuis id raro con tingat. Similib⁹ mōis fiūt febres d̄colera īpura .s. uel cōtinua pportionalis exacerbās ꝑ tertiū: uł īterpollata tertiana: ꝑtertiū piodicās. Quaꝝ utraqꝫ/qꝛ fit decolera nota. nota ēt dicitur. & qa ēt talis colera aqua fit/dicitur famosa. uel mino ris fame. ideo ēt talis febris siue cōtinua: siue in terpollata: dicitur febris de colera nota famosa: uel maioris fame. Istarū aūt q̄lib₃: iteꝝ fit dupli citer. qꝛ aut de colera citrina. aut de colera uitel lina. naꝫ de prassina & zinaria: siue eruginosa sa pientes/ꝑter paucos/nolunt febrē fieri. quū nō tantū morent̄ ī corpoꝛ q̄ accēdant̄ ad putredinē s₃ prius expellūtur a natura: uel iterficiunt. quꝫ sint de natura ueneni. Fiunt p̄terea/ꝑter has/de

febribus colericis. et febres minoris fame dicte & febris de colera adhusta. quarum pauca fit a Doctoribus mentio tanquam rarius cotingentes: quomodo qualiter fiant & ex quibus patere potest: per ea que supra dicta sunt in capitulo de humoribus. dicamus de febre melancolica

De Febre melancolica.

De melancolia febris. similiter fit: sicut de colera. & flegmate. quia .s. de ipsa peccante in uenis. & extra uenas. & in uenis peccans de quarto in quartum exacerbans dicitur contiuua proportionalis. supple siue interpollate. sed peccans extra uenas: per quartum periodicans: dicitur quartana. & ista similiter sicut predicte: fit dupliciter. quia aut de melancolia pura. aut impura. & de pura singulariter. de impura uero quadrupliciter. secundum quod quadruplex est melancolia impura. siue nota. quod idem est. facta per adustionem. uel sanguis. uel flegmatis. uel colere. uel ipsius met melancolie naturalis. ut in capitulo de humoribus fuit dictum. Quarum spes interse differunt secundum differentias & naturas: humorum a quibus fiunt. Qua propter una ipsarum dicitur humidior: alia siccior: alia ad curandum facilior & minus periculosa. alia difficilior & magis periculosa. & proprie illa que fit de melancolia naturali adhusta. Quare aut predicti humores seruent predictos motus. s. quod sanguis continue affligat. Flegma quotidie. colera per tertium melancolia per quartum non est nota. sapientibus causa. nec alia de hoc ab eis assignatur ratio: nisi quia concorditer omnes dicunt quia sic est & quod in causam manifestiorem reducere

uolunt/reducũt id ĩformã ſpecificã huõris atota ſuã ſpẽ id habẽtis ſic ꝗmultis aliis ẽt dicũt ut pu ta de magnete & karabe/quorũ alterũ ferrũ/alte ra paleã adſe trahit. & corallus ſtomachũ a dolo ribus liberat. & ceruus ſerpentes atrahit ſuo af/ latu de cauernis. Sꝫ redeũtes dicamꝰ ꝙ he ſunt ſpecies omnes februm ſimplicium famoſaruꝫ.i. quarum ſapientes medici omnes meminerunt. Siq̃ ṽo alie repiunt̃ ab iſtis: uel raro cõtigũt. uł ad iſtas/reducunt̃. qꝺ dico ꝑꝑ febr̃s erraticas di ctas/q̃ reducũt̃ ad q̃rtanas. ut dixit Ip. i afforiſ mis. illo afforiſmo/febres inordinate uagãtibꝰ: q̃rtãe ſunt futur̃. &ꝑꝑ qntanã. & ſextanã/q̃s G. teſtat̃ ſe nũq̃ uidiſſe. q̃ tñ tã ab illo q̃ ab aliis/ſic ẽt ſeptana/&nonena/inter eaſdẽ q̃rtanas. uł me lãcolicas: reponũt̃. Et ꝑꝑ ẽpialã dictã: &lipariã q̃ reduci debẽt adflegmaticas. ſicut ẽt ligoris. & limodis. &eluris. q̃ruꝫ meminit G. ſeptima affo riſmoꝝ: ſup illo afforiſmo: ſi febris ñ a colera ha beat̃ &c. q̃ruꝫ q̃libꝫ reducibilis ẽ adſuã hõgeneã ſibi ſiłeꝫ. Siłe ẽt patet de cauſone nõ ṽo cuius ẽt ñ meminiꝰ ſupra. dequo tm̃ ħemus dicere/ꝙ du plicitet de eo: ſapientes loquti ſũt. Quidã. n. di xerunt ipꝫ fieri aflegmate ſalſo circa cordiſ regio nẽ peccãte. qdã ṽo dixerũt ipꝫ fieri a colera pu/ ra uł aliq̃liter mixta peccãte inregiõe a cordis re mota. Quodqunq; tñ ſit. ꝺ eo nõ eſt aliud dicen duꝫ: niſi ꝙ cum ṽo: i oibꝰ cõuenit: ꝑter q̃ eiꝰ ac cidẽtia: ſũt minora. & magis remiſſa. ſufficiãt er

go de simplicibus febrib9 ista. dicam9 de cōposi
tis. De Febribus compositis.

Febr̄s cōposite: seu febriū cōpositōes: quāuis pos
sint eē m̄lte: uł multipliciter fieri. tñ ille solu3 q̄
de flegmate & colera fiūt: a medicis oib9 cōside
rant̄. & in capitulis ponunt̄: ac specialib9: & ꝓ
priis nominib9: nuncupātur. q̄ oēs uno comuni
nōie: dicunt̄ emitrithee. ab emi q̄ ē mediu3. &
triteo: qđ est tertianū. significādo q̄ talis febris
sp̄ ꝑ media p̄te: ē tertiana. Talis aūt secūdū G.
fit quadruplicit̄. secūdū q̄ q̄ttuor mōis: colera
& flegma: uel febres decolera & flegmate: miscē
tur adiuicē. Miscet̄. n: ut idē dicit. G. tertiana i
terpollata: āphimerine 9tinue. & hęc ē ꝓprie ue
ra sp̄es emitritei. cui ēt ꝓprie alludit uis uocabu
li. aut misceť tertiana iterpollata āphimerie ēt
iterpollate. & sic fiunt due sp̄es emitrithei. aut
misceť āphimerina cōtinua tertiane ēt cōtinue.
aut āphimerina itrpollata misceť eide3 tertiane
cōtinue. & sic fiūt due alie emitrithei sp̄es. q̄ ito
tū sūt q̄ttuor. ut diceba9. Has morderniores co
munit̄ reduxerūt ad tres. appellantes eas nomi
ne maioris. minoris. uł medii. dicētes maiorē mi
norē: uł mediū emitritheū. Alii ēt dixerūt aliť.
S3 ñ ē ꝓlōgādi tēpus q̄r ponam9 iā huic s̄moni fi
nem. de febre & morbo uniuersali calido: siľ. pp
que3: hūc s̄mone3 assūpsim9. Nunc ꝟo redirē ad
dicendum de morbo calido p̄ticulari. & de aliis
morbis icōplexiōe nisi febriū signa p̄ponere mi

hí placuíſſet hoc tñ facere uolo índulgens breuí tatí q̃tuȝ potero. qđ ut facílius facere poſſim ea ab Albumeró Auenzoar: quẽ Auer. dicit eẽ: cuí medícorũ debeť corona. aſſũmã. ſıc̃ relíqua quę ſcrípſı oía a ſapientibus ſumpſı. nihil de ꝓprio miſcens. ſed tm̃ ꝓcedendí modũ. & artificium. qđ minus bñ factũ puto. & hoc ſolũ habere. non laudabile: breue hoc opꝰ: cõcedo. Nõ. n. is ſuȝ: q uel artẽ: uľ íngeniũ cõponendí habeã: nec cuí ad hoc faciendum: ſuppeditet materia. Sȝ ira & índıgnatío: & obtrectatoruȝ ſtimulus: & ꝓuoca tío: me pduxít adhoc. quare ſı alicubí erraui. uľ aliqua nõ dícenda dixí. uľ dicẽda aliter q̃ opor teret: explicauí. uľ ſı faciã id ín hís q̃ deinceps oĩbus Doctoríbus & ſcolarıbꝰ ꝑterq̃ nullí obtre ctatorũ meorũ ſupplıciter ueniam poſco. & ın dulgentiã. Ad id ṽo ꝙ ın epiſtola. cõfeſſus ſuȝ: opa plurima me feciſſe. & ípublícũ miſſuruȝ me ꝓmiſı. nunc dico uerũ eſſe qa & alia fecí. nõ tñ uľ ad me oſtentandũ: uel qa ad hoc faciendum: me aptũ iudicẽ. qũ me ípȝ nõ ignorem. ſed uľ ad me purgandũ alías ẽt maiore ı cã multũ accuſatꝰ. uel ad alíos manıfeſtandum. ín alia cã. uel ad me ípſum exercendũ. uel expiendũ. q̃liter eſſet agẽ dũ. uigilíís. & lucubrationibus. ſı is euaſiſſem: quẽ a prímís íncunabulís: euadeř deſıderauí. tã & ſi defuit ſors. non minus q̃ induſtria. Verum unum dictís. addere uolo. ꝙ de Opuſculis a me editís. Vnũ. & ꝓprie id: cuí títulꝰ eſt Apologia

iam ppe septennio transacto: uidit Berardus ari cinensis: prim9 tunc medicorũ q essent Rome: nunc vo exigentibus sic suis meritis Sacer Antistes. cui: & tale pprio caractere signũ ididit uel q̄quo: ppria assertiõe: tale testimoniũ fecit. ut eum. hactenus nõ publicasse: forte: uel tanto Viro: uel operi. iniuriam nõ mediocrẽ: fecerig: Sed modestia in causa fuit. & desiderium euitandi presumptionis crimen. quod tñ tantopero nuper sub iui. uolentibus emulis. Sed redeo adpropositum. ponẽs iam febrium putridarum signa. Principium a signis febris tertiane faciens.

Signa Febris tertiane secundum Auenzoar.

Signa vo tretiane dixit Auẽz. sunt calor estuosus & fortis: sitis intensa. cũ istantia uigiliarug. & uigilatiões. Que cũ ẽ itra uasa. est cõtinua. & absq3 rigore: Sed qum est extra uasa. fit cum forti rigore. & hoc ideo quia colera spargitur exterius ad membra sensibilia. & mordicat ea. & accidit ei sicut illi cui spargitur subito aqua calida super eum. qui contrahitur & patitur rigorem. & sicut accidit uulnerato quando percutitur super idem uuln9. & paroxismi istius sunt breues & inuadunt de tertio in tertium.

Signa febris sanguinis.

Dixit Auenzoar modus sanguinee febris est qa continue affligit & patitur febriens sitim & uigiliam & habet perturbiatonẽ mentis. Sz uapor

q̄ ꝓcedit ab hac febre n̄ ē tm̄ mordax. q̄ntū ille q̄ exit a tertiana. Signa quottidiane.

Signa quotidiane sūt dixit Auēȝ qa ē absq; rigore. sȝ habet frigus/ & specialiter extrema infrigidāt᷑ ualde. & ħet alices. & osſitationes. & lacrimātur oculi eorū. & iterdū patiūtur sincopi ꝑꝑ reuocationē & cōstrictiōeȝ caloris naturalis adīteriora corporis. Et ꝑoxismi huius: sūt lōgiores ꝑ̄dictis febribus & corrūpit᷑ seu destruit᷑ appetitus stomachi eoruȝ. & sūt absq; forti siti & pulsꝰ est durus. neq; multꝰ diuersus uel naturalis neq; tāte uelocitatis sic̄ pulsus collerice. & urina eoꝝ ē spissa & nō depuratur ꝑfecte īter unū ꝑoxismū & alium. Signa quartane.

Signa q̄rtane secūduȝ Auēzoar sunt hec. s. frigꝰ magnuȝ cū horripilatione/ & uidetur patiēti ꝙ grādo cadat sup eū ūdiq;/ & ꝑoximi istius sūt lōgiores q̄ quotidiame. sȝ depurātur ꝑfecte. magis q̄ īquotidiana. & oēs isti humores diuersificātur & uariant᷑/ secundū diuersitatē & uarietatē suaꝝ spēꝝ. eo ꝙ plures sūt spēs colerꝫ. & plures spēs flegmatis. & plures malācolie. similiter ēt & sanguinis. Et nos dixiꝰ illas supiꝰ. Et dicit iteꝝ Auēȝ. qđ ego quoq; dico/ Et n̄ suȝ rememoratꝰ hic nisi signa simpliciū febriū/ inqbꝰ nulla ē āmixtio alteriꝰ huōris/ q̄uis uix repiāt᷑ omīo simplices atq; puri/ si n̄ aliq̄ āmixtiōe ī rei ꝟitate. sȝ īsolo ītellectu aƥhēdūt᷑. Qū aūt ꝑfecte cognoueris simplices febr̄s/ & signa eoꝝ/ ex ipsis habebis notitiam

cōpositarū. & suorū accidentiū. Hęc Auēzoar. no; similiter đ signis febriū: ne aliter ꝓlōgem9: uolumus dixisse. redeuntes/unde digressimus: ad dicēdu; de mala complexione calida particulari: & de aliis: post illam.

De mala complexione calida particulari: seu de morbo calido ꝑticulari

De mala complexione calida particulari/q̄ ide; estꝙ morbus calidus ꝑticularis/remanet dicēr/ quū de ipsa uniuersali: sub nomine febris: ia; di xreim9. dicam9 aūt nūc de ista sub nomine morbi: quū/ut diximus/mala cōplexio quelibet/sit morbus. & ꝓprie membroꝝ simplicium sicut ēt diximus. quū mala compositio / proprie sit morbus compositorum.

De morbo calido particulari.

Morbum calidum particularem alicuius membri: dicimus esse malā cōplexionem calidā illius mēbri. puta capitis: uel stomachi: uel alicui9 alterius sibi similis. & proprie causa solis: uel laboris. uel ire: uel potus uini puri: uľ alicuius alterius rei calide. ut cibi calidi sumpti: uel medicine calide sumpte: uel applicate: uel humoris calefacti: uel putrefacti. & similium, ex quo: uľ incensio: uel erisipila: uel flegmō: uel aliquod simile fiat. de quo genere ēt est morbus secundū G. q tibauurius uel findens appellatur

De morbo frigido.

Morbum frigidum: sicut calidum dicimus esse duplicē. Vniuersalē. s. & pticularez: Vniuersalem aūt morbū frigidū dicimus esse malā cōplexionē uniuersalē frigidam totius sicˉ ē cōgelatio uel algor/uel stupor totius corporis. Particularem uero dicimus esse/malam complexionē alicuius pticularis mēbri. sicˉ pprie manuū. uel pedū. ut contingit his/sicˉ dixit. G/ q pertempus uel locū frigidū/ambulauerit. quoꝝ qdam ī uia qdam domum redeuntes/ mortui sunt. q & congelati: uel algorati. dici possunt. si morbus sit īmaterialis. Materialis uero si fuerit: apoplectici: uel epilentici: uel tremulosi. uel spasmosi: secundum: G. dicentur magis.

De Morbo humido.

Similiter morbus humidus uniuersalis sine materia: ē sicˉ mollificatio ī toto corpoř. cū materia est sicut ydropisis carnosa. Particularis uero ē sicut mollificatio alicuius particularis mēbri. Inueniuntur. n. membra quandoq; adeo mollia. secūdū. G. ꝙ adigito tacta ꝑsui lubricitate teneri nō possunt.

De Morbo sicco.

Similiter ēt dicēdum est de morbo sicco uniuersali; q secundū. G. sicˉ qlibet alius de ꝑdictis/ē talis/aut īparua mutatione. uł īmagna. Sed mutatio parua/ut idem dicit/difficile percipitur. Magna uero facile potest cognosci. ut in mortifi

catis maximę pticulis, est de prehendi. Quoniā membra taliter patientia nimis sicca īueniūtur: q̄i coriū aīalis a sole desiccatuȝ. Et subdit. G. dicens licet raro īueniant. Exēpla morbi sicci uniuersalis sūt sic̄ ptisis. & tabefactio. uel arefactio totius corporis uniuersalis: uel sicut spasmꝰ ex ianitione: uel ethica dicta senectutis. & ppriē ī iuuene. Quoniam īsene, non est egritudo, ut dixit Auer. Particularis est quodlibet pedictorū, respectu alicuius particularis membri. & hęc de morbo. uł morbis īcomplexione, dicta sufficiāt Dicamus nunc de morbo īcompositione.

De Morbo incompositione.

Omnis morbus īcōpositione secunduȝ ꝙ. G. docet ītegni. & secūdo de sanitatis īgenio. & primo de accidenti & morbo. Prima sui ptitione ē quadruplex. secundum ꝙ quattuor sunt, q̄ cōpositionē oīuȝ membrorum, & totius: siꝉ complent. uȝ. Plasma. uł forma: quod Aui. creatura appellat. magnitudo. numerus. & positio. Exquibus quattuor resultant. quattuor morborum genera. Primum in plasmate. uel forma. uel creatura dictum. Secundum in magnitudine. Tertiū in numero. Quartum impositione.

De morbo in plasmate.

Morbꝰ ī plasmate ē qnquplex secūdū ꝙ supra dixiꝰ. qnqȝ eē opera īformatiue uirtut. assimiliarē. uȝ. cōcauare. apire. asperare. lenire. Similiter

omnis morbus ĩplasmate . fit q̃nq; modis. quia .s. aut in figura. aut in cõcauitate. quod & receptaculũ: quãdoq; dicitur: aut in uia. q̃ etiam dicit̃ potus: aut in lenitate: aut ĩasperitate. Auice. uero ponit eos quattuor q: lenitatẽ & asperitatẽ cõplectitur sub uno genere uz. superficie. diuidit. n. eum in figuram. uiam. receptaculum: & superficiem.

De morbo in figura.

Morbus in figura fit duobus modis. secundum lineam .s. & secundũ superficiẽ. Secũdum lineã fit: quum id quod debet esse rectũ: fit obliquũ uel curuũ. quod dupliciter fieri cõtingit: ut manifestat̃ ĩ cruribus. q̃ curuant̃: uel ad partem intrinsecam: & dicunt̃ angusta: uel ad extrinsecaz: & dicuntur spatiosa. hoc aũt fit dupliciter. quia aut naturaliter: aut accidentaliter. Secundũ superficiem etiam fit dupliciter sicut manifestat̃ ĩ pedibus. quorũ concauitas naturalis: aut nimis carne repletur: aut non cõuenienter: ut debet. quare eius naturalis figura corrũpitur: & ad operationes cursus & saltus & stationis seu status: ĩpeditur. Patet aũt & hoc fieri posse dupliciter. naturalit̃ .s. & accidentaliter.

De morbo ĩ cõcauitate uel receptaculo.

Morbus ĩ concauitate ut dicit Ar. est morbus ledens membri capacitatem & continentiam: qui etiam sicut morbus ĩ figura: fit duob9 modis: se

cundum ꝙ ſpatium naturale diminuitur. uel au
fert̃. aut in naturale. de nouo generat̃. Inquorũ
primo prohibetur membrum recipere. uel conti
nere quod debet. uł in ea quantitate qua debet.
ſicut accidit ſtomacho/incontinendo cibuꝫ. aut
pectori. icontinendo aerẽ. qñ alterũ eorũ aliqua
occaſatione. uel ſtringit̃. uł replet̃. uł congluti
natur. In ſecundo fedatur forma membri cui9 ẽt
aliqualiter operatio leditur. ut cõtingit mẽbro
uulnerato poſt ſanationem. in quo remanet con
cauitas neceſſario / ut patet ad ſenſum. De hoc
morbo Aui. dicit quod eius ſunt quatuor ſpẽs.
q: aut talia receptacula fiunt maiora. & dilatan
tur. ſicut teſticulorum dilatatur folliculus. aut
fiunt minora. & cõſtringuntur. ſicut fit minora
tio & conſtrictio ſtomachi. & conſtrictio uentri
culorum cerebri. inepilenſia. aut opilantur & i/
plentur. ſicut opilantur uentriculi cerebri iapo
plexia. aut euacuantur & deſerunt̃. ſicut euacuã
tur uentriculi cordis ſanguine. inſuperfluo gau
dio pernicioſo. aut ipernicioſo timore.

De Morbo in uia uel poro.

Morbus i uia. uel poro. ut dicit Arna. eſt i natu
ralis formatio membri / quãtum admeatum. aut
uiã. ledens imediate naturalẽ deportationẽ & de
lationẽ rei p mẽbrũ. q ẽt ſicut morb9 icõcauita
te fit dupliciter. qa uł eius naturalis tranſitus i
peditur ſiue deſtruit̃. uel i naturalis generat̃. te

i. .i

ſte.G: q dicit ꝙ ſpecies morborũ ĩ forma. ſũt cõ cauitas. & foramina. qb⁹ mẽbꝝ ñ ĩdiget. uľ eorũ ãmiſſio qũ ei ñ ſit neceſſariũ. Sȝ naťalis trãſituſ pororũ. uľ uiaꝝ ĩpediť triplicit: ſecũdũ ꝙ tres ſũt ſpẽs opilatiõis. attẽuatoria. uȝ. coarctatoria &carnoſa. ẽ aũt opilatio. ut dicit. Ar. ĩterruptio meat⁹: aut pori: cauſata a corpoꝛ ĩtercepto. ꝓhi bẽs trãſitũ: uľ ďlatiõeȝ rei neceſſarie p eũdẽ poꝝ. De hoc morbo Aui. dicit ꝙ eius ſũt tres ſpẽs. qꝛ uie uľ pori: aut dilatãť: ſič dilatať ocul⁹. &ſebel &uarices. aut ꝯſtringũť. ſič cõſtrĩgiť oculꝯ &pe ne tratio attrahẽdi aerẽ & meri. aut claudũť. ſič opilatio foraminis uueę. &uenaꝝ epatis &alioꝝ.

De morbo inlenitate & aſperitate.

Quãuis morbus ĩlenitate: ñ ſit ĩď ꝙ morb⁹ ĩaſpi tate. nec ecõuerſo. ſȝ poti⁹ ſe habeãt, ut cõtraria qꝛ unus generať ꝑ deſtructionẽ alterius. uľ unꝯ ſeqť deſtructionẽ naturalitatis alteri⁹. uerbigrã lenitas ꝑter nãlis, q̃ ẽ morbuſ. ſeqť ďſtructioneȝ aſpitatis naturalis q̃ eſt ſanitas. &ecõuerſo. tñ ab auctoribus tractãť ac ſi eẽnt unꝯ morbus. Dixit .n. G. lenitas mẽbroruȝ. & aſpitas. qñ ꝑť ratiõeȝ cõſtituũť: qñqȝ morbos patiunť. ꝟbigrã. mẽbra q̃ naturaliter oportet aſpa eſſe, ſunt lenia & q̃ le nia ďbẽt eẽ aſpa qñqȝ. ſič uidemꝯ ĩgula: q̃ qũ aſpa fuerit: tuſſis generať. & Aui. dixit. egritudines ſupficieꝝ mẽbroꝝ ſũt uel ut ſit lene qď debet eẽ aſperũ, ſič os ſtomachi &ĩteſtina. qũ leniũť. aut ſit aſperũ qď debȝ eẽ lene. ſič trachea arteria. qũ

exasperat̃. đ his plura dicit Arn. q̃ obmitũt̃ gr̃a breuitatis. De morbo ĩnumero.

Inqt. G. ĩnumero ptiu3 qb9 officialia mẽbra cõstituũt̃ duo fiunt morbi. Vn9 si minuat̃. Alius si supgrediatur. quorũ unusqsq3 duplicit̃ silr̃ di uidit̃. Vno qz qđ supgreditur ĩnumero: aut erit siл̃e corpori: sicut si fiat sextus digitus. ul̃ ungu la: ĩ oculis. uel supflua caro ĩnarib9. uel ĩ aliqb9 cõcauis mẽbris. & horũ. unus ẽ morb9 sicut un gula. qũ p̃sui magnitudine quoddã oculi spatiũ p̃occupat: ut pupillã cohopiat: atq3 uisu3 fieri p hibeat. Alius ꝓo morbi ẽ cã. sicut supflua caro nascẽs ĩ cõcauitate & eã cõglutinãs. & opilans. Aui. dixit egritudiẽs numeri aut sunt exgenere augm̃ti. aut exgenere diminutiõis. ex genere au gm̃ti. aut nãliter. sicut dẽs additus: uel digitus ẽt addit9: aut ñ naturalit̃: sic glãdula. aut lapis Silr̃ exgenere diminutiõis secũdũ ip3: aut dimi nutio ẽ naturalis. sicut qũ alicui ñ creat̃ digit9: aut ñ nãlis sicut qũ alicui abscĩdit̃ digit9. Arn. plura dicit & plura pticularia exẽpla ponit. S3 Epithomati nostro sufficiãt. G: &. Aui. supius dicta. De morbo inmagnitudine.

Dicit. G. denumero tractaui restat demagnitu dinc sumer̃ exordiũ. dico ergo ꝙ si forma cui9q3 mẽbri naturaliter se habeat. Magnitudo tñ eius adeo sit corrupta ꝙ peream actio corrumpatur. accidens illud erit morbus illius mẽbri. ucrbi gratia lingua aliquãdo: in initio plasmatis adeo

magnificatũr/ꝙ nõ poteſt capi ab ore. & aliquã do ad eo fit parua ꝙ nõ poteſt ad oẽs partes extẽ di. Sed ſi corpora iam ſint pfecta nõ multũ ſunt magnitudinis ſuſceptiua. Paruitas aũt fit in eis plurimũ. q morbus a qbuſdã cibi uocatur abla/ tio. ab aliis uero cõſũmatio membri. Maguitu/ do uero eſt ſicut ſuperflua caro naſcens in uulne ribus. & priapiſmus. Et ſubdit. G. dicens nicho macus ſamarie exiſtens: ad eo in toto corpore ex titit augumtatus ꝙ moueri nõ poterat. Eu3 aũt ſclimoṣ. uł ſelimos. curauit ſanitatiq3 reſtituit. Dixit quoq3. G. ĩquodam tempore uidi lingua3 nimis magnificatam extitiſſe/nõ tñ cũ dolore uł apoſtemate/neq3 ẽt ſenſu3 ãmiſit. Solũmodo.n. magnificata fuerat nulla ſubſtãita ipſi⁹ nocita. &dico ego linguã magnificatam uidi. uni ciuiũ ex nobilibus q Florentię erant/cuius loquela ue hemẽter ĩpedita fuit. q & forte ob malam cura3: breui interiit. Sed. G. dicit/idem cõtingere ĩte/ ſticulis. quãdoq3 ĩutriſq3. & quãdoq3 ĩuno. Simi liter dicit ĩ mamillis. & ĩ oculis. qum caro extra natura/in eorum angulo naſcit̃. in quo ſi maior q̃3 oporteat/fuerit/uocabit̃ cligatis. ſi uero mi nor fuerit/Zeus dicetur Aui. dixit/egritudinũ quantitatis due ſunt ſpecies. q3 aut ſunt ex gene re augmenti/ſicut elephãtia: & magnitudo uir/ ge. & eſt egritudo q̃ uocatur therſinus. aut ſicut accidit cuidam homini q uocabatur Nichoma/

cie, eius oia membra adeo creuerũt, ꝙ se mouere nõ potuit. aut sunt ex genere diminutiõis, sicut siccitas lingue. & pupille. aut ptisis.

De Morbo in situ.

Inqt. G. ĩpositiõe naturali sũt morbi. aut ĩcõpositiõe, aut ĩcõiũctiõe. ĩcõpositiõe ꝟo, sic si cõcatenatio torqtur. uel sicut ĩ hernia, ĩq̃ ĩtestina & zirbũ iosẽu3 descẽdũt. ĩ cõiunctiõe ꝟo sicut ligamẽtũ si ĩ aliquo loco molliaṫ. uel extendaṫ. uel ĩcidaṫ. & motus cõcatenatiõis phoc ꝓhibeatur. Huic ẽt generi subdit G. supponiṫ ligamẽtu3, si extra tẽpamentũ fuerit ĩ uirga. uel ĩ lingua. Vnde lingua ñ bñ loq nec bñ masticare poterit. uirga ꝟo nõ directe, & ĩlõgu3 spatiũ, spma iaceṫ ualebit. qm̃ foramẽ tortuosũ erit. Itẽ ĩqt quoq3 G. huic generi supponitur solidatio si non ₰m cursu3 nature exiterit. sic cõtingit in labiis ꝓp uulnus clausis. & ĩ palpebris & digitis. & ano. & ceteris sĩlib9. Aui. dixit Egritudines situs secũdũ G. dicte ꝑ loco & ꝓsocietate sũt q̃ttuor. s. exit9 mẽbri a iunctura sua. aut ita ut a suo moueaṫ situ, ita ꝙ nõ egrediatur: sicut scissura, q̃ cõpatur intestinis. aut moueaṫ subito motu in eo, nõ ₰m cursu3 naturalẽ. neq3 uoluntariũ, sicut tremor. aut in suo figaṫ loco. & nõ moueaṫ ab ipso. quẽadmodu3 accidit ei cui iuncture ĩegritudine podagre ĩdurãtur. Et iteꝝ dixit Aui. Egritudiẽs societatis oẽ3 colligunt dispositione3 quã habet mẽbꝝ cõparatione sua ad aliud qđ sibi uicinum

existit. siue ei apropinquet. siue ab eo elongetur non secundum cursum naturalem. Et est duarũ specierum. Vna est ut accidat ei prohibitio motꝰ sui ad ipsum: aut ut duriter sit postquaꝫ possibile erit. sicut digitus quum sibi tangere uicinũ prohibetur: aut cũ accidit ei: ut ab eo moueri ꝓhibeat̃. aut ut sepetur ab eo posq̃ erat possibile. aut fit difficile sic̃ palpebre laxatio: & laxatio iũcturaꝝ ĩ paralisi. & durities apiẽdi manum. & apiẽdi oculũ. Ar. de his mẽbris clariora dicit. & adlegẽdũ pulcriora: sꝫ ea nõ addã ne nimis ꝓlongeꝫ. Ista tñ magis mihi assũmere libuit: pp horũ duoꝝ uirorũ auctoritatẽ: sꝫ iã ista sufficiãt. dicamꝰ đ morbo cõmuni, q dicit̃ solutio cõtinuitatis

De morbo comuni. seu đ solutiõe cõtinuitatis.

De morbo ergo cõmuni, seu de morbo solutiõis cõtinuitatis: sic̃ de ꝑdictis, dico ipꝫ eẽ multiplicem. prime tñ eius differẽtie: sunt due. ſm ꝙ oĩs talis morbus cadit ĩ duobus mẽbroꝝ generibus cõsimilibꝰ. uꝫ. & organicis. Incõsiliꝰ iteꝝ multipliciter. ſm ꝙ multa sunt membra cõsimilia. q̃ solui possunt, quoruꝫ supra mentionẽ fecimus. & hic aliq̃liter replicabimꝰ: Ea aũt sunt hec. uꝫ. cutis, quã dixiꝰ oĩbus mẽbris esse magis tẽperatã, & addimꝰ hic. ꝙ est respcũ oĩuꝫ aliorũ. sicut metrum. & mẽsura. ĩcõpatione cuiꝰ, reliqua oĩa dicuntur calã: uel frã. sicca: uł humida. Post cutim, caro, ut spectat ad ꝑsentẽ speculationẽ. post os. post cartilago. post musculus. post alia. quę

dicentur p ordinem ifra. Vnde dico q̄ si solutio continuitatis acciderit cuti tunc aut ipsa seperatur a carne. aut non sepatur. sed scinditur tota. & uulneratur absq; de perditione substantie. & si seperat̃ dicitur excoriatio. si non sepatur: tũc aut ipsa est insuperficie/& dicitur taraxatio. aut est improfundo. & dicitur scarificatio. Si uero solutio cõtinuitatis acciderit in carne: uel ĩ substantia carnosa alicuius membri. tunc aut est recens: & dicitur plaga. aut est antiqua: & dicitur ulcus. & tunc aut illud ulc⁹: est oblongum: strictum: & concauum: & dicitur fistula. aut est latum. & patulum/circumiacẽtes partes corrodẽs & appellatur lupus. q̄ si habuerit figurã fedam & ramos tortuosos/appellabitur cancer. Verũ si talis cõtinuitatis solutio fuerit ĩ osse/dicit̃ fractura q̃ postea secundũ diuersitates in ea cadentes diuersimode nominatur. Quoniam si solum findatur/ut accidit craneo/nominatur rimula: uel fissura. Precipue si sit parua. Si uero ita frangatur q̄ multa frusta: uel petia inde remoueantur/dicitur cõminutio. Si uero frusta: uel petia nõ separentur: tunc aut latera fracture sunt equalia undiq;. & eq̄lis dicitur: aut sunt inequalia. admodum serre. habentis dentes. & serralis uocatur. siue dentata. Si uero talis continuitatis solutio fuerit in cartillagine. tunc fit illud tripliciter. quia aut secundum longũ. aut s̃m latum. aut s̃m profundum. Et qualiterqunq; fiat

secundū Ar. nō sunt ei ĩposita: alia noīa: nisi qꝛ dicitur ꝙ ei accidit corrosio sicut carni. & fixura sicut ossi. Si aūt p̄dicta continuitatis solutio acciderit musculo: uel lacerto/ dicit Ar. ꝙ tunc ei cōueniunt oēs differentie q̄ cōueniunt carni: & una plus/ q̄ ꝑprie uocatur attritio. & est/ quū lacert9: & maxime caput eius: ĩcurrit p̄ƚres par uas indistinguibiles lesiones. Aui. dixit. Pleꝛꝙ; accidit solutio ĩꝑtibus musculi: q̄ si in extremitate eius ceciderit. Vocatur Attritio. siue cadat ĩ neruo. siue incorda. & si secūdū latitudinē musculi ꝑueniat: uocatur separatio. & si acciderit secūdū longitudinē & fuerit ei9 numerus ꝑu9: & fuerit eius cōcauitas magna uocat᷑ āplificatio. & si fuerit ꝑtes eius multe: & dilatet᷑ & cōcauet᷑: uocat᷑ attritio. & dissolutio. & ē qū dicitur dissolutio & attritio & liq̄factio: oē qđ medio musculi accidit. quōq̄ūq; cōtingat. Si ꝟo p̄dicta cōtinuitatis solutio acciderit neruis. & cordis. tunc est multiplex. qꝛ aut ĩdistinguibilis. & appellat᷑ cōtusio. aut distinguibilis: & tūc ē duplex. qꝛ aut secūdū lōgū: & dicit᷑ fixura. aut secūdū latuꝫ. & dicitur incisio. Si ꝟo fuerit tm̄ una & ꝑua: nec secūdū lōgū tēdēs: nec secūdū latū. tc̄ dicit᷑ pūctura. Si ꝟo talis solutio fiat ĩ uenis & arteriis. aut fit siƚr secūduꝫ lōgū & dicit᷑ scissio. aut ſm̄ latuꝫ & dicitur ĩcisio. Si uero aꝑitur ſm̄ formā orificii dicitur aꝑtio. uƚ ꝑforatio. q̄ qum accidit arteriis soluꝫ: appellatur a q̄busdā mater sāguinis. Aui.

dicit q̄ si acciderit arteriis solutio: &non clausa fuerit: &exea, sanguinis receptaculuz, qđ eã circundat exierit donec receptaculũ illud ĩpleatur & qũ p̃mit̃, ad arteriã reuertit̃, mat̃ sãguinis uocabit̃. Et subdit Aui. dicẽs: alii homines oẽm sãguis egressionẽ ab arteriis, matrez sanguinis uocant. Et subdit iterũ dicens eẽ sciẽduz q̄ ñ omne mẽbrũ tollerat dissolutionẽ in partes. Cor. n. ut dicit non tollerat. q: ei prius accidit mors. Et dicit iterũ q̄ qũ accidunt solutio 9tinuitatis. & ulceratio. & his silĩa. mẽbris bone 9plexionis: cito sanãtur. Qũ uero accidũt mẽbris male cõplexionis: tc̃ lõgo tẽpore resistũt. Quãto ergo plus qũ incorporib9 cõtingũt eorũ q patiũtur idropisim, aut cõstrictiõis malitiã: aut leprã. Dicit ẽt Aui. q̄ si acciderit continuitatis solutio: diafragmatibus: & aliis pãniculs: q̄ tũc uocat̃ ruptura. &alia q̃dã dicit Aui. huic capitulo cõgruẽtia q̃ grã breuitatis obmicto: finẽ ĩponẽs huic materie: qũ desolutiõe accidẽte membris simplicibus satis dixerim..

Quod de solutione accidente membris organicis: non sit facienda mentio.

Et de ea q̃ accidit mẽbris organicis ñ sit alia facienda mẽtio. qũ oĩs talis sit penitus in curabilis: ut notũ ẽ oĩb9. Notũ ẽ. n. q̄ si abscindat̃ alicui lingua: uel nasus: uel pes: uel man9: uel aliqđ silẽ. sic q̄ mẽbrũ: a mẽbro: uel corpore: remoueat̃. illud nõ est p̄ artez: nec p̄ naturaz: recupabile: uel

regeñerabile: nisi qs uellet forte dicer̃: q̈ aliqb⁹ nasus abscisus reformat̃ p̃ iđustriam artificis. & bñficiũ nature. abscindẽdo: uз. carnẽ abrachio. uł coxa. & spectãdo p̃ spatiũ. xxxx. dierꝝ. uel circa. ut uidem⁹ fieri aliq̃ndo. Ad qđ respondem⁹ id esse. q̃ndã palliationẽ. nõ uerã curã. & potius resarcitionẽ: q̃ nouã generationẽ esse dicendaз. G. tñ secũdo de accidenti & morbo uidetur uelle q̈ ẽt ĩ mẽbris cõpositis solutio facta a Medico cõsideret̃. Dicit. n. posq̃ de morbis ĩ cõpositiõe ẽmonẽ fecit sic. Restat ut de q̃nto genere dispu- temus. i. separationẽ iuncture. siue fiat ĩ siłib⁹. siue incõpositis. Verum tñ siquis consideret q̃ ipse postea dixit, uidebit eũ, abhis q̃ dixim⁹, nõ diuersa sentire. nisi q̈ inueniet illũ dicere q̈ passiões q̃ dicũt̃ enosomata sũt cõposite. ptinẽtes p̃prie mẽbris cõpositis. Sз iã ista sufficiãt đ morbo simplici. ẽm omẽз suũ gen⁹ dicam⁹ de cõposito.

De morbo composito.

De morbo ergo cõposito dicturi. dicimus, sicut đaliis dixi⁹, ipз esse multiplicẽ. sic multiplex ẽ cõpositio: q̃ de illis fieri potest. Est aũt oĩs talis ⁹positio septupla. Cõponit̃. n. cõsimilis cũ ⁹siłi officialis cũ officiali. cõmunis cũ cõmuni. consimilis cũ officiali. cõsiłis cũ cõmuni. officialis cũ cõmuni. & ultimo cõsiłis cũ cõmuni & officiali. Est sũt septẽ generales cõpositioẽs, q̃rũ ultima ẽ illa q̃ iter alias amedicis, sub nomine apãtis cõsideratur.

De Materia apostematum.

Quorum apostematū aliqd dicit fieri ex sanguine: qd flegmō appellat. & ē sm. G. illud cui tumor rubor. dolor calor. & pulsus tactui resistēs: ē. aliud ex colera & dicit erisipila. aliud ex flegmate & appellat zimia: uel undimia. aliud ex melāco lia qd appellat sclirios: uel cancer: aliud ex aquo sitate: & appellat ytropisis: aut hernia aquosa. aliud ex uentositate, & appellatur cacesia: uel in flatio. Qd si apā factū fuerit a duob9 humorib9 uno alteri pdominante. tunc appellatur nomine utriusq3. pdnātis nomine ppolito. Vnde si fiet apā ex sanguine & colra, p dominet aūt sanguis: appellat flegmō erisipilades: q si fiat ex iisdem: predominante colera: dicetur erisipila flegmoni des. & similiter de aliis itelligat: quis non sint omnibus propria & specialia iposita nomina. di cit: G. q apā ex erisipila & flegmonide cōpositū appellat buchinō. idē quoq3 secūdo de accidēti & morbo: multos morbos compositos ponit: & multas siliter compositiōes docet. ostēdit quoq3 & uiā: q dicit siqs fuerit imitat9: de oī morborū cōpositiōe tractar poterit. pp q dicit detminatū eaꝝ numeꝝ explicare se nolle. dicit ergo sic. Ego nō dicā ihoc libro quot sūt: supple morbi cōposi ti. qm subdit. siqs morbos siplicit itēdit: quot sūt & quomō cōponunt uniūsalit. poterit scire quot sūt cōpositi. & quomō cōponunt pticula riter. Qm tñ uidet & illi hec materia ad itelligē dū difficilis. ppea subdidit: dicens. q hāc pticulā

semel tm̃ legerit, nihil ei ꝓderit. Siqs ꝟo pluri bus uicib9 eã legerit, poterit utiq; eã ꝑpendere. Hec. G. sed his iã missis: dicamus deaccidẽtib9

De accidente. uel accidentibus morbi.

De accidẽtibus morbi dictur9 dico pri9 accidẽs secũdũ G. eẽ qcqd extra naturã corpori accidit. Idq; tripliciter diuidi. Qm̃ alia, secundũ eundẽ dicuntur q̃lia corporis: alia actioni repugnãtia. alia subseq̃ntia. Quoꝝ alia sunt corp9 minuẽtia nimis. . uel ultime. alia sonitus. q fiunt ĩtra cor pus &cetera q̃ ĩcorpore sentiũt: Et subdit ẽt. G. qđ nos quoq; dici9. Incipiam9 anocumẽto actio nis. Di co ergo actionẽ duobus mõis generaliter diuidi. Alia. n. est animę. Alia naturę. pp ꝙ pri mã actionem dicimus animatã. secundã, natura lẽ. Aiataꝫ aũt dicim9 esse triplicem. sensitiuã, . s. motiuã. & regitiuam. sensitiuã ꝟo duplicẽ. secundum. s. ꝙ una est actio sensus coũis. alia sẽ suum particularium. Actio sensus comunis. ẜm. . G. est sompnus. uel stupor. & eius opositum ꝙ est uigilia. Sensuum perticularium actões sunt pl̃es. secunduꝫ ꝙ pl̃es sũt sensus. sꝫ illarũ iteruꝫ alia ẽ coũis oibus sẽsib9. alia ẽ ꝓpria singulorũ. comunis oibus dicit. G. ẽ dolor. & passio ei op, posita, q̃ est delitia. deqbus dicemus. sed pri9 di camus de sompno & uigilia. q̃ sunt actiones pri mi sensus. ut diximus.

De Actione lesa sensus comunis. quę est sompnus. & ei9 opposito quod ẽ uigilia

In Actione sensus comunis q̃ ē somṗn9 secūdū G. cōtingit lesionem fieri dupliciter. secūdum .s. ꝙ sompn9 aut abscindit. aut male fit. Id aūt ꝙ male fit secundum eundē. iterū fit dupliciter quia aut defecte. aut corrupte. Abscinditur autez snmpn9 minuitur. & corrupte fit. in multis multipliciter. propter uarias & diuersas causas īter quas cogitationes & sollicitudines: & heroica dicta passio non mediocrem habent locum. plurimuz aūt cōtingit īfebribus maxime arsiuis ut causonidbet. & synecis. & ī aliis oibus multum exiccātibus. maxime cerebri humiditates. quę secundum ꝙ sunt magis & minus putentes. taz ī se: q̃ merito subiecti. q̃ tēporis anni. q̃z aliorum particularium: magis & minus īprimūt ip̄z abscindētes: uel minuentes. uel corrūpētes. quorum nulli tn̄ īpositū est ꝓpriū nomē. Si ł̄e huic quod dictum est de sompno: dicēdum est deuigilia. quę cōtingit abscindi. minui. & corrumpi. similimodo per cōtrarias causas modo contrario occurrentes & alterantes. ut patet in sub eticis. litargicis. stupidis grauiter dormientibus. & similib9. ꝑter naturaliter humectatis: uel ī meatibus cerebri. & eius uentriculis: ꝑꝑ aliquam causam: materiał̄r opilatis. sicut īparticularibus. magis ē uidere. sufficiāt ergo ista ꝑ nūc. & dicam9 de actione lesa sensuū particulariū. & pri9 đ actione omnib9 sensib9 coūis. quasi diuisione

superius dixímus esse dolorem.

De dolore.

De dolore ergo dicimus de mẽte. G. ꝑut colligi potest ex eius dictis: tertio de accidẽti & morbo. ipz eẽ actionẽ sensitiuaz corupte lesaz oibꝰ sen sibꝰ coũez. pricipalius tñ & ꝓpriꝰ i sensuz tactꝰ iprimẽtẽ. Delitia ꝟo ẽ eius oppositũ. q̃ quis ipri mat isensũ. ipso existẽte in naturali dispositione manifestius tñ ieũdẽ iprimit, duz adispoẽ i nãli ad nãlez subito redit. Si. n. redit paulatiz. aut ñ sentit. aut sẽtit minꝰ. Ver̃ ꝙ sit dolor, actio le sa sẽsitiua coũis oibꝰ sẽsibꝰ, ut dixi, manifestat ꝑ ea q̃ eodẽ tertio de accidẽti. idẽ. G. dicit. & ut ipse met refert, dixerũt añ illũ: Ipp. & Pla. dicit. G. lo. alle. tã ꝓpria, q̃ p̃dictorũ. Ippo. & Pla. auctoritate. q̃zlibz sensuz, ex ꝓpriis sibi cõtrariis causis dolorẽ pati. ũde uisuz pati dicit ex tenebr is. tãq̃ sibi cõtrariis. & multo magis explẽdidissi mo lumine, tãq̃ uisiuũ spiritũ nis dissoluentez. Audituz pati dicit ex magna & aspa uoce atq; ue loci. Gustũ. ex amaro. & acetoso. põtico atq; acu to. Odoratũ ex fumis & uaporibus salientibus: a p̃dictis saporibus. uel ab aliis uaporalibꝰ eleua tis. Tactũ ex q̃qunq; q̃litate tangibili. cũ exces su subito occurẽte, & uelociter iprimẽte. Per quo ruz cõtraria dicunt p̃dicti auctores in p̃dictis sen sibus, fieri uel cãri delitiaz. Naz secũdũ. G. q ẽt dicit id auctoritate Pla.. in timeo, color uenetus

.i.azurus : ut dicit texus: & liuidus: uisum cõ- fortat. Vox lenis & tarda cõfortat auditum. Sa por dulcis & unctuosus, cõfortat gustum. Fumi & uapores delectabiles & aromatici confortant odoratum. Tangibilia lenia mollia & suauia cõ fortant tactum. Ex qbus dictis patet dolorez, & eius cõtrariuz, delitiã. accidens eẽ uirtutis sen sitiue cõis. ut dicebamus. Verum ubi de dolo re dicere incepimus, qa est res sepe iactu pratico occurrens, cuius bñ esse i forãtuz medicũ decet. Ideo ut Iuuenes, qb9 arbitror hũc libellũ futu rum utilem, pp ei9 ordinem. & breuitatem: ali- quaz de eo notitiam habeant, priusq̃ ad medicã dũ accedant: ideo de eo aliq̃ ad huc dicere uolo: & ut fides dictis adhibeatur, non ex proprio di cam, quod dicam. Sed ex dictis alioruz, maxime pbatorũ: ut hacten9 quoq3 feci. Sũmam igit̃ ab Aui. capitulũ totum ex secũda primi uniꝟsaliũ suorum, & hic adducaz. ubi ipse doloris. xv. assi gnat genera. & unius cuiusq3: ppriam affert cau sam. Dicã igitur propria eius uerba inmediate. ubi prius dixero ꝙ ẽt loco alle. dicit. G. s. ꝙ l3 ita sit, ut diximus. ꝙ dolor sit oib9 sẽsib9 cõis. magnus tñ dolor, nõ fit nisi isensu tactus. sicut fieri uidemus. ut idem quoq3 dicit, in apãte au- rium. Sed iam uenimus ad Aui.

Verba Aui. de. xv. generibus doloris.

Dixit Aui. Dolorũ genera q̃ nomina habent sũt hec. pruriti9. aspati9. pũgiti9. cõpssi9. extensi9

concussiu9.frangitiu9.laxatiu9.pforati9. acualis.stupefactiu9.pulsati9.grauati9.fatigati9 & mordicati9.& subdit Auic. ista qdem sunt .xv. genera. post hoc inmediate omnium eorum causam assignãs dicit.,

De causis cui9q; generis doloꝝ nominatoꝝ.

Dixit ergo Aui. Causa pruritiui doloris est humor acris acut9 aut salsus. & doloris asperatiui cã: est humor asper. & cã doloris pungitiui est humor q panniculũ extendit ĩ latitudine. sicut eius separans cõtinuitatez. & est quũ insensu nõ est equalis. aut ppterea ꝙ illi9 super qđ extenditur panniculus aut illius ex eo quod inuestituz est: partes induritie & lenitate nõ sunt similes. sic furcula & panniculo q super costas est inuestitus. qũ ipsa ĩpleuresi ad superiorẽ ei9 trahit ptẽ aut nõ sunt ipsi9 partes in suo motu similes. sic diafragma illi panniculo: aut ppea ꝙ partes corporis. membri nõ similantur. aut ppter naturã. aut propter nocumentũ quod accidit alicui suarum partium: & non alijs. extensiui doloris cã est: uẽtositas: aut humor q neruũ: aut musculuz extendit. ac si ipsum ad suas trahat extremeritates. & doloris quidem compressiui cã est: materia q̃ membro suum coangustat locum. aut uẽtositas: q̃ ipsum coangustat: & fit quasi desuper cõprimeretur & cõtunderetur. Sed cã corrosiui doloris: est materia q̃ inter suum musculum & suũ

panniculuȝ resoluitur, & pāniculū extendit. & continuitatem soluit. quę inter panniculum existit & mēbrum. & cā doloris frangitiui est materia aut uentositas: q̄ interponitur media īter os: & pāniculū q tegit ipsū. aut frigus quod illū pāniculū fortiter stringit. Causa uero doloris laxatiui est materia quę carnem musculi extēdit. & nō ipsius cordā. & hic qđ neqȝ uocat⁹ est laxati⁹ nisi ꝓpterea ꝙ musculus neruo latior existit & pāniculo. Et perforatiui doloris causa est: materia grossa aut uētositas que retinetur inter tunicas membri duri & grossi. sicut ītestini colon. q̄ īcessanter ipsum rūpit. & ī ipȝ penetrat stimulādo. ac si terebello perforaretur. Acualis autem doloris causa. ē ipsa eadē materia in huiusmodi membro: sed est retēta ī hora qua rumpit. Et stupefactiui doloris causa est: aut fortis frigoris cōplexio. aut poroꝶ penetrationis spiritus sensibilis. q ad mēbꝶ uenit clausura cū ligatura. aut receptaculoꝶ repletio. causa ṽo doloris pulsatiui est. apā calidū & nō frigidum. Frigidū. n. quocunqȝ mō fuerit. siue. sit durū siue sit molle. dolorē nō efficit. nisi ī calidum cōuertatur. Neqȝ ēt dolor pulsatiuus exapostemate calido accidit nisi hoc modo. s. quū apā contigerit & membrum quod est ei uicinum fuerit sentiens. circa quod existunt arterie q̄ semper pulsant. Quȝ. n. mem

k i.

bruȝ sanũ fuerit. arterie motus nõ sentietur. pp ipsius profunditatem. sed qũ ĩfirmatur & apostematur eius pulsatio dolorẽ efficit. & doloris qdẽ grauatiui causa est apã ĩ membro non sensibili: sicut ĩ pulmone. rene. & splene. illud. n. apã sua grauitate trahitur inferius. & membruȝ ĩferi9 trahitur per sensibilem fasciã ip̃ȝ circundanteȝ. & suspensorium a quo oritur fascia. & fascia quidem & suspensorium sentiunt quando inferius trahitur: aut apã in membro sensibili: cui9 sensum ipsa egritudo iaȝ destruxit. sicut Cancer in ore stomachi cuius ponderositas sentitur. nũc tamen dolorem efficit, propterea q ipse sensum destruxit. Fatigatiui autem doloris causa est: aut labor. & uocatur labor iste fatigatio laboriosa. aut humor extendens. & uocatur quod accidit ex eo fatigatio extensiua. aut uentositas. & uocatur illud quod accidit ex ea fatigatio inflatiua. aut humor mordicans & uocatur illud quod accidit ex eo fatigatio ulcerosa. Et ex eis quidem proueniunt compositiones quemadmodum eas in locis suis declarauimus. qui sunt eis proprii. Et ex summa compositionum est fricatio que apostemosa uocatur. q̃ est composita: ex extensiua & ulcerosa. Et mordicatiuus dolor est ex humore qui qualitatem habet acutam. Hec dicit Auicena de doloribus, que transumptiue hic adduximus. quoniam accidentaliter dolo-

re: in his/que Galeni memoriam fecerimus. nūc uero ad propositum iam redimus.

De actione lesa qnq; sensuū pticulariū

Et qum de actione lesa uirtutis animalis dicere sim aggressus. dixerimq; de actione sensus cōmunis. uel primi sensus: que est somnus. & cū eo de uigilia. & de actione cōmuni. omnibus particularibus que est dolor. dicendū restat nunc de singula actione lesa singulorum pticulariū sensuū q/ut prediximus/sunt quinq;. s. uisus. audit9. gustus. odoratus. & tactus. quorum mentionē fecimus. & quorum actiones ēt sunt. v. u3. uisiua. auditiua. olfactiua. gustatiua. tactiua. quelibet quarum secundū. G. potest ledi tripliciter. s. ablate. defecte. & corrupte. qbusdā quarum sunt iposita propria nomina. qbusdā uero non. Dicamus ergo de singulis. incipientes auisiua. quā dicimus ledi uel ablate. uł defecte/ut dixit G. seu diminute/ut dixit Arn. uel corrupte/ut dicit uterq;. Vnde si lediť talis actio ablate dicitur cecitas. si diminute: dicitur uisus debilitas. si corrupte diciť uisus obscuritas: & est ut dicit G. ut in certa res appareat. Similiter si ledatur actio auditiua ablate. dicitur surditas. si diminute. dicitur auditus debilis: uel obtusus. si corrupte/secundum. G. dicitur falsum audire. ut accidit his quib9 uidetur semper audire sibilos

& tinnitus. quãuis illi non sint presentes. sicut accidit Theophilo medico. de quo dicemus. gustatiua uero & olfactiua actio: siue sit abscisa, ut dicit. G. siue defecta, siue corrupta nõ habet ꝓpria nomina. nisi quia dicit Galenus ꝙ gustatiua: aut non sentit saporem: aut male sentit: aut sentit horribile. & iterum dicit ꝙ eius male sentire. est sicut obscurus uisus. & grauis auditus. horribile sentire: est sicut false imaginationes uisus. & falsi auditus. Et simile dicenduꝫ est de olfactiua. de tactiua quoqꝫ dicit Gale. ꝙ eiuꝰ nocumentum est in toto corpore quamuis non habeat proprium nomen tamen est simile superioribus. quia aut non sentit quod debet sentire: aut male sentit. & male sentire duobus est modis. quia aut debiliter sentit: aut pessime sentit. Pessime sentire est quod spectat addolorem de quo satis diximus. quare hec mictamus. & de actione lesa dicamus. & proprie secundum ꝙ de ea locutus est. G.

De actione motiua lesa.

Dixit Gale. primũ accides ꝙ motui cõtigit. aut erit eius ablatio: aut duritia. Duritia erit: aut parua: aut mala. & dicit iterum parua duritia: est sicut ob dormitatio. mala: sicut tremor. spasmus. & titillatio. Ablatio est sicut taciturnitas Quibus ex uerbis patet accionem motiuam: tri

bus modis / ut sensitiuam / posse ledi. Vnusquisq; autem modus iteruz dupliciter / uniuersaliter.s.& particulariter. Vniuersaliter ut in apoplesia.& epilensia.particulariter / ut indormitatione.& dentium stridore.Est autem apoplesia / uniūsalis mollitia toti9 corporis.cū prohibitione regitiue uirtutis. sicut epilensia / est spasmus uniuersalis / cū prohibitione regitiue actionis. ut dicit Gale.mollities autem totius est idez ꝙ taciturnitas. ob dormitatio est idez ꝙ parua mollities.Exquibus patet / ut dicebam9. tam mollitiam / q̃ spasmum esse duplicem. uniuersalem.s.& particularem.de uniuersali diximus.dicamus nunc de particulari. de quo sunt multa exempla dicit eniz Gale.ꝙ mollitia istrumenti hanelitus uocatur ablatio hanelitus. & mollitia istrumenti uocis / uocat̃ ablatio uocis. mollities autem lingue.dicit Gale.propriuz nomen non habet. per eam tamen / subdit / sermo aufertur.Sermo autez / dicit / est uolūtaria actio quare dico ego / dici potest sermonis ablatio.Similiter quoq; adhoc exemplum. mollitia istrumēti urine / qū urina inuoluotarie egreditur nō autem quum retinetur. & mollitia istrumenti egōnis / qū ēt egredit̃ iuoluntarie / secunduz.G. potest reduci ad hanc speciem accidentis.s.particularis lesionis actionis uoluntarie mobilis.

Notanter autez dixi. quuz egreditur. non quuz retinetur. quoniam retentio non ad uoluntariã secundum Galenũ sed ad naturalem spectat actionez. Dicit enim Gale. quidam arbitrantur stranguiriaz nomen comune cuz hanelitus ablatione habere. Sed ego dico stranguiriaz nõ esse ablationem actionis uoluntarie sed naturalis. quia ablatio actionis uoluntarie non fit nisi qũ urina ĩuoluntarie egreditur. Eodem modo subdit: intelligenda est egestio. nã si nõ egrediatur: accidens est & nocumentuz in naturali actione. Si autem inuoluntarie egreditur nocumentuz est in actione uoluntaria. Instridore quoq; inuoluntaria actio est in maxillis &. ĩ reuersione palpebrarum & stabilitate earum actio est ĩ lacertis oculorum. Et sũt omnes iste: species spasmi particularis. sicut etiam spermate ĩuoluntarie exeunte spasmus est ĩ illis locis. & subdit Gale. quidaz arbitrãtur singultũ similiter eẽ. dicit quoq; Gale. ꝙ duplex retractio aeris cũ hanelitu: spasmus est ĩ lacertis eum facientibus. Similiter si bis emittatur. spasmuserit inlacertis quibus efficitur. quaz speciem Ippo. offensionem hanelitus uocat. Plura alia quoq; dicit Gale. ad hanc materiam spectantia. & pulchra & scitu digna. quę nosse qui uult ad eius libros recurrat. Presertiz

ubi tractat de motibus lacertorum. & de motibus liquidis. & de uirtutibus naturalibus. & de accidenti & morbo. Quod autem nobis uidetur adhuc abeo ultra predicta assumere: est quod huiusmodi motus non sunt omnes omnino simplices idest ad unam tantum uirtutem spectantes. sed compositi. spectantes ad plures. propter quod magis necessarium est. qui eos recte scire cupit. ad predictos currere libros. Nos autem ad manifestandum quod diximus esse uerum. id solum ad huc dicemus quod quinto de morbo & accidenti ab eodem Galeno assumpsimus. dixit enim Galenus: Motus autem sensibilis quoniam cum uoluntario motu est conmunis oportet communiter a me. & uniuersaliter dicatur. Dico ergo nocumentum uoluntarie actionis mollitiem esse. spasmum. tremorem. & maniam. Quorum unum quodque diuersitas habet denotatiões. & cetera. & in fine quarti plures tales motus enumerat dicens. Spasmus. Tremor. Titillatio. & Rigor. Singultus quoque. Tussis. & Eructatio. Sternutatio. & Spandidatio. Alices. seu oscitatio & dentium congelatio. Omnia uni generi malo motui supponuntur. & subdit. diuersa tamen sunt adinuicem. Sed diuersitas prima est. quia quedam fiunt a

natura quum ab eis coacte . ut pote nocitiuis. moueatur. quedã sequunt morbos. inqbus nihil adiutorii natura prestat . Non nulla uero adutraq; se habent . & subdit iterum Galen9 ad declarandum se ipsum quia dixit q̃ hec fiunt a natura . nequis forte deciperetur in assumptione huius nominis nature quum multiplex sit. & equiuocum. & propterea dixit. quum dico naturam. Intentio mea est in omnibus uirtutibus corpus gubernantibus. & hec de istis sufficiant. Verum quuz sic incidẽtaliter de nanura mentionem fecerimus. dixerimusq;: eius nomen multiplex esse: & equiuocum. ratio exigit. ut quid ipsa sit & quottuplex . manifestemus . ut hoc quod pulchrum est. & scitu nescessarium. operi nostro non desit.

De natura & de otto modis eius.

Naturam multipliciter apud Medicos summi: seu ab illis multis modis dici: palam est . Similiter & mulras. ipsa. recipere diffinitiones. nec una tantum esse contentam. Non enim id quod multiplex est. & diuersum . una solum diffinitione potest esse contentum . ut patet in philophia. nisi esset diffinitio multum longa . exdiuersis generibus & differentiis sumpta . sed patet q̃ tunc non esset una. otto autem modis na

turam apud medicos dici palam inuenio. Vnō modo dicitur natura complexio. alio modo compositio. Tertio modo continuitas. quę etiam dicitur natura cōmunis. non ob aliud nisi quia cōmunis est complexioni. & compositioni. quarum quelibet dicitur perse natura & particularis. Quarto modo dicitur natura aggregatum ex omnibus istis: quod est sanitas. & hec est illa natura. quam principaliter considerat Medicus pro cuius conseruatione. & reductione. omnia contemplatur. & facit. & respectu eius. omnia eius considerabilia. naturalia dicuntur. uel non naturalia. uel contra naturam. dequibus artem constituit medicine. Patet autem ꝙ sanitas dicit aggregatum extribus predictis. & ꝙ ipsa est quartum ab illis. Quum sit sanitas secundum Galenum bona eucrasia. uel bona complexio. respectu simplicium. Bona coequalitas. & bona compositio: uel bona secunda compositio: ad mentem Galeni. qui complexionem etiam testatur compositionem esse. sed primam. respectu compositorum. & bona continuitas. respectu omnium: uel amborum: Quinto modo dicitur natura. calor naturalis. ut patet quia sepe auctores pernaturam. intelligunt calorem naturalē. Sexto modo summitur natura proconsuetudine. non apud Medicos solum, sed apud philoso

phos . ut patet . tritum est enim iam prouerbiũ apud omnes . quo dicitur ꝙ consuetudo est altera natura . septimo sumitur natura/ pro uirtute totius corporis regitiua: uel ꝓ aggregato omnium uirtutum . ut sumitur a Galeno quarto de accidenti & morbo . ut paulo ante dicebamus . ottauo & ultimo modo sumitur natura pro anima intellectiua totum nostrum corpus/& omnia eius regente . & gubernante . secundum quem modum summit naturam Gale . pluribus in locis & maxime secundo de diebus criticis / ubi manifeste uisus fuit hoc ex pressisse . quum dixit . Dico ergo ꝙ oportet ut ex perimentator eorum sit ex illis: qui iam contemplati sunt in scia nature . & sit sciens recte: ꝙ natura est sufficiẽs in omni quo indiget . & quod ipsa sit sollicita in regimine animalis . sollicitudine . posquã nõ est finis . Et ꝙ nõ est aliqua ex rebus cuius mot⁹ est ẜm ordinationem . & oridinẽ qn ẽt natura sit ei similis: aut plusq̃ ipsa ĩ illo . Et subdit . G . dicẽs . Quãdã autem harum rerũ/possibile est te scire: ex libro de iuuamẽto mẽbrorũ: ubi ostẽdi ꝙ natura ĩcreatione corporis/ habet sapientiã/ postq̃ non est finis . Et iterũ subdit dicẽs . & q legit etiã ĩ libro nosto de uirtutibus naturalibus & ĩ aliis libris ĩ quibus ostendi esse cuiuscũq; opationũ uirtutũ naturaliũ . nõ ẽ dubiũ qn sciat sumã studii & bonitatis ordinis/ ẜm quã: sũt motus nature .

Et adhuc subdit· q̄ aūt scit istas res & placet ei sa piētia nature: & bonitatis ordinis motuū eius. deide negat diminutionē nature q̄ regit corpora aīaliū: istudio & bonitate ordis motuū: a corporib⁹ celestib⁹: puto ꝙ ipse cōpat istā sciaȝ: que ē apud nos: ad illā q̄ nō habet ordinē. & quoqȝ subdidit iteꝝ dicēs. Et dico ꝙ oē qđ ē bonū: & pulchrū: ex eis q̄ dixi⁹. & oē ꝙ uni ordini adheret. & uie uni. & ostēdit̄ i illo uestigiū sapie: nō ē illud nisi desup habeatur. ꝑ hec uerba / & ꝑ illa q̄ dicit ad hoc ꝓpositū / i locis allegatis. manifestat̄ apte / nifalor / qđ dixi. s. ꝙ sumat̄ aliquando natura ꝓaia itellectiua. ut diceba⁹. Sȝ iā his missis redeamus ad locum unde digressi sumus. & quū de actione lesa sensitiue & motiue uirtntis dixerimus. Dicamus ultimo loco de actione lesa uirtutis regitiue.

De actione lesa uirtutis regitiue

Dixit Gale. hic autē dicendū ē dnocumēto regitiue actionis. Incipiā aūt ab imaginatione. Dico aūt ꝙ nocumētū istud aliud ē stupor. aliud cōgelatio. aliud rationis defectio. ut i litargia. ē & aliud accidēs i memoria. i. diminutio mot⁹. uocaturqȝ i sania. Est ēt aliud qđ ditur alienatio. Nā alienatio duob⁹ modis ē: aut n̄ bn̄ imaginat̄. aut n̄ bn̄ recordat̄. Item i utroqȝ aliqn̄ accidēs quoddam cōtingit auferens imaginationeȝ: aut recor

dationem. Sicut contingit Theophylo medico. qui quum infirmaretur nihil exuirtutibus ani-matis ammisit. Vnum tamen patiebatur. nam in angulo domus sue: putabat cantores & sibi-latores esse nec non & organatores. quosdam etiam cogitabat sedere, & quosdam rectos sta-re, omnes eos tamen acantu & sibilo nequaquaꝫ cessare. Vnde precepit eis domum ex ire. Quuꝫ autem sanaretur, narrauit quequnqꝫ uiderat & audiuerat. nec non & uisitatores, alias uisitato-rib9, sana tamen mēte. Alii uero nihil mali ima ginantur. sunt tamen rationis inmemores. quia memoratiua uirtus anime in eis patitur. sicut contingit cuidam homini. qui claudens hosti-um domus inqua erat: recepit uasa quę domi ha bebantur foras per foramina domus ostendere. rogans euntes ut ea proici iuberent: uas tamen unum quodqꝫ suo proprio nomine nominabat. ideoqꝫ mōstrabatur memoriaꝫ eius ñ esse corrup tam. eo ꝙ recte singula uasa nominabat, nec ima ginatio extitit corrupta: ꝙ tñ dampnū, si eicerē tur, cōtingeret, ignorabat. ideoqꝫ īsanus erat. In actione uero memoriali quę ī anima existit, qua dā orta īfirmitate. uel creata fiunt accidentia: quod testatur sermo Tucididis. q dixit īquodaꝫ suo libro ꝙ pluribus hominibus transacta pesti lentia tanta fuit obliuio ꝙ parentes & amicoꝝ tra

derent obliuioni: & ēt se ipsos. Sufficiāt hęc de accidētib9 uirtutis regitiue dixit. G. uerba sūt propria eius. quę extertio de accidenti & morbo capitulo tertio adlitteram: transumpsimus. ubi tarditate ipressoris/ plusq̄ uoluerim: fuerā expe ctare coactus. Non aūt sic feceram pri9. sed stric tiori sermone/ magisq; artificiali quod Arn. do cet/ processeram. est aūt ꝓcessus eius iste.

De actione lesa regitiue uirtutis secūdū modum ꝓcedendi Arnaldi.

Rationabilis. actio. sic. n. regitiuā Ar. appellat aut ē imaginatiue. aut extimatiue/ sic. n. appel lat rationalē. aut memoratiue. ledit altero triū modorum. diūte. s. ablate. & corrupte. & quali terqunq; ledantur/ oib9 sunt iposita propria no mina. Vnde si ledatur imaginatiua/ & ledatur diminute/ secundū eum/ dicitur ruditas. si uero ledatur ablate dicitur fatuitas. si corrupte dici tur alienatio. Verum si fuerit lesa extimatiua& leditur diminute dicetur insania. si ablate insi/ pientia. si corrupte. stultitia. Si autē fuerit lesa memoratiua diminute/ dicetur obliuio. si abla/ te litargia. si corrupte deliratio. & secundū hūc modum procedit Arnal. in aliis actionibus sen sitiuis. s. & motiuis. quāuis demotiuis pauca di cat. credo propter difficultatem/ & confusionē: uoluntarie mobilis. & naturalis ad inuicē. que

uident multũ esse confuse. & mixte. propter qđ nos maluiꝰ. G. q̄ illũ seq. cuius etiã, potiꝰ uoluimus propria uerba iserere, ut propriũ eius haberemus sensum. q̄ uoluerimus i materia difficili sententiam, mutando uerba deprauare. Diuidit ẽt Arnal. aliter actiones. idiuisione prima, q̄ G. faciat. Nam. G. facit dionẽ bimẽbrẽ. in animatã. s. & naturalem. Arn. facit illam trimembrem: i animalẽ: s. uitalem. & naturalem. quod & nos quoq; i apologia nostra fecimus: sub diuidentes uitalẽ: i actiuam. & passiuaꝫ. ipaꝫ quoq; actiuaꝫ ipulsatilem. hanelatiuam. & uocitatiuaꝫ. & quãlibet istarum insuas species. Similiter passiuaꝫ: i irascibilem. & concupiscibilem. utrãq; insuas species. Similiter naturalem iministrantem. & ministratam. & utranq;: insuas partes. quod fecimus abeodẽ Arnaldo edocti. q i suo speculo hec & alia medicine cõsiderabilia: ex cellẽtissime ꝑ tractat & nos eũ imitati fueramꝰ. tã hic: ꝑp tẽpo poris breuitatẽ: q̄ inapologia: ꝑprei nouitateꝫ. dignitatẽ. & artificialitatẽ. Veꝝ hic postea quꝫ tẽpꝰ fuerit nobis ꝓlõgatũ: ob ipressoris dormitationẽ, ut dixiꝰ, q̄ ẽm illũ fecerã: aboleui: tũ ne in duobꝰ: eadẽ replicarẽ. tũ ut medicoꝝ pricipẽ G. sectarer magis: ut robustiori ad nixi duci: firmiora sint nr̃a. & magis suffulcta: magisq; itrepide: ubiq; ꝓcessura. Redeamꝰ igit ap ꝓpositũ & qũ primã ꝑtẽ diuisionis. uꝫ. de actione aĩata: expleueriꝰ. aggrediamur secũdã: deacttione naturali

& sequamur/ut in animata fecimus. Galenum.

De actione naturali lesa.

De actiõe naturali lesa ẽm. G. ut ꝓmisimꝰ dictu ri primo dico septẽ actioẽs ꝑticularit̃ ab eo q̃r/ to de accidẽti &morbo. determinari & tractari. Appetitiuã. uꝫ. quã ẽt attractiuã appellat. Re tentiuam: uel contentiuam. Digestiuam quaꝫ etiam attractiuam dicit. Expulsiuam. Sangui/ nis generatiuam. cum qua & cibi penetratiuam memorat. Sanguinis mundificatiuam: ac nutri tiuam quam interdum appellat actionem ciban di. Istarum autem actionum quamlibet dicit le di primo dupliciter. quia aut abscinditur/ut su pra dicebatur: aut malefit. Ipsum autem ꝙ ma/ lefit iterũ dicit fieri dupliciẗ. q aut defecte: aut corrupte. propter ꝙ & subdidit. dicẽs ꝙ siquis dixerit hęc accidentia non duo esse: sed tria: nõ errabit. Dicit autem Gale. ꝙ si ascinditur appe titiua tunc nihil atrahit. si debilitat̃: cũ duritia & tarditate atrahit. si corrũpit̃. cũ spasmo & ti/ tillatiõe &tremore atrahit. Si ṽo abscĩdit̃ reten tiua stomachi. tũc stomachus nihil retinet. & fit illud accidens quod dicit̃ lienteria. si debilitat̃ tunc stomachus parum retinet: & seqtur accidẽs quod dicitur cita: ul' uelox cibi descensio. si cor rumpitur. tũc male retinet. & adillud seqtur ru gitus: uel iflatio. Si uero abscíditur digestiua. tunc uirtus i cibum nihil facit & cibus remanet

ĩ ea qualitate qua fuerat. & seqtur accidẽs quod dicitur ĩ digestio. uel ablata digestio. Si debilitatur. dicitur parua digestio. & si corrumpitur dicitur mala digestio. uel crapulitas. Si uero abscinditur expulsiua, tũc nihil expellitur, ut cõtingit ĩ yliaca. Si debilitat᷑ fit tarda expulsio: & si corrumpitur, tunc mouetur uirtus ad expellẽdum: priusquã cibus digeratur. De generatione ꝟo sanguinis dicit. G. ꝙ talis generatio aut aufertur. aut fit mala. & subdit dicens. & ydropisis huic generi supponit᷑. Sãguinis ꝟo mũdificatiua. dicit: aut amputatur. aut est secũdũ malũ cursuꝫ. q̃ accidẽtia subdit: nullius sunt nominis. sicut melancolia. alia uero nomen habẽt: sicut ycteritia. & iterum dicit. G. ꝙ rectum iter quo possit de his oibus tractari. est sciã uirtutis naturalis. Si uero abscinditur nutritiua. uel actio cibandi. tunc inutricatio fit. & sequitur accidẽs quod qdam atrophiã dicũt. si debilitat᷑. fit pua nutricatio. & ad hoc seqtur accidens quod dicit᷑ macilẽtia. si uero corrumpitur. tũc sequntur accidentia que sunt sicut morphea elephantia alopitia & similia. ex dictis patet qualiter in stomacho sunt predicte quatuor uirtutes. s. Attractiua. Retentiua. Digestiua. & expulsiua. Necesse est. n. si corpus debet nutriri ex sanguine. ꝙ illę pri⁹ generetur ĩ epate. & ad hoc ut sanguis generetur ĩ epate necesse est ut prius generetur chil⁹

instomacho: ut aũt illę quoq; generetur necesse est: ut cibus ab extra sumptum per meri ad stomachũ atrahatur attractũ retineatur: retentũ digeratur. & quod exdigestione superfluit tanquã superfluũ & malũ expellatur. & quod de stomacho dixi idem de quolibet mẽbro itelligendũ ẽ. quodlibet. n. membrũ nutrimentũ sibi conueniens attrahit: & attractum retinet. retẽtũ digerit. superfluũ exdigestione remanens expellit. s3 diuersimode tñ. nam stomachus attrahit per meri ut diximꝰ quod masticatũ fuit in ore. assumptũ ab extra. Epar attrahit astomacho membra ab epate. Sed stomachus ꝑ toto chilificat. Epar similiter pro toto sanguificat. quodlibet mẽbrũ aliud ab his: per se solum facit. quot aũt sint mẽbra huiusmodi actiones facientia noscere q uult dixit. G. oportet noscere ꝑ anothomiam & tunc poterit sciri quot sunt huiusmodi actiones. quæ unicuiq; mẽbro possint cõtigere otto nocumẽta secundũ primã diuisionem bimẽbrẽ. uel. xii. secũdum secundam trimẽbre3. cuiuslibet. n. membri. ledi potest actio attractiua: uł retentiua: uł digestiua: uel expulsiua. dupliciter. s. uel absci se: uel male. aut tripliciter. diuidendo illud male in defectam & coruptam. ut pluries dictũ ẽ. Patet similiter ꝙ ad lesionem unius harũ actionum: seqtur lesio i aliã. manifestũ est. n. ꝙ admalã retentionem: uel malã cibi cõprehẽsione3:

sequitur mala digestio. & ad malam digestionē: sequitur mala nutritio. Similiter & accidentia habent ordinē iter se. dicitur. n. ꝙ ad malā cibi comprehensionē sequitur rugitus: uel iflatio. & ad retentionē paruam sequitur cibi uelox descensio de stomacho. & corruptio ī intestinis. Sꝫ uelocem descensionē sequitur liquida digestio. & parua cibi penetratio corruptionem. ī intestinis sequit͛ putor. i. fetor egestionis. & pūctio: uel inflatio. quorū alterum. i. fetor. sequitur necessario. punctio uero. uel inflatio sequitur nō necessario. Similiter ad malam retentionē sequitur īdigestio: uel digestio tarda: uel digestio corrupta quāuis nō hanc solum sequantur. Sed īdigestionem īmediate sequitur macilentia. que sequitur debilitatem digestionis in longo tēpore. corruptā sequitur morphea: uel lepra. Seqtur ēt īdigestionē malus color. q etiā fedus & turpis dicitur. quāuis nec iste solū habeat causaꝫ indigestionē. sed & humorū malorū presentiā. hoc aūt sciendū ꝙ quando cū malitia coloris: signorū cachomie presentia nō est, tūc sine dubio digestiua laborat. Vnū adhuc priusq̄ hāc materiam dimictā declarare ītēdo. Id aūt ē qꝫ. G. dicit ꝙ qū stomachus cōprehēdit cibū cuꝫ titillatione spasmo & tremore tunc intelligimus contētiuaꝫ esse corruptā & subdit dicens ꝙ spasmus & titillatio uocant͛ singultus: tremor aūt dicit nō plane ꝑcipit͛

nisi bene q̃s inuestigauerit. uestigationē aūt fa
cere sic docet. attendendū. s. si p⁹ cibū sumptū
nō habeat stomachus rugitū. nec inflationē. nec
titillationē. nec singultum. sed angustiā q̃ ei in
usu nō extiterit & sentiat q̃s grauitatem ī stoma
cho adeo ꝙ desiderat cibū ab eo descēdere. & desi
derat eructare. tunc sciēdū stomachū recipere
cibum non sicut oportet. sed cū tremore. & hec
sunt que de actione naturali lesa libro allegato a
Galeno collegi. & hic adduxi. & que de hac ma
teria dixisse uolui. Nunc autem de qualitate mu
tata breuiter aliqua dicam. non secundum Ga.
quia sua profunditate & copia me obruit. & con
fundit. & sua dulcedine captum nimis retinet.
dicam ergo secundum ordinem priorē nihil uel
addens: uel mutans: ab his que in primo ordine
disposueram.

De qualitate mutata.

Dico ego ꝙ omnis mutata qualitas est duplex:
secundum ꝙ duo sunt inquibus ipsa manifesta-
tur, totum uidelicet & pars. Manifestatur autē
in toto multipliciter sicut patet in yctericia ci-
trina. nigra. & uiridi. & sic ēt patet ī cacesia. &
in omni alio cōsimili. In parte similiter manife
statur mutata q̃litas multiplicit ut patet. quia iter
dū manifestat ī ligua ut ī febriētibus ī q̄bus sepe
mutat ad nigrū. uel ad albū. uel ad citrinū ī color
iterdū ad aspitatē: ī substātia. iterdum ad salsū

uel amarum. uel insipidũ in sapore. & oculi similiter mutant̃: iterdum ad citrinum. & ad rubeũ. & interduȝ lacrimantur i uoluntarie. uł debiles fiunt: ita ut nõ substineant lucẽ. uel lumẽ. ut dicit Ippo. ĩ pronosticis. & dentes aliquando in febribus arsiuis limosi fiunt. & aridi. & labia similiter fiũt liuida. & aliquãdo tota facies fit liuida. uel plumbea. uel pallida. uel rubea. uel uaria. uł sibi. uel aliis similis. uł dissimilis. & frõs similiter mutat̃ iterdũ. & aures. & nares. & timpora. & cetera alia. ut man⁹. & pedes. & uẽter. & latera. & pecten. & testes. & uirga. & pectus. & uox. & hanelit⁹. & motus. & iactatio. & accubitus q multipliciter fit uarius & diuersus: aliqñ .s. supra uentrẽ q in acutis febribus & i solitis. uł manie. uł doloris ẽ signũ. uel supra dorsũ qꝺ ẽ ut Ippo. dixit signũ i laudabile p̃sertim si sint distenta brachia & pedes. & supra latus dextruȝ uel sinixtrũ quod in eiusdem febribus est signuȝ bonum. & ceterea oĩa q̃ i corporibus nostris sunt iterdũ mutant̃ diuersimode ut ex ꝓnostris Ipp. cuiqȝ palã est uidere. q̃ mutationes omnes i morbis accidũt. uel acutis. uel aliis: quos & sequnt̃ aut imediate ut Gale. d. aut mediate: & oẽs comprehendunt̃ ut ẽt dicit. G. altero quattuor sensuuȝ: uisu. s. uel odoratu. uel gustu. uł tactu. potest tñ etiã dici qꝺ & auditu respectu uentositatũ que emictũtur & gurgulationũ & rugituũ. & si

billorum & tinnituū. & similium, que etiā qualitates in morbis contingunt & ab eo ꝙ in sanitate esse solent multipliciter mutantur. quorū ēt Gale. aliqualiter meminit. & hec sufficiant de q̄litate mutata. Dicamus nunc de exeunte.

De exeunte: uel exeuntibus a corpore uel corporibus.

Diximus in superioribus auctoritate. G. accidētia morboꝝ diuidi triplicit̄: ī q̄lia corporis repugnātia actiōi. & comitātia. & ꝓcomitātia itelligi9 exeūtia. Sic ēt intellexit. G. q ubi de q̄litatibus & actionib9 dixit. sequt9 fuit de exeūtibus. qđ & nos similiter faciem9. Quū igit̄ de utrisq; actionibus. s. lesis. & q̄litatibus mutatis. iā dixerim9. de exeunte dicere incipim9. propter ꝙ dicimus. ꝙ exiēs mutatum a medicis considera tur multipliciter. secūdu3 ꝙ multipliciter ei occurrit. Est. n. exiens quod medico occurrit aliquando. sicut membrum aliquando uero. sicut ps mēbri. aliqn̄ sicut humor uerus. uel nō uer9. aliquando supfluitas. prime secūde. uł tertie digestionis. Mēbrū seu pars mēbri exit aliqn̄ indisinteria, presertim quando fit ab humorib9 acutis mordificatiuis, ī qua nō solum intestina excoriant̄, sed etiā aliquando pars eorum exit, ut sensus uisus ostendit. Aliquando humores ut sanguis. qui exit aliquando per os. aliquādo per nares. aliquando per anum, uiris. per eosde3 locos

& p'uuluā Mulieribus. & hoc eſt ex toto genere
pter naturā. ut dicit. G. nō. n. naturale ē ut ſan
guis exeat. nec exit quoquomō ut idē. G. d. niſi
uena: uel artaria unde exit ſit inciſa. aut fracta.
aut apta. aut corroſa. quorū iciſio fractura. & ro
ſura. ut ēt. d. G. ſunt morbi proprii mēbrorum
ſimplicium. apertio uero eſt morbus pertinens
officialibus. que apertio dicit Galē. aliquando
fit propter nimium motū membri in quo fit qū
os eius defecerit. aliquando quia expulſiua for-
tior efficitur. aliquando quia utreq; uirtutes le-
ſe ſunt. Similiter flux9 meſtrui fit propter harū
accidentia uirtutum. aut quia ſanguis fit ſubti
liſſimus. & aquoſus. ſubtilitas autem dicit Ga-
len9 eſt accidens cuius cauſa. multiplex eſt. aut
enim erit cauſa uirtus ſanguinem generans cum
patitur: aut uirtus aquoſum ſanguinem diui-
dens. aut uirtus expulſiua illius aquoſitatis cuʒ
fuerit leſa. aut contentiua cum fortis extiterit.
aut ſpiſſitudo cutis. aut anguſtia uie renum. ali
quando humores alii a ſanguine: ut flegma. cole
ra. & melancolia. que exeunt ilienteria: diaria.
tenaſmōe fluxu cerebrali. epatico. ſplenetico. &
ſimilibus. aliquando ſuperfluitates. prime dige
ſtionis. ut feces inteſtinorum. ſecunde. ut uri-
na. tertie. ut ſordities & ſudores. uniuerſaliter.
pticulariter. ut muchi naribus. ſputa ori. ſcie

tūs pectori. Lippitudo oculis. cerūmen auribꝰ. sperma testiculis. Lac mām̄illis. & similia. Quę omnia recipiunt differentias quantitatis qualitatis. ordinis. substantie. numeri. temporis. & similium. Quamuis Gale. ad tria consideratio-num genera solum ea reduxerit. dicit enim exiens a corpore. & quod est clausum in eo. tribus modis dicitur principaliter. aut enĩ cursum nature ex toto exit / quod supra diximus / aut in quantitate. aut in qualitate. Sed dixit principaliter / quare sequitur alias considerationes: quas ego dixi. esse consequentes: uel secundarias. Per id autem ꝙ in corpore clauditur Gale. intelligit uentositates. rugitus. & similia. Quę & ad hoc capitulum: & ad superius: simul spectant. & hec de exeuntibus & de omnibus accidentibus que erat tertia rerū principalium. contra naturam: cum dei auxilio dicta sufficiant. Dicamus de quarta: quam diximus esse consequentem & est tempus morbi.

De temporibus morbi.

De temporibus ergo morbi: ultimo loco: de rebus contra naturam dicturi. dicimus tempora ipsa esse duplicia sicut etiã ipsi morbi sunt duplices. uniuersales. uz. & particulares. ex quibus resultāt tēpora morbi uniuersalia: & pticularia.

Vltima tempora morbi attenduntur penes duratione ulẽ totius morbi. Particularia pẽs extẽsionẽ particulariũ paroxismorũ. Reperiũtur aũt tẽpora ulia ĩ omni morbo continuo. uel ĩterpollato. Particularia aũt non reperiunt ĩcontinuo: nisi secundum quedã uestigia ĩ proportionali. In ĩterpollato autẽ habent essentiã manifestam. Vtraq3 aũt hec tempora diuidunt ĩsuas partes. Vniuersalia. ĩprincipium. u3. Augmẽtũ. Statũ & declinationem. Quę quidem tempora iterum considerantur dupliciter. s. uel ut sunt talia respectu materię facientiũ morbos. uł ut sunt talia respectu accidentium ĩ morbis cõtingentiũ. que quidẽ tempora digestionis & accidentium licet ut ĩpluribus cõueniant & sint eadẽ, tñ separari possunt & distingui. & aliqñ separantur & distinguunt. Et sumitur principiũ nõ ꝑ illo ĩstanti quo morbus incipit. quoniam illud Medicus ñ considerat. quũ sit artifex sensitiuus. sed ꝓparte durationis morbi quod tempus recipit uariationem maioris & minoris extensionis iuxta maiorem. uel minorẽ durationem morbi. Patet. n. q morbi terminabilis ĩ septem dieb9 ut sunt ꝑ acuti. nõ debet esse principium, pro ut sumitur pro parte durationis ipsius equalis extensionis, cu3 prĩcipio morbi cronici, ut quartani. dicit ergo principium quo admaterie digestionem illud tẽpus in quo nulla apparet in materia digestio. Et

dicitur augmentuȝ, qum digestionis apparet uestigium. & dicitur status qum digestio apparet cōpleta. Post statū seqꝫ declinatio q̄ ē cū manifesta remissiōe morbi: & manifesta releuatione uirtutis īfirmi &corporis totiꝰ. Preserti ī acuta, ī q̄ crisis p̄cesserit. &hec sint dicta de tēporibꝰ respectu digestiōis materie. Quia đ eiuseȝ respectu accidentium. aliter dicitur. Dicitur. n. principiū quando accidentia incipiunt manifestari. & dicitur augmentum. quando ipsa suscipiunt notabile. ac sensibile incrementum. & dicitur status quando iam ascenderunt ad summum eius ꝙ ascendere possunt. & febris deuenit ad ultimum gradum intensionis sue: iuxta illud Ippocratis in Afforismis. Status est quum accidentia & febres ultimantur. & dicitur declinatio quando accidentia & febres incipiunt remitti. & uirtus corporis incipit releuari. Sed tempora particularia. i. particularium paroxismorum sunt diuersa. secundum ꝙ morbi, quorum sunt tempora, etiam sunt diuersi. qua diuersitate fit ꝙ quorumdam ipsorum, tempora particularia sunt sex. quorumdam, quinque. quorumdam. quattuor. quorumdam tria. quorumdam etiam, secūdum quandaȝ partitionem sunt tantū duo. Sūt autem sex tempora proprie morborum interpollatorum habentium ueruȝ terminum mundationis a febre, uel habentium uerum terminum in

febricitatiõis. ut dixit. G. ſicut ſunt tertiane pu re &quartane: quorũ. Tempora ſunt: principiũ anomalia. aſcenſus. uel augmentũ. ſtatus. declinatio. & deficientia. qnq; uero ſunt i his q ueniunt ad oĩodaʒ ĩfebricationem. ĩqbus deficientia nõ reperitur. quattuor. ſunt iqbus principium eſt cõfuſuʒ. ita ut adebilibus in arte, nõ diſcernatur ab anomalia. tria ſunt inqb9 nõ ſolum cõfunditur principiũ, ſed etiã anomalia. ut cõtingit ĩ qbuſdã acutis q uelociter ueniũt ad ſtatũ. de qbus locut9 fuit. Ippo. ĩ affo. qũ dixit. Quib9 ſtat9 cõtinu9. &c̃. duo uero ſunt i illis morbis, q ſecũdũ quoſdã iudicãt᷑ a prima ĩmiſſiõe adſecũdã. Qui aũt ſcire uult q̃ ſit prima ĩmiſſio. & q̃ ſecunda legat librũ. G. de tẽporibus particulariũ paroxiſmoruʒ ubi eorum, q̃ dicta ſunt, omniũ in ueniet copioſam & abundanteʒ doctrinã. Nos. n. breuitati ſtudẽtes non poſſum9 omnia ſecundũ eorum plenitudinem breui ſermone complecti. Verũ quũ tetigerimus accidentaliter criſiʒ. Bonuʒ erit: ut ad complementum breuiarii noſtri de ea. & dedieb9 criſis ſine quoꝝ notitia. uix qd ipſa criſis ſit ĩtelligi poteſt: aliqua dicamus

De criſi. & ſex ſpeciebus eius.

De criſi ergo, ꝑ operis cõplemẽto, dicturus. dico ꝙ ipſa ſumit᷑ a medicis dupliciter. proprie. ſ. & in ꝓprie. uel large. & ſtricte. In proprie & large ſumit᷑ pro omni alteratione; ſeu motu nature: ſẽ

sibili.s.uel insensibili. manifesto. uel occulto. eo modo quo sumpsit eam Gale. tertio de crisi. qum dixit. & ego faciaȝ te rememorari ꝙ omnes species alterationis que fiunt in egritudine sunt sex. quoniam egritudo. aut per mutatur subito ad sanitatem. aut iterficit subito. aut permutatur paulatim ad sanitatem. aut iterficit paulatim. aut aggregantur in ea due res, & conuertitur ad morteȝ: aut aggregantur in ea due res, & conuertitur ad sanitatem. Sed proprie summitur crisis solum pro esse alterationis que fit subito ad sanitatem. Illa enim soluȝ. ut dicit Gale. ibidē. est digna hoc nomine crisis absolute. quoniam illa alteratio qua fit conuersio furiosa ad mortem, non est digna ut dicatur crisis tantum absolute, sed etiam conuenit, ut dicatur crisis mala. Similiter illa quę facit manifeste declinare: uel ad salutem: uel ad mortem & non cōplet ista tim aliquid ad ipsam, nominatur secundum Galenuȝ crisis diminuta. & illa alteratio que fit cum diminutione egritudinis. aut uirtutis egri paulatim non nominatur crisis & non nominatur secundum Gale. nisi consumptio.

De notificatione crisis per diffinitionē & de morbis, & tēporib9 iqb9 potissime fit.

Quū ergo dixerim de crisi secundum oēs modos qb9 terminat đ ea. G. tertio đ crisi remanet nūc ꝙ iteꝝ eā notificē notificatione cadēte super ipa

siue bona. siue mala. secundum quem moduz no
tificat eam etiam Gale. secunda Afforismorum
super illo afforismo. Ippocratis. Quibusqunq;
crisis fit. & cetera ubi ipse diffinit eam sic di-
cens crisis est uelox & uehemens motus morbi
quum infirmus ad mortem. uel ad salutem de
ducitur. per quam diffinitionem patet ꝙ ipsa re
cipit diuisionem bone & male crisis. patet etiaz
quum ipsa sit uelox & uehemens motus morbi:
ꝙ non contingit ipsam fieri inquolibet morbo.
sed in acutis solum. nec etiaz inquolibet tempo
re: sed solum in statu insalubribus: quum de-
beat fieri crisis post coctionem. quę in fine sta-
tus est. uel in ipso statu. uel ante ipsum. inmor-
talibus. Inquibus infirmi sepe moriuntur in au
gmento. aliquando etiam inprincipio. Nunquã
in declinatione. duplici de causa. & q₂ mortalis
nõ declinat. quoniã mortalis morbus declinatio
nez nõ habet. & q₂ indeclinatione non contingit
egrum mori: etiã insalubribus nisi propter erro
rez aut medici. ĩ infirmũ. aut ĩfirmi. ĩ se ipsum.
aut assistentiũ. circa eũ ministrantium. aut rerũ
extrinsecarũ ab extra eueniẽtiũ. quã declinatio
nem soli morbi salubres habent & non alii.

De cõditionibus crisis bone & male &
mediocris.

Nunc uero quũ dixeri9 qd sit crisis. & quot sũt
eius spẽs & inquibus morbis fit. & inquo tẽpore

& quę eius est bona & q̃ mala. remanet ut dica9 conditiones eius secundũ ꝙ posuit eas Ippo. in libro de chimis quas & de eius mente. G. memo rauit prima afforismorũ super illo afforismo: Ea quorum crisis fit &c̃. memorat sex conditiones quarum prima est, ꝙ Crisis melius est cũ purga- tione q̃ cũ apãte. Stecũda ẽ, qꝫ crisis chimos pur gãs q sunt cã morbi & dominantes corpori, me- lior est alia sibi opposita. Tertia est ꝙ crisis quę cũ purgatione recta fit. i. procedens de loco mor bi. melior ẽ cõtraria sibi. Quarta ẽ ꝙ crisis q̃ fit cũ leuitate & qete corporis melior ẽ sibi opposi ta. Quinta ẽ ꝙ crisis q̃ fit post apparitionem coc tionis melior ẽ sibi opposita. Sexta cõditio est ꝙ q̃ fit in die critica laudabilior est sibi opposita Iste sunt cõditiones bone crisis: quas Ipp. posuit lo. alle. & quas. G. sub memorat lo. ẽt alle. per quas de prehẽditur similiter & mala: quas tamẽ Gal. aliis uerbis tertio de crisi etiã notificat. ibi .n. dicit ꝙ crisis alia ẽ bona. alia mala. alia certa alia icerta: alia directa. alia indirecta. alia con- pleta. alia diminuta. & alia aggregans has omẽs cõditiones simul. & proprie bona: ut crisis diei septime, quam. G. assimilauit Regi pio. ipsa .n. aggregat inse ut sit completa. certa. manifesta. i dicata. salua. & conuertitur ad bonitatem. sicut etiam crisis diei sexte, quã. G. assimilauit crude li Tirãno, aggregat sibi omnes cõditioẽs malas

.f. ut sit diminuta non certa non manifesta nō indicata nō salua & successio eius est ad maluʒ proculdubio. Quid autē. Ga. sibi uelit proprie per unum quodqȝ singulorum terminorum assignatorum. noscere q̄ uult ad eiusdem met. Gale. alle. sepe libros recurrat ibi enim certe omnia predicta & quequnqȝ alia adhanc materiam facientia, poterit inuenire. Ego de his rebus hic fineʒ faciam. qū etiam plusq̄ propositum fuerit: prolongauerim. Dicaʒ uero prius aliquade diebus criticis: ut promisi.

De diebus criticis.

De diebus ergo criticis dicere quum intendam9 prius dicimus ꝙ omnes dies morbi secundum legiptimos artis. Ippocrateʒ: atqȝ Galenum. diuiduntur primo in criticos. & non criticos. Criticos uero iterū i bonos malos & mediocres. Nō criticos uero in indicatiuos & intercadentes. Quaʒuis ipsi quoque indicatiui similiterqȝ & intercadentes, possint esse critici. Verumtamē, ut Ga. dicit non sunt crises que inuno quoqȝ horū dieꝝ fiunt equales numero, neque certitudine. Dicuntur autem critici dies illi inquibus sepe fit crisis. ut q̄rtusdeci9 & vii9. dequo. viio Gale. dicit ꝙ non posset numerare aliquis quot crises in ea die uiderit. Indicatiui dicūtur illi qui q̄uis in eis fiat quandoqȝ crisis, tamen sepius ostēdūt

q̄cquid futurum ſit in proximá die critica. & ta
lis eſt quartus . qui indicatiuus eſt ſeptime. &
undecimus qui indicatiu9 ē. quatrte decime. &
xvii. qui indicatiuus eſt uigeſime. ut docet pre-
clara doctrina Ippocratis in Afforiſmis.. in illo
afforiſmo. Septime quarta eſt indicatiua & cete
ra. Sunt aūt omnes tales ſiue critici. ſiue indica
tiui: ſeptenarii. uel quaternarii. ſecundum ꝙ ta
lis cōputus fit ꝑ ſeptimas & q̃rtas &. i. ꝑ ſeptima
nas integras. uel per medietates earum. & fit
dies ſeptimane complete fortior & potētior- die
ſeptimane medie. Propter ꝙ fit dies ſeptima que
eſt dies ultima ſeptimane prime - potentior die
quarta. quę ē dies media eiuſdem ſeptimane pri
me. patet enim ꝙ ſi debet diuidi ſeptimana in
duas partes equales ꝙ dies quarta eſt preciſe me
dia duarum partium illius. & eſt continuans
eas - propter ꝙ & utriuſque uires participat. &
eſt fortior prima. & debilior ultima. & ſic quar-
ta dies morbi fortior eſt prima. & debilior ſepti
ma. & undecima que eſt quarta ſecunde ſeptima
ne/ad computum medicorum/qui diſcontinuāt
ſecundam ſeptimanam a prima. eſt fortior otta
ua. que eſt prima dies eiuſdem ſecunde ſepti-
mane. & eſt debilior quartadecima: que eſt ulti-
ma ſeptimane ſecunde. cuius ipſa eſt in di-

catiua. Similiter etiam. xvii. que est quarta se-
ptimane tertie. ad computũ eorũdeȝ medicorũ.
quę secundam septimanam discõtinuãt a prima
ut diximus. tertiam aũt continuant cuȝ secũda.
quod faciunt ut in. xx. diebus compleant tres se
ptimane idq; faciunt ratiõe ducti· quũ experimẽ
to cõpererint. xx. esse plus criticam. xxi. ut ob
seruauit prudentia magna sapientissimi Ippo.
pro ut ipse met i libris epidimiarũ ostẽdit. & in
libris de diebus criticis Gale. memorat: cũ ãmi-
ratione de ipsius prudentia. & cuȝ obseruantia
experimenti. & cum ratione: qua ducitur: sua
auctoritate confirmat. adducens itestimonium
plures infirmos adductos ab Ippo. inepidimiis.
iquibus ipse obseruauit ꝙ in. xx. plusquã i xxi.
crisis accidit. propter ꝙ sic esse generaliȝauit qđ
alii quoq; ut Archigenes ante Galenum & Ga.
ipse experti fuerunt & sic esse inuenerunt atque
aprobauerunt & regulam confinmauerunt quãȝ
& sequaces acceptauerunt. quamuis ante Gale.
& Archigenem quidam de eo dubitauerunt. Sȝ
redeuntes dicamus ꝙ dies. xvii. est quarta tertie
septimane & ẽ đbilior. xx. que est ultima eiusdẽ
septimane quamuis non sit fortior. xiiii. que est
prima eiusdem tertie septimane. Id autem ideo
est. quia. xiiii. ẽ ultima septimane secunde ut di
ximus. & supra ẽt diximus ꝙ ultima cuiusq; se-
ptimane ẽ fortior qualibet quarta quia iseptima

na integra cõſiſtit tota uis dierũ criticorum. in mediis aũt ſeptimanaruʒ nõ eſt niſi uis media earũ. ppꝑ ꝙ. vii. & . xiiii. & . xx. ſunt fortiores. iiii. xi. & . xvii. & ſecundũ hunc ordinem. xxvii. erit fortior. xxiiii. & . xxxiiii. erit fortior. xxxi. & xl. ſimilit̃ erit fortior. xxxvii. q ẽ termi⁹ acutarũ, ut dixit. Ippo. ĩ ꝓnoſticis. & . G. ibidẽ & ĩ libro dediebus criticis, & in ep̃ła ad Glauconẽ cõfirmauit. ubi ẽt docuit qualiter debeat intelligi afforiſmus. Ippo. q dicit ꝙ acute egritudines in xiiii. diebus terminãt̃. & multa preclara de illiſ diebus: & de morbis tã acutis q̃ cronicis q̃ aliis, ſcitu neceſſaria, docuit. q̃ q uult noſcere, omnes aũt uelle đbent, illuc recurrat. ubi certe ĩueniet exuberantẽ omniuʒ eorum que đſiderare poſſit copiã. qua nos obruti, & quaſi pregnãtes facti: receſſimus, & pauca hec: exmultis, inde, huc ad duximus. ppꝑ ꝙ redeuntes dicimus ꝙ inquãtum xiiii. ẽ prima ſeptimane tertie, in tm̃ eſt debilior xvii. q ẽ. iiii. eiuſdẽ ſeptimane tertie. Sʒ ĩquãtũ ipſa qũ hoc ꝙ eſt prima tertie ſeptimane, eſt etiã ultima ſecunde ſeptimane, ĩ tm̃ eſt fortior. xvii. ppꝑ rationẽ ſupradictaʒ. ſ. ꝙ ultima cuiuſqꝫ ſeptimane, eſt dies fortior quocũqꝫ die exiſtente inſeptimana. Dixit. n̄. G. incriticis. Quod peryodi ſeptimanarũ, ſunt fortiores pyodorũ: đinde p⁹ eos, ſunt pyodi q ſũt ĩ. iiii. & iterũ. d. & inuirtu

m i.

te peryodorū septēnorū est admiratio. Habet ergo ueritatem regula .s. q dies quarta sit fortior prima in septimanis discontinuatis/ iqbus fit cōparatio similis. & singularis. nō incontinuatis i qbus cōparatio nec silis fit: nec singularis. Id uero q sit q̄rta debilior ultima/ habet ueritatē sp. Qū aūt dico fortior aut debilior/intelligo maiorem uel minorem aptitudinem: uel uim/ ut inea .s. fiat crisis ul nō fiat: ut sapientes ēt artis intelligunt. Ippo. atq3 Galenus.

Quod dies. xl. nō est ultimus dieru3 criticorum absolute: quamuis sit ultimus ipsorum in morbis acutis.

Verum. sciendum est tñ q licet ego terminauerim hic computum talium dierum criticorum: i .xl. diebus: sicut fecerunt. G. atq3. Ippo. & alii qui eos secuti sunt/ & quidam eorum qui precesserunt/ non tamen dicere uolui/ q illę dies sit ultimus ipsorū. Sunt. n. p9 illum/ adhuc dies critici plures/ ut. lx. lxxx. & . cxx. Veru3 non sunt illi dies p9. xl. inea uehementia qua sunt ante ipsum. sicut nec etiam p9. xx. sunt in ea uehemētia qua sunt ante. xx. propter q3 posuerunt duo predicti sapientes. Ippo. & Gale. in morbis acutis/ non unum terminū solu3/ sed plures. Quoꝝ primum posuerunt. xiiii. secundum. xx. tertiu3

xl. post. xl. in his que computantur secundum numerum dierum / posuerunt ultimum. cxx. in qua die secundum. Ippo. in epidimiis / &. Gale. in alle. li. d criticis. uenit crisis completa Abrucali: qui per eā euasit. & uni alteri infirmo cui9 nomen non dicit / qui per eam mortuus fuit. P9 hoc uenit crisis in. vii. mensibus. deinde in āno / & postea in numero annorum. Ordo aut ē eorū hic est: secundum ꝙ Gal. docet super tertio pronosticorum Ippo. in comentis suis. quia prius a principio morbi / usq; ad diem. xx. computantur dies critici / p. iiii. quāuis sint dies septimi / ut dixi9 / fortiores illis. p9. xx. uero cōput9 fit magis p. vii. quāuis et nō postponant. iiii. & hoc usq; ad. xl. q̄uis lo. alle. G. illud ñ exprimat. p9 uero duplicantur septimane / ue dicit Gale. uel triplicantur magis / ut dico ego / secundum tamē ꝙ colligo ab eo. propter ꝙ fiunt crises in. xx. diebus. ut sunt crises que fiunt a. xl. usq; in. cxx. u3. lx. lxxx. &. cxx. post id uero extendunt ad menses: & ut idem. d. loco allegato. proprie ad. vii. menses. quamuis / in libro de criticis / ubi hec: d. auctoritate. Ippo. qui. d. ꝙ que egritudines fiunt hyeme / terminanrur estate. & ecōuerso. & egritudines que fiunt inuere / terminant autumpno & ecōuerso / ipse abreuiet aduri. sic breuiāt egritudies q̄rū crises fiūt i numero dierū etiā ad. vii.

m ii.

ad. iiii. propter ꝙ. d. ꝙ morbi qui fiunt íuere: soluuntur in estate. & q fiũt in autũpno, soluũ tur in hyeme. Post uero extenduntur morbi ad annos, & ĩnumeris annorũ crises fiunt. ut. d. lo. aile. ĩ duab⁹ serieb⁹ littere, q̃s ego hic adducã & si excessero terminũ breuiarii uł epithomatis rei nouitas, pulcritudo, & necessitas me excuset.

De uerbis. G. de terminatione morborũ p crisiꝫ tã cronicorũ. q̃ acutorum.

Verba G. ĩ prima serie. Dicit. G. Ergo erit egritudo quę soluitur in. iiii. diebus primis, prima crisis. p9 ipsaꝫ ĩ qua uenit crisis in. iiii. dieb9 secundis. p⁹ eam ĩqua accidit crisis in. iiii. diebus tertiis. & p⁹ ipsaꝫ, egritudo q̃ cõsumitur ĩquarta q̃rta, deinde q̃ seqtur ĩ q̃rta quinta. & p9 eã illa cuius crisis fit ĩquarta sexta. & est illa q̃ soluitur ĩ die. xx. Qũ ergo fiunt p9 hunc diẽ, dupplicantur quarte, & uenit crisis in septenis, & qũ extẽdit᷑ iterum tempus dupplicant᷑ septimane, iterũ & soluit᷑ in. xx. die. Deinde p⁹ hanc permutant᷑ ad menses. deinde transeunt ad annos. In alia serie posq̃ diuisit egritudinẽ ĩnacutã, & cronicam demũ: deuenit adhunc sermonem dicens. Et hic sunt spẽs alię ĩqb⁹ egritudines diuidunt᷑, quarũ crisis uenit post diẽ. xx. & ĩ istis ẽt egritudinib9 est latitudo multa. & uidetur mihi ꝙ oportet ut ponant᷑ q̃ exeis extenduntur ad diẽ. xl. ĩdispõe

una, & singulis eis fiat species alia. & illis q̃ cõsumuntur in ãno spẽs alia. & illis quarum crisis uenit in numero ãnorũ, non ĩ numero mensiuꝫ, species alia. Hęc. d. Gale. lo. alle. In tertio uero de diebus criticis dicit. Ego sum ponens claueꝫ sermonis mei id quod dicit. Ippo. s. ꝙ egritudines estiue soluũtur ĩ hyeme. & egritudines hyemales soluuntur in estate. & subdit dicẽs. Scias ergo ꝙ hic termin⁹ ẽ egritudinũ cronicarũ sicut dies. xiiii. ẽ t'mi⁹ crisis egritudinũ aqutarũ. &c̃. Et paulo inferius dicit & sicut septimana est hora crisis egritudinum acutarũ, sil'r tp̃s ãni est hora crisis egritudinũ cronicarum. Nã egritudo q̃ fit in hyeme soluitur inuere & egritudines quę fiunt in autumpno soluũt' ĩ hyeme. Ex predictis duabus seriebus & aliis uerbis Gale. apparet manifeste ueritas ei⁹ quod dixi supra. s. ꝙ dies. xl. non est ultimus dierum criticorum, quãuis sint plurimuꝫ debiles, omnes qui sequntur post ipꝫ. exceptis predictis. lx. lxxx. & cxx. Dicit. n. G. primo de diebus criticis. Dies aũt crisis qui sunt post. xl. omnes sunt motus debilis ualde, & solutio egritudinis fit in eis per digestioneꝫ & per exituram plusq̃ꝫ fiat per euacuationem. Fit autem in istis etiam quandoqꝫ crisis per euacuationẽ, sꝫ illud fit semel & raro & sine motu uehementi: & in plurimo continuantur cuꝫ crisi dies multi precipue quando crisis fit per exiturã. Et subdit

Ga. dicit. Et Ippo. uidi uilependere omnes dies qui sunt post. xl. preter. lx. lxxx. & cxx.

De declaratione quorũdã terminorũ. uz diei critice & nõ critice idicatiue & itercadentis & crisis bone & male & mediocris.

Nunc aũt uolo redire ad id quod supra facere incepi hoc est declarare quid sapientes intelligant per diẽ criticam & non criticam indicatiuam & itercadentem & qd per crisim bonam uel malã uel mediocrẽ, qum prius declarauerimus: ꝙ per crisim intelligunt uehementem & uelocem motuz morbi per quem infirmus ad mortem uel salutẽ tedit. & aliquando etiam intelligunt quãlibet morbi qualiterqunꝙ factam solutionem. pꝫ autem ꝙ prima est crisis proprie dicta. & stricte sumpta. secunda uero in proprie & large. Sed redeamus dicentes ꝙ per diem criticam Sapientes intelligunt illam diem inqua sepe fit crisis. ut vii. xiiii. & . xx. per non criticaz intelligunt illã inqua uel nũquã fit crisis ut in secunda quã G. dicit neminem iter criticas aliquãdo numerasse. uel raro, ut primaz: quã, secundum eundem, G. solus Diocles intercriticas scripsit. & . xii. & xvi. inquibus Gale. se nunquã crisim uidisse fassus est. Per indicatiuam uero intelligunt illam decuius natura est ꝙ plus indicet crisim in proximam diem criticam futurã, q̃ ꝙ in ea crisis fiat ut. iiii. xi. & . xvii. per intercadentem autem in

telligunt quamlibet diem inter quartanos dies cuiuslibet ebdomade cadentem: ut tertius. qnt⁹ sextus. octau⁹. nonus. decimus. & similes. Quã uis soleant in istis etiam sepe fieri crises maxime in tertio. & quinto. inquibus Galenus dicit ñ minus crisim fieri q̃ in. iiii. presertim in morbis quorum paroxismi fiunt in imparibus, inquib⁹ sic peryodus primus computatur in tertio sicut in aliis computatur in quarto.

De diebus inquibus crisis sepe fit & de his inquibus fit raro.

Verum ubi fecimus mentionem q̄ inquibusdaȝ diebus crisis fit sepe, inquibusdam auteȝ fit raro dicamus nunc breuiter qui sunt dies. inquibus sepe fit, & q sunt dies iqb⁹ fit raro. & pona⁹ ordines duos sic̃ posuit illos. G. quorũ prior sit ordo dierũ iqbus soluit̃ egritudo subito: posterior sit ordo dierꝝ iqb⁹ ñ soluit̃ egritudo subito. Sit ergo prior ordo iste: uȝ. iii. iiii. v. vii. ix. xi. xiiii. xvii. xviii. & xx. & . xiii. q. ut. G. d. nõ ẽ ita abiectus sic̃ dies ordinis sedũdi nec soluũt̃ ieo egritudies sic̃ soluũt̃ ĩ diebus ordinis primi. Ordo aũt posterior sit iste. s. vi. viii. x. xii. xv. xvi. xix. In qb⁹ dieb⁹ raro cõtingit fieri crisim: & qũ fit, aut diminuta fit aut mala, sic̃ ipredictis prius iordie primo: sepe fit crisis, & qũ fit, pluriũȝ ẽ bona.

Quod non omnes dies sunt equales in bonitate nec ĩ malitia.

Quamuis nõ sunt omnes dies boni equales ĩ bonitate: sicut nec omnes mali equales sunt ĩ malitia. sed inter bonos ipsorũ est aliquis, q est oib9 melior. sicut inter malos est etiã aliquis qui est omnibus peior. Est ergo melior omnibus & oiũ3 saluior dies. vii. quem. Gale. assimlauit Regi pio, cuius est omnibus benefacere, postquẽ in ordine est. xiiii. qui secundum. G. propinquus est vii. post illum est. ix. post. xi. ut dicit. G. dictis sunt ꝓpinqui. post istos ẽ. xx. p9. xvii. p9. iiii. post. iii. post. v. post. xiii. q ĩter omnes huius ordinis ẽ ulti9. Silr prim9 oiũ3 maloru ẽ. vi. que3 G. assimilauit Tiranno crudeli. naturę cuius ut idem. Gale. dicit nõ assimilat aliquis. Si aũt contingat ꝙ accidat crisis in die. viii. aut. x. tũc est similis ei quę in die. vi. fit. post istos est. xii. post. xvi. post. xix. in quibus diebus secundum Gale. non soluitur egritudo: & si soluitur eius solutio non certificatur noq3 completur neq3 cõuertitur ad bonum. In predictis ergo diebus secundum predictos artis fundatores Ippo. atq3 Ga. & alios qui eos sequti sunt. Rasim u3. q ut refert Auerrois ĩpluribus. x. milibus hoiũ3 exp̄tus fuit. & Auenzoar. cui secundum eundem Auerroim, debetur Medicoꝝ corona. q in habitu scientię uidit quanta uidere & cognoscere potuit. & Auic̃. qui predictoru3 sñiãs cõfirmauit. Auerroim qui eius canticã cõmentatus fuit, & ĩ

libro collig3 dicit. Isti dies aprobati sũt a duob9 uiris: q priores in hac arte extiterunt: Et dicit& sunt Ippo. & Gale. & creditur ꝙ ueritatẽ dicãt pp experientiam eorum multam. & reliquos oẽs posteriores, contingit ut ĩ pluribus fieri crisim bonam. & malam. & ĩtelligo per crisim bonam: illam q̃ habet omnes conditiones bonas. & ĩtelli go per crisim malam, illã q̃ car3 cõditionibus re quisitis bonis oĩbus: uel pluribus: uel potiori bus. Similiter per crisim mediocrem, intelligo illam cui nec oẽs bone ad sunt, nec oẽs similiter desunt. & cui sunt sinthomata quedã mala, q̃dã uero non adsunt. Que sint aũt conditiones cri sis bone, & que male, supra diximus capitulo pre cedenti, auctoritate. Ippo. &. Gale. non ergo ex pedit aliter replicare. Sed potius finem sermoni imponere, quum satis multum iam dixerimus & plus q̃3 uellemus uagati simus.

Excusatio ꝙ preter intẽtionem, & preter epi thomatis rationẽ, adeo ĩmerserit insermo ne de dieb9 criticis. & aliqua de laudib9 duorũ sapiẽtum. Ippo. u3. &. G.

Non. n. fuerat a principio. nostra intentio minu tatim omnia tangere. Sed rei amplitudo & pul critudo & neccessitas simul, ut dixi, me fecit pro labi & cadere a proposito, absq3 hoc ꝙ pateretur id ratio epithomatis. Presertim qum hęc consi deratio crisis, & criticorum dierum, sit hodie a

comuniter praticantibus/quos ego noui/fere in totum pretermissa. Quod q̄ prauum sit/& q̄ erroneū/illis potest patere solum/qui in libris antiquorum insudauerunt: presertim. Ippo. & G. Quorū alter & ꝓprie Ippo. quē sapientissimuȝ: admirabilē: & diuinū. G. appellat/ fuit sic fūdator artis. dequo. G. ēt secūdo de criticis diebus/. d. ꝙ exmagis ueridicis oibus hōib9/& ueracior ī sermone/fuerit un9. & fortior sup expientiā. & alibi de eo ēt. d. ꝙ ipse ē aquo omne sem̄ bonuȝ/ nobis ꝓuenit. Quāuis subdidit dicēs. sȝ semina illa īdigent bono agricola. & ipse ille fuit. s. G. & hic est Alter/qui totius medicine fuit elucidator & uer9 manifestator ueritatis illi9. quę q̄uis fuit ab Ippo. optime scripta/tamen īeius codicibus tanquā non ītellecta/latebat. & sic obscura & pressa calcabat̄ ita/ut Thessal9 romanus non eruberet ad certam̄ glorię eū ꝓuocare/& ad palmā uictorię secū uenire. &ꝙ pl9 ē/ꝙ ipse nil nisi nocitiuū scripsisset/&ꝙ ioib9 q̄ ī libro de natura humana scripserat m̄tit9 essȝ/nō erubuit assererē. propter ꝙ conuocatis/in libro quem publicum titulauit/ut Gale. d. omnibus cuiusq; facultatis artificibus/Iudicibus. uidelicet. & Aduocatis. Rethoricis. & Geometricis. Grammaticis. & Astronomicis/ nec non philosophis & illis ipsis antiqs elenis/īter oēs mediū se ponēs/caput sibi coronare super oibus medicis/ Ippocrate uicto/

nõ erubuit. q & quoq; hiſ artib⁹, q̄i romanoſ al-
lucināſ, aurea ſtatua publice honorari, fruſtra n̄
laborauit. quāuis hūc poſtea, hic. Gale. quem,
uere artis elucidatorem appello, & bonorum
omnium Ipppocratis ſeminum, cultorē: uel bo
num agricolā. adeo diffamauit, uituperauit, no
tū fecit. īportunū appellās, īuerecūdū, uitupatū
corruptorē, mēdacē, falſariū, ut oēs honores p̄ha
bitos, dedecori potius q̄ȝ ornam̄to, ſibi fuerint.
Sȝ rædeo ad G. q ut ph̄s. ut uerax. ut bonus. ut
legalis, ut dixit Auer. de Ippo. cōfeſſus fuit, q̄
ipſe ē q & primus, & ſolus, uere plene, pfecte &
ſine ullo errore, tā q̄ diuīt⁹ illuſtratus, medicinā
ſcripſit. & v̄itate plenā ſcriptā, nobis reliq̄t quā
tamē prius ratione: & experientia: ueram proba
uit. quāuis paululum obſcuram ipſaȝ fecit: quā
poſt ipſe Galenus ita elucidauit: & planā fecit.
ut quamuis poſt eum, plures ad eam nati, de ea
tractare uoluerint, nemo tamen fuit tam audax,
tā ingenii ſui fidēs, q abſq; eo duce, de ea tracta
re quicq̄ȝ fuerit auſus. hunc eſt ſequtus Raſis.
hunc Auenzoar. hunc. Auicenna. hunc duo
Haly. hunc Meſue. hunc Auerrois. hunc Ar
naldus nulli dictorum, preter Galenuȝ, ſe-
cundus. hunc Conſtantinus. hunc Franciſ-
chus. hunc Rabi Moiſes, quem hebrei adeo ma
gnifaciunt, hunc quiſquis uel menteȝ, uel inge
nium habuit. Micto alios, tanquam ſecundos

qui omnes ipſum ĩ medicina/ut deuꝫ/&merito: in reuerentiam habuerunt.

Epilogus & concluſio operis cuꝫ quadã ſui ipſius nõ ĩdecẽti purgatione.

Hũc: ego nouiſſiẽ: tãq̃ abortiuꝰ/oiũꝫ medicoꝶ minimus/q & non ſum dignus uocari medicus qũ uix ſacratiſſimę medicinę/cortices libaueri: q uermis ſum nõ hõ/obbrobriũ hominuꝫ/ & ab iectio plebis. adeo ſuꝫ ueneratus: adeo colui: ut eius mihi nomen intãta reuerentia fuerit ut/pre ter deũ ipꝫ: oiũꝫ humanorũ/nihil ſupra. hunc er go ĩ omnibus/qbus potui/adeo ſuꝫ ſequtꝰ/ut fe re/omnia q̃ ſcripſi/preter pauca/abeo ſumpta eẽ apparere poſſint. Inqbꝰ ergo in hoc meo epythõ mate allegatus ĩuenietur intrepide/ taquã abeo dictũ/fideliter accipiatur. & ad ea loca adq̃ ipe remictit/cõfidẽter recurrat᷑. ſiqd erratũ ĩeo erit ñ malitia id fcm̃ putet᷑/ſꝫ ignorãtia/ſꝫ ĩbecillita te potiꝰ credat᷑. nõ alicui auctoruꝫ/ꝑ me allega torũ/ſ; mihi/ & meę inſcitie/ atqꝫ ignauie impu tet᷑. Si boni qd ĩ eo erit/qđ paꝶ erit/de eo toto/ dſ ipſe largifluus omnipotẽs/q reſiſtit ſuꝑbis/ humilibus dãs gratiã/q ut magis appareat potẽ tia ſua: ĩfantiũ linguas diſertas facit/aboibꝰ lau det᷑. & ſic huic epithomati ꝓparte theorica/hac dievi. Aprilis/ꝑme finis ĩponat᷑. Ad laudẽ illiꝰ incarnati uerbi eterne ueritatis q oĩa bene faciẽs ſurdos fecit audire/&mutos loq. Deoragtias.

Promissio alterius ptis .s. Pratice, quę non
duz ē facta: cuz petitione uenie si non sit
op9 sic candiduz, ut esse posset, simulq;
assignatio cāę q̄r n̄ ē tale: & cum hoc
noua ꝑmissio ac super obligatio
ad suplementum.

Hanc prius micti9 tanq̄z pre gustantiunculam quādam laboris nostris materiā prelibandam: paucis diebus p9, deo fauente, residuū missuri de eius pratica. Inqbus tn̄ si in aliquo offendi, si nō oīa recte dixi: uel si quedam dicenda, ī aduer tenter, uel ignoranter ꝑtermisi, & si inaliqbus diminut9, in aliis uero sic̄ superfluus fui: uel si non omnia, ut oportuit, recte castigaui, uł si se habet opus ad similitudinem in ꝑfecti, ut puta quia non fuerint in eo aprincipio distincta capi tula & ī suis locis, secunduz decentiam, ordina te disposita, uel si ialiquo alio, quodqunq; illud fuerit minus bene satisfeci, Ignoscat mihi discre ti lectoris prudentia. Illudq; sił: ꝙ adhoc facien dum duo habui maximę cōtraria. Quorum unū & primuz fuit, temporis celeritas, ad conuenien tem meditationez operi necessariaz, nō bene suf ficiēs. dequa dicitur ꝙ si animalib9 occurrerit ante tempus, abortire facit: & loco animalium completorū, effundere facit offas, uel parere ab orsus. & si occurrerit panificis granis: uel fru,

mētinis/uł aliis/ loco granorū fac̄ habere paleā. ꝙ ſiq̄dē/magis anticipet/adhuc loco palcȩ poſſi dere facit & herbā. & ī fructib⁹ & in aliis ſiꝫ̄ter: ſuo modo/facit. Alterū fuit multiplex & iterru pta deliberatio. ac diuerſa/ & pluries/ occaſiona biliter/ab ea q̄ fuit a principio/ mutata ītētio. ut ēt aliq̄liter ī littera fuit dictū. pp ꝙ nō ſe habuit op⁹ iſtud tāq̄ꝫ cōtinuū/q̄uis appareat cōtinua/ tū. Eſt. n. tāq̄ꝫ ex pꝫ̄ribus ꝑtibus cōfectū/uel ſi/ ꝓpriori uocabulo/uti liceat/ q: ꝑs ꝑti addita ē/ tāq̄ꝫ ꝙddā ſuꝑ nouo reſarcitū. q̄r ſi ñ ſic cādidū/ apparet: ñ ſic uenuſtū/ut exigeret ſubiecta mate ria/& nr̄a a pricipio ꝓmiſſio/& multo magis beni gnitas lectoris & meritū. hȩc p̄dicta me excuſēt duo/& lectoris ſi libꝫ hūanitas cū hoc ſiꝫ̄ ꝙ ꝓmiſ ſio noua me aſtrīgat/& obliget/ī his q̄ de Pratica ad huc mihi ſupſūt dicēda me ſatiſfacturū. īq̄ ſi d̄fecero: uel ſi ñ plene/q̄ntū ero pollicitus/dabo nulla āplius dcīeps mihi ualeat excuſatio.

FINIS.

DImidiatū opus ad te mitto optimȩ Petrȩ So derinȩ/ut tua id ſolita humanitate legas: & acri tuo iudicio caſtiges idq; poſtea uideas/ an iā ſubtrahēda ſit manuſ. & pede recedēdū: uel ꝓ cedēdū utriſq;. Neutrū. n. deiceps facere p̄ſūmā abſq; tuo ꝓbato cōſēſu. Inſuꝑ idquoq; cōſideres uelīꝫ: an id ipꝫ q̄d ſcriptū ē: latere an ipublicuꝫ ire ſit meli⁹. Nō. n. ſatis ꝑ me dinoſcer̄ ualeo/ q̄d magis expediat. Timeo. n. ne ſi forte ꝓceſſerit:

nō tuo prius munit⁹ sygillo/id sibi cōtingat/qđ ĩcognitis sepe p aliena uagātib⁹ cōtingere solet. uel q̄.s.q̄i imanifesto deprehēsuȝ ab inimicis uapulet/uel ĩ pistrinũ aliqđ/uł carcerē/nullis accits testibus/ipune trudať/uel apđ aliquē ĩ iquuȝ ľudicē/nullo defēdēte patrono/etiaȝ absq; cā: ĩ multis acriť accuseť. Quorũ qđqunq; cōtigeret satis eēt pene. & multo ēt forte pluris/q̄ aduersarii mei đbeāt đsiderař. Quapp ne dictorũ aliqđ cōtingat/cōsultũ te uolo pri9/uirũ Sapiētia p̄dıtũ/ut uideas qd agēdũ. Scio.n.q̄ & recte sapiēter/mihi cōsules. & id quoq;. q̄ ubi tu 9sulueris qđqunq; erit qđ egero/nemo refragare audebit. Veꝝ si tu uir sapiēs/forte dubitares/ne dimidiũ hoc/ipublicũ sic ꝓcedēs/uno tm̄ pede q̄i saltabũdũ p ābulās/pri⁹/obnouitatē/icipiat derideri/q̄ tuo cōstet sygillo eē munitũ/& sic uel ialiqđ p̄dictorũ icurrat/uł aliqđ deteri9 sibi cōtigat/ppq; & tu quoq; uir grauis/sētētiā differas: dicerē tibi cōfidēter ego: probeť atē mō/si mereť/op9 istud qđ ẏo deide seq̄tur/ñ te cōturbet. Scio.n.ego & optimẹ noui: si hoc ip̄ȝ atē ꝓbatũ fuerit/cōfidēť ubiq; frōte nō obducta/ tũ itrepide & sine timoř cōtēdēt. nec q̄ uno pede careat / pudorē ei afferet: sȝ poti9 addet ad cōfidētiā: qũ unũ tm̄ habēs tā pulchre icedat q̄ & multo magis faciet/qũ certũ sit/ꝓpediē/habiturũ utrũq;. additurũq; cōfidat multũ/& ad decorē & adgratiā. Vale.

¶ Titulꝰ operis. Epithoma medicine cuiꝰ due sunt partes theorica. u3. & pratica.

Cap. IIII. de coloribus. & hic recipit finem pr
ma conemplatio.

Secunda cōtēplatio de rebus nō naturalibus cōti
nens ī se duas distictioēs quarū prima ē de reb⁹
nō naturalibus principalibus. secūda de rebus
non naturalibus consequentibus/ primę distin
ctionis sunt. vi. ca.

Cap. I. de cōtinente corpora nostra Aere. uз.
mā siōe. & īdumētis seu uęstibus & cohopimen
tis. Sub aere aūt de differētiis seu mōis terrarū.
& de uentis uel afflatibus uentorum.

Cap. ii. de exercitio seu de motu & quiete. sub
quo/ pter ītētū/ đ triplici labore spōtaneo facta
est mentio. non enim ibi erat locus eius. ut ēt
in capitulo dicitur.

Cap. iii. de cibo & potu/ & de eius differentiis
sumptis a materia/ de qua loq̄ntes/ ñ pter ītētū/
pcessimus magis dialecticę/ q̄ȝ medicinaliter.
& de eius substātia. qualitate/ quātitate/ ordi
ne/ preparatione/ & silibus. & de his sine qbus
cibos esse nō cōtingit/ saporibus. s. odoribus &
coloribus. quorū mentionē ēt fecimus cadere
in hoc loco nō sine īdustria/ pp latratores. & de
medicina & eius effectibus pse/ & p accidens.
a uirtutib⁹ elemētalib⁹ & specificis. ubi tāgūť
tres ī mutatioēs p accidēs a farmatia. puenietes
& dicūtur aliqua de uenenis & de tyriaca p mo
dum cōsequentie uł ī uia exēpli. & dicit́ de gra

dibus medicinarum & iterũ de uirtutibus earum & de operationibus uniuersalibus: uniuersalib9 similes. & pticularibus. uel primis. secũdis. & tertiis. & numerãt oẽs operationes earum in quibus ordinib9 posite sm mẽtẽ Aui. & Arn. & dicuntur eẽ numero. lix. & multa pulchra ĩ eo dicũt.

Cap. .iiii. de inanitione & repletione.

Cap. . v. de sompno & uigilia.

Cap. vi. de accidentibus anime. & hic recipit fimne prima distinctio.

Distictio secũda: cõtẽplationis secũde de rebus nõ naturalibus cuius sunt. vii. capitula.

Cap. I. de tẽpore ĩ quo & de motu. quattuor humorũ, & q̃dã noua ab aliis intacta dicuntur.

cap. ii. d arte ĩ quo ẽt ĩuenient q̃dã ñ apd õs cõsueta

Cap. iii. de regione & suis differẽtiis, ĩ quo ẽt dicũt q̃dã noua & pulcra de dictis Ippocratis.

Cap. iiii. de Coitu.

Cap. v. de ludo.

Cap. vi. de Balneo.

Cap. vii. de Consuetudine. cum fine secunde distinctionis, & contemplationis.

¶ Tertia cõtẽplatio de reb9 cõtra naturã cui9 ẽt distictiões sũt due q̃rum prima cõtiẽt tria capitula

Cap. I. est de cã morbi, & suis differentiis primis & secũdis, ĩ quo ẽt assignatur ratio q̃r oĩa que a medicis cõsiderant dicunt res naturales, uel ñ naturales, uel cõtranaturã, ubi de cã calida. &

frigiba/humida/& ſicca/& deſuis differentiis quoq; dicitur.

Cap.ii.de Morbo & ſuis differentiis cõſideratiſ tã i ſuis cãis efficientibus/q̃ i ſuis formis.ſubq bus demorbis icõplexiõe/& i cõpoſitione/&in ſoluta cõtinuitate/ſimplicibus/ & cõpoſitis fit ſermo.& cũ his/de febribus &de apoſtematib9

Cap.iii.de accidẽtibus/ſiue ſint actiones leſe/ſi ue q̃litates mutate/ ſiue exeuntia mutata/ quę a.G.dñtur qualia corporis.actioni repugãtia & ſubſequentia:& de actione leſa:iterum ani/ mata.& naturali.& de animata:motiua: ſenſi tiua:& regitiua.ſubqbus:de pl̃ribus acciden/ tibus/ad eaſdẽ uirtutes ſpectãtibuſ/fit ſpãlis mentio.inter q̃ de ſompno in naturali/& de ui gilia etiam in naturali/& dedolore & eius.xv. generibus/& de delitia ſibi oppoſita.ſubqbus icidentaliter dr̃ de natura/& d̃ otto modis ei9. Sil̃r de actione naturali dr̃/& d̃.vii.ſpẽbus ei9 tactis a.G.iiii.de accidenti & morbo/& d̃ plu ribus accidentibus cuiuſq; earũ/quorũ notitia ẽ ualde qulchra.Et p9 hec dr̃ deq̃litate mutata tã uniuerſaliter/q̃ pticulariter/ubi ẽt reducũt̃ admemoriã:ſciẽtibus:ea q̃ ſũt ſcripta i li.pno ſticoꝝ Ippo.& de exeũte ſil̃r mutato/& oĩbus eius differẽtiis:ſil̃ter breuib9uerbis dicit̃.q̃ li cet ſint plura/tñ d̃ m̃te & itẽtiõe.G.ad tria ge nera reducũt̃. & hic finem recipit diſtinctio prima cõtẽplationis tertię.

Secunda distinctio cōtēplationis tertię de rebus cōtra naturā subsequētibus/ unum tm̄ continet capitulum de Tēporibus morbi . q̄ diuiduntur in uniuersalia/& particularia . & hic etiam dicū tur quedam noua ab his quę currunt comuniter per scolas . sub quo ad maiorem tractatus plenitudinem . dictum est ēt de crisi/& speciebus ei9: & de conditionibus eius: tam bone q̄3 male/tam s3m ꝙ determinauit de ea Ippo . q̄3 s3m ꝙ d̄termi nauit de ea G. Similiter & de diebus criticis dictū ē & de suis differētiis ubi ēt dicta sunt quedā subtiliter uestigata/ ex armariis antiquorū non oibus cōsueta/nec ī nostris scolis/p oēs & ab oib9 usitata . & cū hoc quedam de laudib9 . Ippo . atq3 G. quāuis ꝓmeritis/tenuia: & debilia sūt dicta . Demum affirmatur ꝙ omnia ī epithomate cōten ta/preter pauca/ad mentem . G . sunt adaptata . postremo de erratis/& bene dictis: fit mentio . & ꝙ prima auctori/ ultima deo summo/ sint referē da/testatur . Nouissimę/gratiis deo habitis/cū ꝓmissione ptis pratice/q̄ ad huc de est/& qū uenie petitione/eorū īqbus errauerit: finē ponens . op9 cōcluditur . Cōpleto opę/ad Petrū Soderinū uirū patritiū/ad quē hoc op9 primū dirigit'/ūna epistola breuis destinat' īqua op9 ab eo & legi & castigari/& muniri uel foueri petit' . siq3 ꝓpediē residuū opis sine omni defectu faciūdū ꝓmittit' & hic ē ulti9 finis . iterum Deo gratias .

¶ Mende quę in libro uicio impressoris reperte: sunt corrigende. quāuis nō notabimus oēs/ sȝ illas solum quę nō correcte/sensum deprauarēt. Quę autē sunt unius elementi/ uł transpositi. uel errati. non corrigam/ quum lector quilibet non incautus/ ad illud perse sufficiat. Similiter quę pertinent ad Orthographiam/non mutabo/ qꝛ illam ego non ꝓfiteor. Corrigaȝ ergo solum quę faciunt ad sensum tam in Epistola. q̄ȝ in Tractatu. Incipio ergo prius ab his quę sunt in epistola & i tertia carta: prima fa. iuxta med. ubi. d. filiaȝ sic silēȝ. cor. sibi. & paulo inferius ubi. d. itexuisse. cor. itexisse. i q̄rta. c. p. fa. ꝓpe fi. ubi. d. & maiorē suorū. &c̄. cor. maiorū.

Intractatu.

In primo quaderno. car. ultima uerso fo. iuxta med. ubi. d. cnra. cro. crura.
In. ii. q. b. car. ii. ℣. iii. ubi. d. desiderijs. cor. differentiis. Eadē fa. ℣. v. ubi. d. iregni. cor. itegni: & paulo iferiꝰ ubi. d. silit er. cor. simul
In. 3. q. c. car. pri. & fa. pri. ℣. ultimo. ubi. d. sciendum: &. cor. sciendum est.
in eodeȝ. q. c. vi. car. ultimo ℣. ubi. d. anima libus. lege. ab animalibus. i eadem car. ℣. fo. iuxta me. ubi. d. aporopsito. lege. aproposito & paulo ante inferius ubi. d. nō naturliū. cor. non naturalium. & in ℣ sequēti. ubi. d. assum parum. cor. assumptarum.

in car.vii.p.fa.iuxta fi.ubi.d.manus in ido-
lando.lege.indolando.& inferi9 ultimo uer.
&.uerbo .ubi.d.mediocris.cor.mediocriter.
In.iiii.q.d.i.p.car.& fa.cir.me.ubi.d.aucto
ri.Ippo.& G.cibũ esse triplicẽ quorũ unus est
uere cibus.&c̃.cor.sic cibus alius est q nutrit
iã.& alius ẽ q si l̃is est cibo.& alius est q futur9
est.in secunda.car.& fa.ubi.d.deuolatilib9.
sunt uerba quedam transposita. lege ergo sic.
Verum si summatur cibus exuolatilibus/ tunc
aut summitur exdomesticis/ ut dicebat̃ prius/
aut exsiluestrib9. Si exdomesticis/aut exipsis/
aut exipsorum fetibus. Exipsis / sumitur ci-
bus/qum ipsa secũdum totũ uel partem icibuz
assummũt.sunt aũt ipsa uolatilia domestica q̃
assummimus.sicut Galline.&c̃. in.v.car. de
ordine cibi in.p.uer.ubi.d.dpl̃r.lege.dupl̃r
.& i sequenti uer.ubi.d.debitur.lege.debit9.
.& uerso fo.ubi.d.sulio.lege.solido.& inferi9
iuxta me.ubi.d.& potus pertinenten.lege.et
potius. in.vi.car.desapo.adfinem ubi.d.assi
gnans quali.cor.qualiter.et uer.fo.iuxta me
ubi.d.ut dicamus.lege.ut dicebamus.in.vii
car.de odo.ii.uer.aprincipio ubi.d.et causa-
tis.cor.et causis
In.v.q.e.car.v.ultimo uer. p. fa.ubi.d.sũpa.
lege sumpta.et in car.vi.iii uer.aprin.ubi.d.
tracten ut ad libitũ.lege.tractans adlibitum.

in car. vii. pri. fa. iii. uer. ubi. d. de soluia lege de saluia. et inferius: vii. uersu. ubi. d. ꝓpriū. generare. lege proprium est generare. ineadeȝ car. uerso fo. ubi. d. uarium modum occursum lege occursus.

In vi. q. f. in car. iiii. ultimo uer, et ꝟbo ubi. d. et & c. remoueatur illud.

In. vii. q. g. ii. ꝟ ubi. d. aliū latebit, cor. illuȝ. ī eadeȝ. uer. fo. penutimo uer. ubi. d. Auct. as. cor. Aucta. s. in secūda car. p. fa. iii. uer. adfi. ubi. d. illi qui. cor. ille. ineadem car. uerso fo. iiii. uersu ubi. d. et diuetsitate. le. diuersi sunt et paulo inferius ubi. d. inagnoe. lege. iagone. et inferius ubi. d. oēs. n. ludū. cor. omnem

In viii. q. h. in prima. car. uerso fo. iiii. ꝟ adfi. ubi. d. unius dici. cor. diei. in ultima car. ꝟso fo. iiii. ꝟ ubi. d. potus cor. porus

In. ix. q. i. secūda car. uerso. fo. iuxta me. ubi. d. substanita. lege. substantia.

et in fine ubi. d. Nichomacie, ei9. lege. Nicho macus cuius.

et i, ȝ. car. ꝟ. so fo. v. ꝟ adfi. đ cuti ubi. d. et ad di9. hic cor. et diximus iterum

et. v. car. prima facie iuxta me. de corde ubi. d quia ei prius. lege. quia prius

et in. v. car. uer. fo. ad fi. ubi. d. Est sunt se ptē. lege. & sic sūt. i car. vi. p. fa. v. ꝟ adfi. u.

d. simpliciter lege simplices & iuer. se. ubi. d. habēt. lege. habet. & ubi. d. causonidbet. lege causonidibus.

In. x. q. k. in p. car. ultimo uer. & uerbo. ubi. d. dolore. cor. de dolore: & in primo. uer. car. ii. ubi. d. fecerimuꝫ. cor. fecimꝰ. i car. q̄rta fa. p. uer. ix. adfi. ubi. d. diuersita. lege. diuersas.

In xi. q. I. pri. car. uer. fo. ubi. d. sꝫ uelocē descēsionē seqtur liqda digestio. & parua cibi penetratio corruptionē: nō sic legēdum ē. eēt enim textus falsus, & sensus corruptꝰ. sꝫ sic. Sꝫ uelocē descensionem seqtur liqda digestio, & parua cibi penetratio. Corruptionem i itestinis, sequtur putor. i. fetor. &c̄. error ē i orthogrophia cuiꝰ errores a principio corrigere me nolle dixi q: nimii sunt. sꝫ predictus d̄struit sensū, ppea apposui manū. pollicitus. n. quoqꝫ fui q̄ sensū destruunt me correcturū. nā alia seu pūta, seu come male posita, uel nō posita ubi sūt necessaria, non sic sensum sunt corrumpentia.

FINIS.

DEDIMus superioribus diebus dimidium incępti nostri operis legẽdum/pp maledicos uel incredulos coacti ante tẽpus facere abortiuum. Verum ꝓmisimus propediem daturos nos esse residuum: quod & sedulo procuramus. Quia tamẽ sunt q id nos facturos nõ credãt/uel etiã qui illud opus nostrũ esse negẽt/sed pręceptoris nostri potius Petri Leoni. uȝ. medici olim clarissimi esse affirment/a nobis aũt tanquã infidis esse subtractũ/& pro nostro ĩ lucẽ positum: ideo iterum cogimur ob incredulos & obtrectatores nostros/eius quod adhuc facturi sumus dare arrabonẽ/ut credant tandẽ facturos nos quod promisimus/uel etiã fecisse iam/si nõ aliud fecerimus. Insup monstrare conabimur infidos nos nõ esse/neqȝ fures/sed fidos/sed legales: quando dietim de sapiẽtum gazophilatio tãtũ elicere satagimus/uigiliis id pręstantibus/lucubrationibusqȝ nostris quantũ/subtracto ab occupationibus ocio/nostra quanuis rudis/cudere possit officina. Quod & sic facimus/ut omnibus non lippis/liquido cõstare possit/nõ esse nos qui p ociũ torpere dicamur: neqȝ qui uł uoluptatibus dediti/uel paruo lucello/oẽs fere nostri temporis homines/allucinanti/intenti/a rectitudinis tramite/contempto uero/ut pleriqȝ mortalium deuie

mus. Quum uix nobis/pro nobis nostraq; famí lía uictus suppetat & uestitus: quod nostra mõ strat mensa/quod lacernę testantur/ne uillas dí cam/uel domos/uel tabernas: & tamẽ/ut ita dí xerím/tanquã/ut dícit Apostolus/níhíl haben tes & oia possidentes/sic studiis semper intendí mus/ut nõ habere necessaría ad sufficientiã mõ/ sed abundare ĩ oib9 uídeamur: Quapp cũ germí nãte cõtinue messium aliquid/area nostra/& nõ níhíl mellís alueari nostro stillãte/cũ: hoc/huí9 semipartus/cõplemẽto/cum: hís quę antea fecí mus/tũ etiã his quę deinceps faciem9/monstra turos nos cõfidím9/nõ esse nos/quí aliena subrí pere desiderem9/& quí alienis egeam9/aut quí uel desiderãtes uel egentes/quicquã tale audea mus: quandõ sanctissimi Platonis dogma secutí Socraticos potí9 nos/quãuís tãtí noís ĩdigni/q̃ pipateticos pfiteamur. Quum etiã illud Emnii meminerím9/a Gal. primo de sanitatis íngenio assumptũ/dícentis/bon9 hõ quũ uíderit aliquẽ díuitẽ/studet ut eodẽ mõ díues efficiat aut aran do/aut fodiẽdo/aut alia similia faciendo: & sub dít G. uelut qdã uilia postponẽtes/ut artificiũ Apollinis cõpleãt studiosius laborãdo: Nõ aũt mane ad curiam Príncipũ accelerantes quaten9 uespere cũ eis cenẽt/uel aliquod simile exercen

do. Cui pcepto nos audiētes/uel a primo nostrę natiuitatis prīcipio ab ipa natura edocti/uel statim ei perlecto/acquiescētes/nō furari didicim⁹ sed uel fodere/uel arare/hoc est usqȝ ad sudorē/ continue & indefesse p uirib⁹ laborare/& ppriᵉ circa Apollinis/ut Gal. dixit/artificiuȝ. Nō arguāt ergo nos furti ęmuli/nō icrepēt ociū obtrectatores/nō dubitent de pmisso infideles. sȝ nostrū esse opus factū/ii sciāt/& pprio partū labore ii credant/& cōplementuȝ nos ei daturos alii nō dubitēt: sed sperent poti⁹ & firmiter teneant cōpleturos nos oīo: simulqȝ cū hoc ratuȝ habeāt qꝫ quātū uel celeritatis uel festinationis auferet ei mora/tm̄/bono largiēte Iesu/ei addet specimīnis & candoris/uel diligentia uel uigilantia.

¶ Secunda pars epithomatis de pratica medicinę. vii. continēs Capl̄a.

¶ Cap. i. de tribus partib⁹ pratice medicine.

PRatica igit̄ medicine secūduȝ uulgatā ei⁹ diuisionē diuidit̄ in dietā/farmatiā/& cirurgiā. Quāuis i libro de partib⁹ artis medicatiue/Galen⁹ dicat meli⁹ esse siquis diuidat i oblata/fientia/& q̄ euacuant̄/& q̄ extrorsum incidūtur. Veꝝ qa hec Galeni diuisio i suas partes ulteriores nō iuenit̄ traducta/nō eni est liber ubi

hec tractantur/traductus totus. & forte non inuenitur/sicut pleraq3 eius nō inueniuntur/ideo sequamur assumptam.

Cap. ii. de dieta: & medico dietico.

Dicamus ergo quid Medici p unu3 quodq3 predictoru3 intelligant: & prius dicamus quid ipsi intelligāt p dietam. Videtur. n. p llā itelligere determinatā applicationē & usu3 rerū sex nō naturalium principaliu3 predictarū. u3. continentis aeris & aliorū sub cōtinenti cōtentorū/exercitii/seu motus & quietis: cibi & potus: inanitionis & repletiōis: somni & uigilie: & anime accidentium. Et septē subsequentiū. u3. temporis: aeris: regionis: coitus: ludi: balnei: & consuetudinis/secundū oēs earū differētias supra in preambulis theorice memoratas: quaR dieticus medicus debet esse optime iformatus/p habitus acquisitos/i parte theorica ipsius: ita q sciat secundū exigētiā & cōuenientiā cuiusq3 corporis & dispositiōis ipsius/determinare de una quaq3 illaR sēp & oi tēpore/qd/quare/q̄tū/q̄liter/q̄do quomō & cū quo cōueniat/uel nō conueniat aliquid facere/uel nō facere/rōne semp ductus/nō casu. adiut⁹ tamē aliquādo ab expimēto/nō qua

litercūq; sumpto/uel raro/utpote semel ūel bis: sed sepius obseruato/& suis circunstātiis & cōditionibus/uel oib9/ uel pluribus referto: uel ab aliis pbatissimis/p fidē assumpto/quanuis hoc ultimū magis spectet ad farmaticū medicū p farmatiā operantē/q̄ ad dieticū operantez p dietā.

¶ Cap.iii. de farmatia & Medico farmatico.

QVoniā uero đ farmatico & farmatia mētionē fecim9: expedit iā secūdo loco/ut qd sapiētes Medici per farmatiaz intelligant/declaremus. Propter quod dicim9 sapiētes predictos per farmatiam intelligere nō solū simplicē medicinarū solutiuarū exhibitionem/ut forte quidā putāt: sed omnē debitā applicationē ad corp9 sanabilē medicinaruz quarūcūq; solutiuarum.s. & nō solutiuarū/intus p os in forma liquida: uel solida sumptar℞: uel p anū p cristeria/suppositoria uel coliria iniectar℞ū: uel per siringam in uirgā: uel in uuluam per pessaria uł fumigia/uel quecūq; alia similia: & extra applicatarū/per balnea/per embrocationes/p linimenta/per fomentationes per encatismata/per unguenta/per cerota/p emplastra/per odoramēta/per sacculos/& similia.

¶ De Medico farmatico.

¶ Quorum omnium similiter farmaticus Medicus debet habere notitiam per habitus acquisitos/i parte medicine theorica/ut supra de dietico dicebamus: quem etiam conuenit non solũ predictaruꝫ regularum esse optime informatũ/ut diximus/sed etiam & regularum dietandi su pradictarum. Non enim sufficit farmatico Medico ad debite aliquem morbum curandum optimam habere notitiam eorum que spectant ad medicinarum exhibitionem uel applicationeꝫ: quum nõ sufficiat tantum morbum remouere: sed necessarium etiam sit regularuꝫ dietandi optimam notitiam eum habere: nec minus dietico Medico/qum oporteat ad debitam curationem simul cũ destructione membri in suo esse quoqꝫ cõseruare uirtuteꝫ/que nõ nisi cõueniẽti dicta conseruari potest. Quare sequitur/ut diximus/ ꝙ sicut notitie medicinarum propter morbos remouendos/sic diete ob uirtutem conseruandaꝫ necesse est ipsum nõ esse expertem: si tantũ Hippocraticus esse uelit.

¶ Cap. iiii. de cirurgia & cirurgico Medico.

Similiter est sciendum iam tertio loco, quid sapientes ipsi per cirurgiam intelligāt: qualemq; esse deceat cirurgicum Medicum. Palam igitur esse dicimus ꝙ Sapientes per cirurgiā intelligūt omnem manualem operationem, factaʒ uł igne, uel ferro, uel argēto, uel auro, uel uitro uel ligno, uel canabe, uel lino, uel quocūq; alio instrumento, urendo scilicet & pforādo, incidēdo & excarnādo, remouendo uł alligando, suendo uel copulando, diuidendo uł adunando, subducendo, uel excoriando, cauterizando uel taraxando, seu scarificando & quomodolibet aliter opera per manus exercendo: uel membrum integrum, si aliquando expedit amputando, uel corruptū abscindendo: & quod bonum, conseruando, ac pro uiribus fouendo.

De Medico cirurgico.

Que oīa ut optime fiāt, necesse ē ipʒ cirurgicū Medicū optime esse informatū regulis artis: qbus hec fieri docent̄. Quare palaʒ, quod inter cetera, notitia anotamie, est ei maxime necessaria: qua cognoscat que mēbra sine totius piculo abscidi possint: & q̄ oporteat cōseruare. Simili

ter colligantiam/formas & figuras: utilitates & iuuamenta/& cetera consimilia. Quare necesse est & complexionum/ & compositionum mem brorum/ & situum/& formarum & magnitudi num & numerorum & colligātiarum & uirtu tum/notitiaȝ ipsuȝ habere. Insupꝗ quia quum occurrit membrum aliquod urendum/uel in cidendum/uel quocunꝗ alio modo/ ferro uel igne/ uel manibus tractandum: necesse est/ad euitandum malum aliquod maius/ut apostema uel aliquod simile/corpus purgare. Patet quia necesse est ipsum purgandi scientiam habere: et ex consequenti/oportet ipsuȝ esse farmaticum. Quoniam uero & neꝗ absque cibo & potu/& ipso quidem debite preparato: secunduȝ presen tem exigentiam. Hic talis: cuius membrum de bet uel uri uel incidi/uiuere non potest. Simili ter & neꝗ absque hoc quod sit incōtinenti/uel quod aliquo modo exerceatur/uel quiescat: uel quod inanietur uel repleatur: uel quod uigilet uel dormiat: uel quod multum uel parum lete tur uel tristetur: uel irascatur/uł timeat/uel ali quod simile faciat: que oīa psupradicta ad dietā spectare uidentur. Patet ꝙ necesse est hunc talē cirurgicum medicum cum hoc quod cirurgicus

est, etiam debere esse dieticum. Ex quo sequitur per ea que ante dicta sunt, necessarium esse talem Medicuȝ, si modo sit talis qualem eum esse decet, duob9 predictis debere esse magis perfectum: quum oporteat ipsuȝ habere notitiã oĩum trium partiuȝ Medicine: que non sunt aliis Medicis necessarie.

¶ De his que necessaria sunt cuiqȝ trium Medicorum.

¶ Nam dietico Medico sufficit solum habere notitiam diete: Farmatico uero, & farmatie & diete scientia est necessaria, ut dictũ fuit supra: Sed dieticus non indiget farmatia uľ cirurgia: nec farmaticus cirurgia. Cirurgico auteȝ & diete & farmatie & cirurgie conuenit habere notitiam: Et hec de tribus partibus Medicine pratice & de trib9 Medicis simul, dicta sufficiant.

¶ Caplm. vi. et. vii. de dispositionibus corporis & eaꝝ numero: quibus partes artis predicte deseruiunt.

DIcam9 nũc aũt qualiter he tres partes precte dispositiõib9 corporis, ꝑ quibus inuẽte fuerint, conseruandis uel remouendis deser:

uiant. Ad quod faciendum necessariu3 est uide
re quot sunt corporis dispositiones: quibus pre
dicte operationes expedit applicare secundum
diuersam eorum considerationem: seu secũdum
diuersum modum partiendi tam partes artis q̃
corporis predictas dispositiones. Quidam eni3
partiti sunt ipsas artis partes in phisiologicam
dictam causiologicam & passiologicam: quida3
in per se inspectionem/expertorum obseruatio
nem/pre expertoru3 historia3/& similium tran
sitionem: quidam uero in cõmunitates & simi
lium considerationes/seu in inspectionem con
cursus sinthomatum: in obseruantiam eorum
que per experientiam congruunt/in pre expe
rorum historiam/& similium transitionem.
Quidam uero his obmissis/ad dispositiones ma
gis attendentes/in duo ipsas partiti sunt/uide
licet/in sanitatem & egritudinem. Quidam in
tres/addentes predictis neutralitatem: quam
etiam quidam in partes distribuere/ut Erophi
lus: quem Galen9 secutus fuit. Quidam i quat
tuor addentes/is & euecticam: idest ginasticam
uel exercitatiuam. Quidam & cyrocomicam. i.
senu3 regitiuam. Quidam his & pedotroficam:
idest/labentium precustoditiuam. Quidam &

resumptiuaȝ: idest a morbis resurgentium auxi liatiuam. Quidam his addunt & decoratiuam: idest/naturalis pulchritudinis conseruatiuā/se parātes eam a cosmotica: que tanq̃ naturalis for me adulterina est accidētalis pulchritudinis/ꝑ fucos ꝓcuratiua: et hanc hodie multum habent in usu mulieres. Quidam addunt iis & materia lem: idest instrumentorum omniuȝ/quibus me dicamenta conficiuntur/operatiuam. Quidam addunt & significatiuam: quam etiam in tria di stribuunt: uidelicet/preteritoruȝ memoratiuā/ presentium cognoscitiuam/et futurorum pro nosticam. Quidaȝ etiam addunt & uocitatiuā: idest/apte uocis formatiuam. Quidam uero is addunt & apũtiuā: quidam ocularem: quidam dentalem: quidam & analem/& cetera consimi lia: que Galenus nullo modo inter partes artis acceptat: nullam enim uult esse artis partem: que non possit ubiq; suuȝ nutrire artificem. sed nullam posterius predictarum dicit id posse fa cere/nisi in magnis ciuitatibus/ut erant tunc Roma & Alexandria. Poprterea a partibus ar tis illas exterminat. Alias uero prius dictas ac ceptat/sed non omnes tanquaȝ propriissimas & primas.

¶ Cap. vi. de duabus propriissimis & primis partibus artis: & de duplici partitióe ipsa℞.

NAm illas solum dicit esse duas/sanatiuam uidelicet/& curatiuam: Vtraq; quarum dupliciter partitur/in habitualez scilicet/& habitudinalé. Sed sanatiue habitualis p̄cipuā partem dicit esse euecticam: simulq; & illius partē esse uoluit pedotroficam & cirocomicaz: nec minus ad eam spectare patet profilaticosam & resumptiuam: si sic large sanatiuam accipiamus. Si uero strictius/ita ut uelimus & neutram ponere: complacentes Eriphilo/dicemus profilaticosam neutralitatis esse partem/& proprie neutralitatis decidentie: sicut & resumptiuam neutralitatis cōualescentie. Sed decoratiuaz ad predictam sanatiuam quocunq; modo sanatiuaz sumamus/palam est pertinere. Significatiuam uero curatiuam precedere necesse est: simulq; cum ipsa & materialem. Nam ut Galenus dicit/ꝙ morbus non curatur nisi cognitus/palam quia significatiuam qua morbus cognoscitur/ipsam curatiuam necesse est precedere/ut per illam morbus cognoscatur: Quia uero morbum etiaz cognitum esse non sufficit ad curandum/nisi

instrumentorũ materialium/quibus medicamẽ ta conficiuntur/notitia habeatur. Patet/quia ipsam materialem/curatiuã etiam precedere est necesse. Ipsam uero curatiuam in alias partes di stribuere uetat Galienus: nisi inquantum apta tur egritudinibus curandis: quas etiam diuidit in acutas & cronicas/& in eas que nõ sunt acute nec cronice: secundum quem modum diuiserat eas Archigenes ãte ipsum/qui etiam nouit earũ naturas ita/ut mereret ꝙ Galien⁹ de eo diceret ꝙ ipe est laude dignus/& ꝙ ipsius studiũ & pru dẽtia declarat̃ sup res medicine/& ĩ aliis multis & potissimum in hoc/ꝙ nõ nominauit egritudi nem acutam & nõ acutam secundum longitudi nem eius tantum/sed secundum motum eius & ipsius naturam. Patet autẽ ꝙ partium medicine diuisione sic facta/omnibus predictis partibus predicte tres deseruiunt operationes. Nam sana tiue cum omnibus suis partibus deseruit dieta. Ipsa eniz sanitas quum sit naturalis/imo ipsa na tura/quam medicus considerat. Patet ꝙ solum indicat de sui conseruatione que fit per dietaz. Ergo parti sanatiue secunduz omnes suas/ut di ximus/partes/optime ac sufficiẽter deseruit die ta. Parti uero curatiue/quia in ea consideratur

egritudo/que est res contra naturam/indicans de sui destructione & remotione. Patet/quia de seruiunt farmatia & cirurgia: ut qui morbus nõ fuerit leuis ac remouibilis per dietam/remoueatur farmatia: q uero nec sic remoueri põt/remoueatur cirurgia: ut qui morbus/ob sui duritie3/ nõ obedit blanditiis diete/nec farmatie cedit austeritati/salte3 ferri uel ignis obediat crudelitati. Quib9 omnibus/pro necessitate/tanq̃ piissima mater/ad temp9 utit̃ oĩum auxiliatrix Medicina/ut colligit̃ ex Galeno in dinamidiis ubi dicit. Igitur toti9 corporis medicamina ad tria rediguntur adiutoria/medicamentum .s. ferru3 & ignem: ut quod medicamento curare non potes/ferro curare tentes: sic quod de ferro sanari nõ permittit̃/saltẽ remoueatur per igne3: quod uero nec medicamẽto/nec ferro/nec igne curat̃/ id credas imedicabile: qa nulla ia3 cura poterit superari. Facit .n. pfecto Medicina sicut mater ut dixi/pia: que filium habens unicum/ad mores ipsum educans/blanditiis eu3 tractat prius ut demulceat: Si eis ille nõ credat/posterius tentat & minas: quibus non proficientibus/aggreditur & flagellũ/atq3 illo non iuuante/ad acriora recurrit tormenta: quibus adhuc non suffici

entibus/carceres tentat & exiliuꝫ. Simili modo ut dixi/facit auxiliatrix medicina: quam de thesauris suis/de solo frugalitatis/in largitate sua produxit altissimus Deus benedictus/gloriosus & excelsus: qui & mihi concessit tanquam ipsius ueneratoreꝫ & custoditoreꝫ/ut inquit Rasis/eiusdem esse sectatorem/quanuis indignuꝫ: et hoc breue epithoma singl'ari gratia sua dedit explere. Cui sit laus semper/honor & uirtus/gloria/maiestas/altitudo & imperiuꝫ per infinita secula seculorum. Amen.

FINIS.